

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΤΩΝ ΤΖΑΓΚΑΡΟΛΩΝ
ΕΝ ΑΚΡΩΤΗΡΙΩΙ ΜΕΛΕΧΑ ΚΡΗΤΗΣ

Α'

Δὲν ἔχομεν βεβαίως εἰδικὴν ἐργασίαν διὰ τὰ μοναστήρια τῆς Κρήτης, ἅτινα ἤκμασαν ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, ὅτε οἱ Ἑνετοὶ ἀκόμη κατεῖχον τὴν Κρήτην, διατηρηθέντα καὶ μέχρις ἡμῶν. Ἀλλὰ περὶ τῆς Ἱ. Μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλων, οὐδεμίαν συστηματικὴν πραγματεία ὑπάρχει δημοσιευμένη, καὶ ἡ περὶ αὐτῆς ἀνέκδοτος συγγραφή τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου Παπαδοπετράκη (κῶδιξ ἀρ. 17) εἶναι πεπαλαιωμένη πλέον καὶ ἀρκετὰ ἀμέθοδος.

Ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος¹ κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας βουνοῦ τοῦ ἀκρωτηρίου Μελέχα, (νῦν κοινότης Μουζουρά), τοῦ ὁποίου ἡ ὑπὲρ αὐτὴν κορυφὴ καλεῖται Τζομπόμυλος. Πρὸ τῆς μονῆς ἐξαπλοῦται μικρὰ ψαμμώδης πεδιάς κατάφυτος σήμερον ἔξ ἀμπελώνων καὶ ἐλαιῶνων (καὶ πεύκων καὶ κυπαρίσσων ἔτι), ἅτινα ἀνήκον εἰς τὴν μονὴν καὶ τὴν πλησίον μονὴν Γουβερνέτου, ἡ ὁποία ἔχει ἐν αὐτῇ μετόχιον λεγόμενον Κουμαρές (δ)².

Βατὴ ὁδὸς δύο περίπου χιλιομέτρων ἄγει ἀπὸ τοῦ πρὸς Μουζουράν ἀμαξητοῦ δρόμου εἰς τὴν μονήν. Ἀφοῦ διέλθωμεν διάδρομον περιτειχισμένον, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ὑψοῦνται ἔτι ὑψηλὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ τὰ κυπαρίσσια τῶν κτιόρων, ὅσα ὁ χρόνος καὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ ἔλεος ἀφῆκεν ὄρθια, ἀνερχόμεθα διὰ μεγαλοπρεποῦς κλίμακος καὶ πυλῶνος λαμπροῦ³ εἰς τὸν περίβολον τῆς μονῆς. Σχηματίζονται δὲ τούτου αἱ μὲν πλευραὶ Β. καὶ Δ. ἀπὸ τὰ παλαιὰ κελλία τῶν μοναχῶν, ἐφ' ὧν ἠγέρθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνώγεια, ἡ Α. πλευρὰ ἀπὸ τὸ νεώτερον κτήριο τῆς Ἱερατικῆς σχολῆς (ἀνεγερθὲν πρὸ τριακονταετίας), ἡ Ν. ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον, τὸ Συνοδικὸν (ἠγουμενεῖον)⁴, ὑπερθεῖν τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη (1845) ὁ ξενῶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ

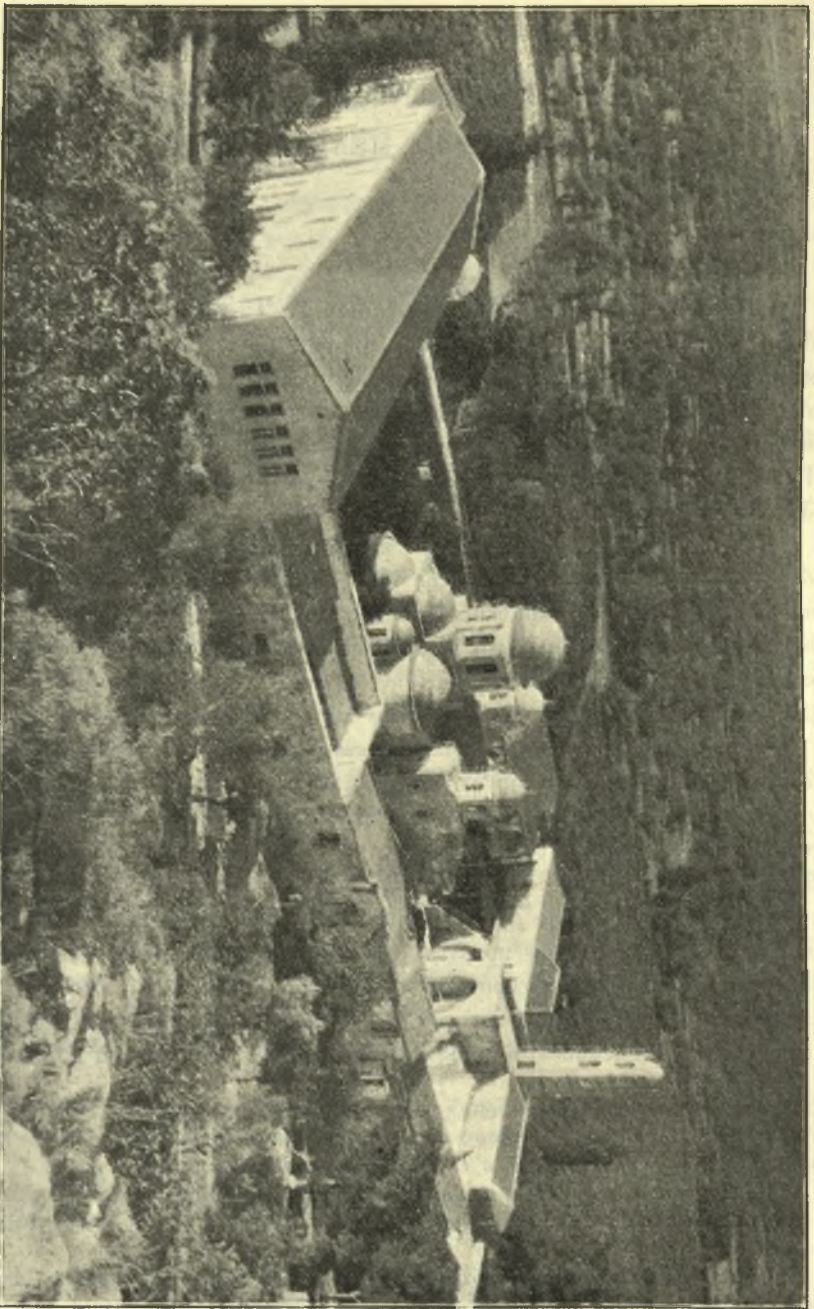
¹ Περὶ τῆς μονῆς ἐν γένει ὄρα Gerola, Monumenti Veneti nell' Isola di Creta. Venezia 1917 III σ. 166-70. Ἀποψιν αὐτῆς κατὰ τὸν μοναχὸν Βασίλειον Πλάκαν (1745) αὐτόθι σ. 167 fig. 76. Σημερινὴν δ' ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ ἐν τέλει ταν. 2.

² Κουμαρές, ἀπὸ τοὺς ποτὲ ἐκεῖ φυομένους κομάρους, θάμνους, ὧν σήμερον οὐδ' ἔχνος ὑπάρχει. Ἐκεῖ πλησίον τὸ παλαιὸν χωρίον Σερολές (οἱ), τὸ ὑπὸ τοῦ Trivan ἀναφερόμενον (1645).

³ Οὗτος ἔχει ἀνά δύο ζεύγη κιονίσκων, ἔξ ὧν τὰ μὲν κάτω εἶναι ρυθμοῦ Ἰωνικοῦ, τὰ δ' ἄνω Κορινθιακοῦ· βλέπε ἐπιγραφὰς ἀρ. 3,4,26. Εἰκῶν Gerola, III, ταν. 3.

⁴ Κατὰ τὸν κώδικα ἀρ. 16 ἐξωδεύθησαν πρὸς οἰκοδομήν του 27.973 γρόσια.

Ἡ ἐν Ἀραρωτηρίῳ Μελέγα Κοίτησις ἐπὶ μὲν τῆς ἀγίας Τριάδος τῶν Ἱεραρχῶν.

ἀπὸ σειρὰν ἐπὶ κελλίων θολοσκεπῶν, ὑπερθεν τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἐπίσης ἐπὶ θολοσκεπῇ, καὶ τοῦ ὄστεοφυλακίου τῆς μονῆς. Περιζώνεται δὲ ἡ μονὴ μὲ περιστύλιον καμαρωτόν, σκεπόμενον ἀπὸ εὐθαλῆ κλήματα σταφυλῶν ἐφυτεύθησαν δ' ἐν αὐτῇ διάφορα δένδρα.

Τὸ ἰσογειον τῆς μονῆς περιλαμβάνει ἔλαιοτριβεῖον, στάβλους, οἶναποθήκην (1613) καὶ διαφόρους ἀποθήκας, πάντα θολοσκεπῇ. Κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν θόλον τοῦ πυλῶνος ὑπάρχει διαμέρισμα διὰ τὸ πότισμα τῶν ζώων. Ἀξιοσημεῖωτα εἶναι τὰ ἐν αὐτῷ δύο παλαιὰ κιονόκρανα κορινθιακοῦ ὄνυμοῦ. Ἐκ τοῦ ἰσογείου τούτου ἀνέρχεται τις διὰ δύο κλιμάκων εἰς τὸν περίβολον, ὅστις εἶναι πλακόστρωτος καὶ καλύπτει μεγάλην «λούτραν», δεξαμενὴν δηλονότι ὀμβρίων ὑδάτων, ἧς ὧν συντηροῦνται οἱ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διὰ τὴν ἔλλειψιν πηγῶν καὶ φρεάτων καθ' ἅπαν τὸ πετρώδες Ἀκρωτήρι.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μονῆς ὀρθοῦται μεγαλοπρεπῆς ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Τριάδος¹. Τὸ βασικὸν τοῦ σχῆμα εἶναι τρουλλωτοῦ σταυροσχήμου ναοῦ, μετὰ προνάου καὶ δύο παρεκκλησίων. Ταῦτα τιμώμενα τὸ μὲν εἰς μνήμην τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὴν τοῦ Ἰωάννου Θεολόγου, συμπληρώνουν τὰ μεταξὺ τοῦ προνάου καὶ τῶν χορῶν τοῦ σταυροῦ κενά. Εἰς τὸν πρόναον φέρουν τρεῖς ἑξωτερικαὶ θύραι, ἡ κυρία καὶ δύο πλάγια. Ἐξ αὐτοῦ δ' εἰσέρχεται τις εἰς τὸν ναὸν δι' ὑψηλῆς θύρας, ἐφ' ἧς ἔχαράχθη νεώτερα ἐπιγραφή (ἀρ. 10).

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν γεννᾷ ἡ λαμπρὰ πρόσοψις τοῦ ναοῦ μετὰ τεσσάρων δωρικῶν κίωνων, τῶν κιονίσκων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφῶν (ἀρ. 7, 8, 9), καίτοι φαίνεται ὡς ἀτελείωτος. Πράγματι δὲν ὑπάρχει τὸ ἀέτωμα, ὅπερ, ἂν ἡ ὅλη οἰκοδομὴ ἐπερατοῦτο, θὰ ἐπεστέγαζε τὴν ὀριζοντίαν παρυφὴν τῆς προσόψεως.

Πλαγία κλίμαξ πρὸς Β. ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὀροφὴν τοῦ προνάου, ἧς εἰσερχόμεθα εἰς δύο παρεκκλήσια ἐκτισμένα ὑπερθεν τῶν ἰσογείων τοιούτων. Καὶ τὸ μὲν πρὸς Β. τιμᾶται εἰς μνήμην τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὸ δὲ πρὸς Ν. εἰς μνήμην τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου. Καὶ τὰ δύο εἶναι ἐκτισμένα τῷ 1856 (βλέπε ἐπιγρ. ἀρ. 11 - 15) ὑπερθεν δ' ἑκατέρου ὑπάρχει τροῦλλος.

Καὶ ὁ κεντρικὸς ναὸς ἔχει ἐπίσης τροῦλλον, καταφανῶς νεώτερον (1832), ὡς καὶ ἐκ τῶν κωδίκων καὶ τῶν ἐγγράφων (ἀρ. 2 καὶ 3) δείκνυται, οἰκοδομηθέντα κατόπιν σχετικῆς ἀδείας, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Νεώτεροι ἀκόμη εἶναι αἱ ἐπισκευαὶ τῶν χορῶν καὶ τοῦ ἱεροῦ (1832, 1843)², ἔτι δὲ καὶ τὸ κωδωνοστάσιον, ὅπερ ἀνήγειραν ὑπερθεν τῆς καμάρας τοῦ πυλῶνος τῷ 1884 (ἐπιγρ. ἀρ. 30).

¹ Περὶ τούτου ἐπιθι Gerola, Ἐνθ' ἀν. II. Venezia 1908 σελίς 247 κ. ἑ. fig. 308, 309 καὶ 359.

² Εἰς τὸν κώδικα ἀρ. 16 εὑρομεν: 1843 Αὐγούστου 9 μεροκάματα εἰς τῆς ἐκκλησίας ταῖς λίσταις χωρῶν καὶ Ἱεροῦ βήματος ὅλα καθὼς φαίνονται 147 γρ. 1300.

Κτιτορικὸν ὑποθέτω τὸ ὄστεοφυλάκιον¹ καὶ τὸν ὑπερθεν αὐτοῦ μικρὸν μετὰ τρούλλου ναὸν τοῦ Σωτήρος² διὰ τὰς ἐν αὐτῇ διγλώσσους ἐπιγραφάς (ἀρ. 17, 20-23). Ἔχει δὲ τοῦτο τὸ περίεργον: εἶναι ναόσημον, ὃ δὲ χώρος τοῦ ἱεροῦ χρησιμοποιοεῖται ὡς κρύπτη· ἡ εἴσοδος του ὑπῆρχεν ἐκ νότου ἰδιαιτέρα πρὸς τοὺς ἀμπελώνας τῆς μονῆς καὶ τὸν παλαιὸν μελισσόκηπον, τὸ δὲ ἱερὸν ἀποβλέπει πρὸς Β. καὶ οὐχὶ Α. Εἰς τὸ ὑπερθεν τοῦ ὄστεοφυλακίου ναῦδριον τελεῖται κατὰ Σάββατον λειτουργία «ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων κτιτόρων καὶ ἀφιερωτῶν τῆς μονῆς ταύτης».

Σημειωτέον ὅτι ἡ ἑκτασις γῆς, εἰς ἣν ἐθάπτοντο οἱ ἀδελφοὶ τῆς μονῆς, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ κηρίου τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς. Ἐξω τοῦ περιβόλου εὐρίσκονται τὰ ἰδιωτικὰ κελία τῶν μοναχῶν, εἰς ἃ ἐκεῖνοι διητῶντο, ἐφ' ὅσον ἡ μονὴ δὲν εἶχεν ὁμοτράπεζον καὶ δύο θόλοι—ἀποθήκαι ἐλαιῶν—κτισθέντες ἐπὶ ἡγουμένου Μεθοδίου τῷ 1782 καὶ τελειωθέντες τῷ 1790. Εἰς τὰ ὑπερθεν δὲ τῆς μονῆς εὐρίσκονται τὸ τε ἀρχαῖον καὶ νεώτερον «μητᾶτο» τῆς μονῆς. Πρὸς Β. ἐκτίσθη ναὸς τοῦ ἁγ. Νικολάου, ὅστις χρησιμεύει ὡς νεκροταφεῖον.

Ἡ μονὴ φέρεται ἐν τῷ κώδικι καὶ τοῖς παλαιότεροις ἐγγράφοις ὡς μονὴ τῶν Τζανακρόλων ἢ τῶν Μουρτάρων. Καὶ αἱ δύο ἐπονομασίαι ὀφείλονται εἰς τοὺς κτίτορας. Οἱ πρῶτοι τῆς μονῆς κτίτορες, Ἱερεμίας καὶ Λαυρέντιος, ἦσαν εὐγενεῖς, αὐτάδελφοι ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Τζαγκαρόλων (ἐπιγρ. ἀρ. 9), ὃ δὲ παραχωρήσας τὴν περιοχὴν, ἐφ' ἧς ἠγέρθη ἡ μονὴ ἦτο Ἰάκωβος Μουρτάρος ἢ Μουρτάτος (κώδιξ, ἔγγρ. ἀρ. 5).

Περὶ τῶν δύο τούτων οἰκογενειῶν γνωρίζομεν ὅτι ἦσαν ἐκ τῶν ἐχουσῶν εὐγένειαν. Καὶ ἐκ ποίου μὲν κλάδου ἀκριβῶς τῆς πολυπληθοῦς οἰκογενείας Τζαγκαρόλων κατήγοντο οἱ ἀδελφοὶ Ἱερεμίας καὶ Λαυρέντιος ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν γνωρίζομεν. Ἡ παράδοσις θέλει τὸν πατέρα των δυτικὸν ὀνόματι Ρουσσέλ, τοὺς υἱοὺς δ' ἐλθόντας εἰς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα (κώδ. ἔγγρ. ἀρ. 5). Ἀλλὰ τὴν ἀποψιν αὐτὴν δὲν δεχόμεθα, γνωρίζοντες ὅτι τοῦ οἴκου Τζαγκαρόλων, ἐκτὸς τοῦ κλάδου τοῦ ἔχοντος Ἑνετικὴν εὐγένειαν, ὑπῆρχεν ἐν Χανίοις καὶ κλάδος ἔχων τὴν Κρητικὴν εὐγένειαν καὶ ἐπομένως, τὸ πιθανώτερον, ὀρθόδοξος³. Ἄν δὲ αἱ ἐπιγραφαὶ αἱ ἐν τῇ μονῇ συνετάχθησαν ἢ μετηνέχθησαν εἰς τὴν λατινικὴν, τοῦτο ἔγινεν ὄχι χάριν τοῦ λατινικοῦ τῶν κτιτόρων δόγματος, ἀλλὰ τῆς Ἑνετικῆς τῆς οἰκογενείας των καταγωγῆς (*da nobili Veneti*).

¹ Εἰκόνα τῆς ἐξωτερικῆς θύρας παρὰ Gerola, Ἐνθ' ἀν. III fig. 77.

² Τοῦτου τὴν ἐπιγραφὴν ὄρα ἀρ. 25, εἰκόνα δὲ παρὰ Robert Pasley, *Travels in Crete*. London 1837. I σ. 18.

³ Κατὰ τὸ ἐν τῷ Ἱστορ. ἀρχεῖφ Κρήτης ἀντίγραφον τοῦ χρονικοῦ τοῦ Τριβάν (περὶ οὗ ὄρα ἐμὴν πραγματείαν ἐν Νέα Ἑστία IB' σ. 846-52, Ἀθήναι 1932) οἱ Τζαγκαρόλοι εἶχον τὴν *Nobilitatem Cretensem*.

Ἐκ τοῦ ὀρθοδόξου κλάδου κατήγεται καὶ ὁ Βενέδικτος Τζαγκαρόλος κτίτωρ τῆς μονῆς Γωνιάς Κισάμου (1631-45), ὃν ὁ κώδιξ τῆς μονῆς ἐκείνης ἀποκαλεῖ «σοφώτατον καὶ λογιώτατον», ποιητῆς μακαρισταρίων Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου φερόντων ἀκροστιχίδα «Βενέδικτος Ἱερομόναχος ὁ Τζαγκαρόλας»¹ καὶ στίχων ἠρωελεγειακῶν, ἀποθανὼν ἐν Κερκύρα (μετὰ τὸ 1645)².

Περὶ δὲ τοῦ γένους τῶν Μουρτάρων (οὕτω διεσώθη ὁ τύπος ἐκ στοματικῆς παραδόσεως) γνωρίζομεν ὅτι εἶχε τὴν κρητικὴν εὐγένειαν, μετεῖχε τοῦ Συμβουλίου τοῦ Χάνδακος καὶ κατήγεται ἐκ Κων/πόλεως. Ἐπίσης εἰς τὸν κατάλογον τῶν 63 εὐγενῶν οἰκογενειῶν, τῶν καταφυγουσῶν ἐκ Κων/πόλεως εἰς Κρήτην τῷ 1453, εὐρίσκεται οἰκογένεια Murtato Leone et Antonio con la sua gente di famiglia no 2³.

Ἡ οἰκογένεια αὕτη φαίνεται ὅτι ἐπρωτίμησε τῆς εἰς Πελοπόννησον καὶ Ἐπίτανησον ἐγκαταστάσεως τὴν εἰς Κρήτην, ἔμεινε δ' εἰς Χανιά. Πάντως ἦτο ὀρθόδοξος⁴ προερχομένη ἐκ Κων/πόλεως.

Περὶ τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς πληροφοροῦμεθα ἐκ τῆς διγλώσσου κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς (ἀρ. 9). Κατ' αὐτὴν οἱ ἕξ εὐγενοῦς φυλῆς τῶν Τζαγκαρόλων Ἱερεμίας ὁ σοφώτατος καὶ Λαυρέντιος ὁ θαυμάσιος, καὶ οἱ δύο αὐτάδελφοι, ἱερεῖς ἄγαμοι, διὰ πολλῆς ἐργασίας καὶ δαπάνης ᾠκοδόμησαν τὴν μονήν. Καὶ ὁ μὲν εἷς, ἀφοῦ ἀρκετὰ εἰργάσθη, ἀπέθανεν, ὁ δὲ Λαυρέντιος ἀκολουθῶν τὸν ἴδιον μὲ τὸν Ἱερεμίαν σκοπὸν ἔφερεν εἰς πέρας ὅ,τι ἐκεῖνος ἀφῆκεν ἔλλιπες καὶ τὸν περικαλλῆ ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος ἤγειρεν ἐκ θεμελιῶν.

Ἡ παράδοσις ἡ μέχρις ἡμῶν ἀσφαλῶς φθάσασα διὰ τοῦ συγγραφέως τοῦ χρονικοῦ τῆς μονῆς (ἀρ. ἐγγρ. 5) θέλει ἐκ τῶν ἀδελφῶν τὸν πρεσβύτερον Ἱερεμίαν μοναστὴν ἐν ἀγίῳ Ὁρει καὶ εἶτα ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (Καθολικό) ἀποδίδει δ' εἰς μικρὰς ἀφορμὰς τὴν ἀπόσχισιν τῶν ἀδελφῶν

¹ Πρβλ. Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου τοῦ συνασκήσαντος ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ μετὰ τῶν ἄλλων συνασκητῶν αὐτοῦ ἐννετήκοντα (sic) ἐννέα, Συνθεθεῖσα δὲ παρὰ Γεωργίου Βελημᾶ καὶ ἐπιμελῶς διορθωθεῖσα, πρῶτον μὲν ἐξεδόθη τῷ 1787 δαπάνῃ τοῦ Πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχους προηγουμένου τῆς ἁγίας Μονῆς Γουβερνέτου τῆς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ τοῦ Ἁγίου Κυδωνίας κειμένης Κυρίου Ἰωάσαφ, τοῦ πίκλην Καπετανάκη Γαβαλά. Νῦν δὲ δευτέρον ἐκδίδεται δαπάνῃ μὲν τοῦ εἰρημένου εὐγενοῦς Μοναστηρίου, ζήλω δὲ καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ φιλογενεστάτου Κυρίου Ἰωσήφ ἡγουμένου τῆς αὐτῆς Μονῆς. Ἐν Ἐρμούπολει Σύρου, τύποις Γεωργίου Μελισταγοῦς, Μακεδόνας. 1857.

² Χριστιανικὴ Κρήτη Β' Ἡράκλειον 1915 σ. 8, 30-31, Ἄ γ. Ξ η ρ ο υ χ ά κ η, Κρητικὸς πόλεμος. Τεργέστη 1908 σ. 48 καὶ σημ. 1.

³ Ὁ κατάλογος ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Τριβάν, περὶ οὗ ἐν σημειώσει 9.

⁴ Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ γνωστὸν χρυσοβούλλον τῶν ἀρχοντοπούλλων, τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ἀλέξιον Α' Κομνηνὸν (1091), ὡς παρεδόθη μέχρις ἡμῶν, φέρεται ἡ οἰκογένεια Λίτινα ὡς καταγομένη ἐκ τῶν Μουρτάρων Κων/πόλεως. Πρβλ. Χρ. Κρήτη Β' σ. 40. «Λίτινοι ἐκ τοῦ μέρους τῶν Μουρτάρων». Τοῦτο διώρθωσεν ὁ Gerland εἰς Μαρτύρων (συνοικία).

ἀπὸ τὴν μονὴν των καὶ τὴν λήψιν ἀποφάσεως διὰ τὴν κτίσιν νέας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ πολὺ ἔκρινε τὸ διάστημα 1613-1634 διὰ τὴν οἰκοδομὴν μέρους τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ οἰκημάτων, ἀπέδωκε τὴν καθυστέρησιν εἰς ἔλλειψιν χρημάτων, ἅτινα ἐπορίζοντο οἱ κτίτορες δι' ἐργασίας καὶ ἐλεημοσύνης καὶ εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ Ἱερεμίου μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν μονῶν Ἁγίας Κυριακῆς καὶ ἁγίου Ἰωάννου (Καθολικό), αἵτινες εἶχον ἐρημωθῆ ὑπὸ τῆς πανώλους.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῆς παραδόσεως, ὀλίγα μὲν ἄλλ' οὐσιώδεις εἰδήσεις ὑπάρχουν περὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἔξ αὐτῶν, τοῦ σοφωτάτου Ἱερεμίου. Περὶ τούτου κατὰ τὸν Gerola «παραδίδεται ὅτι κατὰ τὸ 1628 εἶχε διανεμίει βιβλία τῆς ὀρθοδόξου προπαγάνδας. Οὕτω ἐνῶ αἱ λατινόγλωσσοι ἐπιγραφαὶ — συμπεραίνει ὁ συγγραφεὺς — τοῦ μοναστηρίου καὶ τὰ οἰκόσημα ταῦτά μ' ἐκεῖνα τῆς ἐνετικῆς οἰκογενείας τῶν Τζαγκαρόλων δεικνύουν ἐπαρκῶς τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκογενείας, τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο δεικνύει λαμπρῶς πῶς ἐκεῖνη ὄχι μόνον εἶχε λησμονήσει τὸ λατινικὸν δόγμα διὰ τὸ ἐναγκαλισθῆ τὸ ὀρθόδοξον, ἀλλὰ καὶ παρετάχθη ἀποφασιστικῶς μεταξὺ τῶν πολεμίων τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Κρήτῃ»¹.

Ἐκ δὲ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, τοῦ μεγάλου Κρητὸς Πατριάρχου, δύο εἰς ἡμᾶς εἶναι γνωσταὶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Ἱερομόναχον Ἱερεμίαν τὸν Τζαγκαρόλον, ἡ μὲν ἐκ Κων/λεως κατὰ τὸ 1589 γεγραμμένη, ἐν ἣ τὸν ἀποκαλεῖ «φίλον τέκνον» ἐπιλέγων «Σὲ δὲ ποτε, ἱερὲ Ἱερεμία, ἐλπίζομεν κατιδεῖν οὐ σμικρᾶς εὐφροσύνης παραίτιον»², ἡ δ' ἑτέρα ἔξ Ἀλεξανδρείας τῷ 1601³. Ἐν ἀμφοτέραις ὁ Μελέτιος ἀσχολεῖται μὲ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασιν τῶν ἀρχιερέων τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγετο ἡ Κρήτη, διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ διορισμοὺς πνευματικῶν καὶ ἄλλας ἐπεμβάσεις «κατ' οἰκονομίαν» γενομένας. Παραίτιος τῆς ἀντιδράσεως φαίνεται Ναθαναήλ τις, ἐπίσκοπος προφανῶς διαμένων ἐν Κρήτῃ, προκαλῶν ἀφορισμοὺς τῶν ὑπαγόντων τὴν ἐν Κρήτῃ ἐκκλησίαν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀλεξανδρείας.

Ἄλλὰ καὶ τρίτου ἐγγράφου, ὑποθέτω, ὅτι παραλήπτῃς εἶναι ὁ Ἱερεμίας. Πρόκειται περὶ «ἐνδόσεως πατριαρχικῆς» ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ Μελετίου τῷ 1600 ἔξ Ἀλεξανδρείας, δι' ἧς «ἀνατιθέμεθά σοι τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν πνευματικοῖς καὶ πρωτοσυγκέλλῳ Ἀλεξανδρείας παπᾶ κύρ-Ἱερεμία τὴν φροντίδα τε καὶ δύναμιν, παραγενόμενον εἰς Κρήτην, δύνασθαι... ἐπιτελέσαι τὴν καθάρσιμον ἀκολουθίαν καὶ ἁγιασμόν, κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν τύπον, ἐπὶ τοῦ τῷ

¹ Ἐνθα ἀνωτέρω III σ. 166 σημ. 2.

² Ἀγαθαγγέλου Νινολάκη [τότε] ἀρχιμανδριτοῦ, Ἡ πρὸς τοὺς Κρητὰς ἀλληλογραφία Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, ἣ προσετέθη καὶ τὸ περισπούδαστον ἔργον αὐτοῦ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα. Ἐν Χανίοις 1908 σελ. 63 - 4.

³ Αὐτόθι σ. 78 - 9.

ἀθμείῳ ἄγει μιανθένιος ναοῦ, εἰς ἁγιασμόν ἐκείνου καὶ ἀποκατάστασιν μὴ καὶ ἀργήσῃ καὶ εἰς ἀφανισμόν χωρήσῃ ὁ ναὸς τῇ σπάνει τῆς ἀρχιερατικῆς παρουσίας...»¹. Καὶ καὶ μὲν δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐκδόσει τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἱερεμίου (τοῦ μόνου Ἱερεμίου Κρητὸς, μεθ' οὗ ἀλληλογραφεῖ ὁ Πηγᾶς), ἀλλ' ἐξηγοῦνται δι' αὐτοῦ αἱ σχέσεις πατριάρχου καὶ ἱερομονάχου, αἵτινες θὰ ἦσαν προσωπικαί. Ὡς ὁ Μελέτιος ὑπηρέτησεν ὡς πρωτοσύγκελλος τοῦ κρητὸς πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου, οὕτω καὶ ὁ Ἱερεμίας τοῦ Μελετίου ἦ θὰ ἔλαβε μακρόθεν τὸν τίτλον καὶ τοῦ πνευματικοῦ τὸ ἀξίωμα διὰ τὴν σοφίαν του καὶ τὴν ἀρετὴν².

Ἄλλὰ καὶ ἐπιστολαὶ του, φαίνεται, διεσώθησαν. Οὕτω ὁ μὲν Κ. Σάθας πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι ὁ Διονύσιος Κατηλιανὸς ἐκ Ζακύνθου τιλοφορεῖται ἐπίσκοπος Κυθήρων εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολάς καὶ ἄλλων καὶ τοῦ Ἱερεμίου Ζαγκαρόλου (sic) τῶν ἐτῶν 1614-16³. Ὁ δὲ Παπαδοπετραῆκης μνημονεύει ἐν σημειώσει τῆς ἀνεκδότου ἱστορίας του (κῶδιξ ἀρ. 17) ἐπιστολῆς τοῦ Ἱερεμίου. «Ἐκ τῆς σεβασμίας Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Ἀκρωτηρίου Σκηροφοριῶνος φθίνοντος ἀχιέ».

Πρὸς δὲ ἐπαινετικῶς λίαν ὀμιλεῖ περὶ τοῦ Ἱερεμίου καὶ ὁ ἀνεψιὸς του Βασίλειος Τζαγκαρόλας, μαθητῆς τοῦ Ἰω. Κωτουνίου καὶ Παϊσίου τοῦ Λιγαρίδου. Οὗτος ἐν τῷ βιβλίῳ του *Epigrammata*⁴ λέγει ὅτι «*Melibaei abbatris Sanctae Trinitatis auctoris patrii, tumulus extincti cum patriarcha Constantinopolitanus designaretur*». Ἡ συγγενικὴ αὕτη μαρτυρία φανερώνει τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ κύρος, ἀφοῦ καὶ διὰ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα ὑπεδεικνύετο. Πληροφορεῖ δ' ἡμᾶς ὅτι οἱ κτίτορες ἦσαν ἐκ τοῦ κλάδου τῶν Μελιδόων Τζαγκαρόλων—ὑπῆρχε καὶ κλάδος Περάτσων-Perazzo⁵—πρᾶγμα, ὅπερ δὲν ἐγνωρίζαμεν ἐξ ἄλλης πηγῆς⁶.

¹ Αὐτόθι σ. 75.

² Τίτλον πρωτοσυγγέλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας εἶχε καὶ ὁ ἡγούμενος Ἀρκαδίου καὶ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς οἱ ἐν τῇ κηδεῖα τῆς ἀδελφῆς του Εὐγενίας μοναχῆς λειτουργήσαντες (ἐνθα ἀνωτ. σ. 76 καὶ 50).

³ Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία* Ἀθ. 1860 σ. 294.

⁴ *Patavii* 1649 σ. 22. πρβλ. *Ξηρουχάκης*, "Ἐνθ" ἀν. σ. 48 σημ. 2.

⁵ *Ξηρουχάκης*, Αὐτόθι σ. 59 κ.έ. Βλέπε καὶ τὴν ἐπομένην σημείωσιν.

⁶ Πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Ξανθοῦιδου ἐν Ἀθηνᾶς ΙΕ' σ. 108-9 ἀναφερομένων μελῶν τῆς οἰκογενείας Τζαγκαρόλων καὶ τῶν ὑπὸ Ξηρουχάκη κατὰ τὴν προηγουμένην σημείωσιν, καὶ ἡμεῖς εὗρομεν πλῆθος φεουδαρχῶν τῶν Χανίων εἰς τὴν χειρόγραφον παρὰ τῷ Ἱστορ. ἀρχεῖφ Κρήτης P. Kastropilaca, *Descrizione di Candia 1583*, ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τοὺς ἐξῆς: Φύλλον 213 Francesco, Zaccaria, Donna Orsa et ser Nicolò, Zorzetto qu. ser Francesco, Vassili. - Φύλλον 214 Antonio, Gerolamo, Antonio macromiti. - Φύλλον 215 Domenego et fratelli, Francesco qu. ser Domenego, Galeazzo, Marco et fratello qu. ser. Francesco. - Φύλλον 216 Zuan qu. ser Nicolò Perazzo, Antonio de messer Zorzi, Zaccaria. Φύλλον 217 ser Luca et ser

Και ταῦτα μὲν περὶ Ἱερεμίου, περὶ δὲ τῆς προσωπικότητος τοῦ Λαυρεντίου οὐδὲν γνωρίζομεν· ἀλλὰ κρίνοντας ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, τὰς ὁποίας βεβαίως ἐκεῖνος συνέθεσεν ἢ ἐχαράξατο, ὑποθέτομεν καὶ τοῦτον ἄνδρα σοφὸν καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἀντάξιον.

Τὸ πρῶτον ἔργον τῶν κτιόρων, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἦτο ἡ κατασκευὴ μεγάλης λούτρας (στέρνας), ἔξω τοῦ περιβόλου, πρὸς Α. ὅπου ὁ παλαιὸς μελισσόκηπος. Τὸ ἐξ αὐτῆς ὕδωρ ἐχρησιμοποίησαν κατὰ τὰς οἰκοδομάς. Κατόπιν θὰ ἐθεμελίωσαν τὸν περιβόλον καὶ θ' ἀνήγειραν τὰ ἰσόγεια οἰκοδομήματα. Τῷ 1613 ἔθηκαν τὴν ἐπιγραφὴν τῆς οἰναποθήκης. Ἐάν δὲ κρίνωμεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τῷ 1631 μόλις ἐγείρουν τὸν πυλῶνα, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἤρχισε τῆς μονῆς ἡ οἰκοδόμησις ἔτη τινὰ πρὸ τῆς ἀρχαιότερας ἐπιγραφῆς, μετὰ τὸ 1608 καὶ 1610. Ἐάν δ' ἔχεται ἀληθείας ἡ περὶ πανώλους παράδοσις, ἡ ὁποία φαίνεται πειστικὴ διὰ τὸ Καθολικὸν τοῦλάχιστον, ἡ ἐπιδημία δὲν θὰ εἶναι ἐκ τῶν γνωστῶν τοῦ 1591, 1592, 1595, ἀλλὰ μεταγενεστέρα. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ κτίτωρ τῆς Χρυσοπηγῆς Ἰωάννης Χαρτοφύλαξ ἔλαβε τῷ 1608 τίτλον εὐγενείας διὰ τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν ἐν Χανίοις φρουρὰν «καθ' ὃν χρόνον τὸ βασιλεῖον τοῦτο ἐκακουχεῖτο ὑπὸ τῆς πανώλους»¹. Πρὸ ὀλίγου λοιπὸν θὰ εἶχεν ἐπισυμβῆ ἐν Χανίοις ἡ ἐπιδημία. Πάντως ἡ παράδοσις θέλει τὸν Ἱερεμίαν ἀσχολούμενον μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν μονῶν καὶ ἀποθανόντα ἐκ δηλητηριάσεως² πρὸ τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τοῦτο βεβαίως συμφωνεῖ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιγραφῆς, ἣτις ἀποδίδει εἰς τὸν Ἱερεμίαν μᾶλλον τὸ σχέδιον παρὰ τὴν ἐκτέλεσιν.

Τῷ 1632 ἐτελείωσεν ἡ καμάρρα τοῦ πυλῶνος, τῷ 1634 ἐχαράττοντο αἱ πλάκες τῆς κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς. Τὸ ὀστεοφυλάκιον δὲν ἔχει χρονολογίαν, καίτοι εἶναι φανερὸν ὅτι πρὸ τοῦ 1645 ᾠκοδομήθη.

Ἡ ἀφίξις τῶν τούρκων κατακτητῶν εὐρίσκει ἀτελείωτα καὶ τὰ οἰκοδομήματα καὶ τὸν κεντρικὸν ναόν. Ὁ τροῦλλος δὲν εἶχε κτισθῆ εἰμὴ μέχρι τῶν παραθύρων τοῦ τυμπάνου· ἐστεγάσθη λοιπὸν ὀρίζοντίως. Ἡ πρόσοψις, ὁ πρόναος, ἔμειναν ἀτελεῖ, τὰ ἄνω παρεκκλήσια, καίτοι περιλαμβανόμενα εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Καὶ οἱ χοροὶ καὶ αἱ κόγχαι δὲν γνωρίζομεν, ἂν εἶχον λάβει τελικῶς τὸ σημερινὸν σχῆμα³.

Πότε ἀπέθανεν ὁ Λαυρέντιος καὶ ἂν εἶδε τοὺς τούρκους εἰς Κρήτην δὲν

Zuan Aloise Zancarol Catacatà, Zoruetto, Zuan qu, ser Alban, ser Aloiso qu, ser Francesco, s. Zorzi fo de ser Bernardin, ser Zorzi qu, ser Alessandro Lardi, Zorzi. Φύλλον 227 ser Andrea, πάντες ἔχοντες τὸ ἐπίθετον Zancarol.

¹ Χριστ. Κρήτη Β' σ. 201-4.

² Ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ μοναχοῦ λατίνου τὸ δόγμα, κατὰ τὴν παράδοσιν, δεικνύει τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος τῶν δυτικῶν.

³ Περὶ τῶν περὶ τὴν μονὴν ἀψιμαχιῶν ὄρα Β. Ψιλάκη, Ἱστορίαν Κρήτης, Χανία 1909 Β' σ. 286.

γνωρίζομεν· ἡ παράδοσις τὸν θέλει ἀποθανόντα ἐν Κρήτῃ· πάντως μὲ αὐτὸν ἐξέλιπε καὶ ὁ ἕτερος τῶν μορφωμένων κληρικῶν, οἱ ὅποιοι ἐπεχείρησαν τὸ ἔργον τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ μοναστηρίου.

Ὑπετέθη ἤδη, καὶ ὑπεστηρίχθη ὀρθῶς ἐλπίζω, ὅτι ἡ λήξις τῆς μεταξὺ Βατικανοῦ καὶ Ἑνετίας διαμάχης ἀπέβη ὑπὲρ τῆς ἐν Κρήτῃ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἡ ὁποία σχεδὸν ἀκωλύτως ἠδύνατο νὰ κανονίσῃ τὰ τῶν μοναστηρίων¹. Γνωρίζομεν, ὅτι ὁ πολὺς Μελέτιος Πηγᾶς, κῆρυξ ὑποταγῆς τῶν Κρητῶν εἰς τὴν γαληνοτάτην δημοκρατίαν², κατώρθωσε λήγοντος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος νὰ ἐκδοθῇ ἀπόφασις ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς συγκλήτου ὑπὲρ τῶν Ὀρθοδόξων ὀρίζουσα εἶνα τὸ γένος ἡμῶν τελείως ἀπαλλαγῆ τῶν ἐκ τοῦ Πάπα μηχανευμάτων, καὶ ὅτι ἐξὸν τοῖς Γραικοῖς, ἅτε χριστιανοῖς οὔσι καλοῖς καὶ πιστοῖς οἰκέταις τῆς γαληνοτάτης αὐθεντίας, κατὰ τὰ δόγματα καὶ τὰ ἔθη τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς) πολιτεύεσθαι³, ὅτι λήγοντος τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ὑπῆρξαν ἐν Κρήτῃ ἡγούμενοι σοφώτατοι, ὡς ὁ αὐτὸς Μελέτιος, ὁ κατόπιν Κυθήρων Μάξιμος Μαργούνιος, ὁ Ἱερεμίας Τζαγκαρόλος καὶ κληρικοὶ κήρυκες τοῦ θείου λόγου, ὡς ὁ Μαραφαρᾶς, πεπαιδευμένοι λίαν⁴, ἐπίσης ὅτι τῶν μοναχῶν τὸ πλῆθος⁵ ἦτο ἀπαίδευτον καὶ εἶχεν ἐκπέσει⁶, ὅτι ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων μικρῶν καὶ ἀσημάντων ὑπῆρχε πλή-

¹ Χριστ. Κρήτη Β' σ. 282 κ. ἑ. (ὄπου ἀναλύεται τὸ βιβλίον τῆς Ena Te a : Saggio sulla storia religiosa di Candia dal 1590 al 1630 Venezia 1913).

² Βλέπε τὴν πρὸς Κυθωνιάτας ἐπιστολὴν τοῦ Μελετίου Πηγᾶ (1599) ἐνθα ἀνωτέρω σ. 70 - 71. «Εὐφράνατε τὰς πατρικὰς καρδίας τῆς λαμπροτάτης καὶ ἐνδοξοτάτης αὐθεντίας, τῆς εἰρηνεύειν ὑμᾶς ὀρεγομένης, ὡς καὶ ἡμεῖς τὸ φιλάγαθον ἐπέγνωμεν ἐναγχος, εἰσακουσάσης τῶν ἡμετέρων γραμμάτων, ἅπερ ἀπεστείλαμεν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀγάπης. Ἐδέξατο δὲ τὰς ἡμῶν ἐπιστολάς μετ' εὐνοίας πολλῆς, καὶ ἐμήνυσεν, ὅτι τοὺς ἀπανταχοῦ Γραικοὺς, εἴτουν Ρωμαίους, ἔχει καλοὺς χριστιανοὺς καὶ ἀγαπητοὺς υἱοὺς καὶ πιστοὺς εἰς τὴν γαληνοτάτην τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, ὑπὲρ ὧν καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ σὺν ἡμῖν χριστιανοὶ εὐχαριστοῦμεν, καὶ φυλάττομεν τὸν θησαυρὸν τῆς ἀγάπης ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς. Τέλος εὐφράνατε κάμοῦ τὴν ψυχὴν, πατρικῶς ἄγαν περιποθοῦσαν τὴν ἡμῶν εἰρήνην. Καὶ γάρ, ἂν ἄλλως ποιήσῃ τις καὶ σκάνδαλα προξενῆσαι πειραθῆ καὶ ταράξαι τὴν γαληνιώσαν Πολιτείαν διὰ διχοστασίας καὶ στάσεως μετὰ διαβολῶν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, οἷς πείσεται, πειρασθήσεται καὶ ὀργῆς θεοῦ καὶ ἀνανακτήσεως, ἀρᾶς δὲ καὶ ἀφορισμοῦ».

³ Ἀ γ α θ. Ν ι ν ο λ ά κ η, Αὐτόθι σ. 14 (πρόλογος).

⁴ Βλέπε τὰς πρὸς τούτους ἐπιστολάς τοῦ Πηγᾶ, αὐτόθι. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Μ. Πηγᾶ ὄρα: Ἀ γ α θ. Ν ι ν ο λ ά κ η, Μελέτιος Πηγᾶς ὁ Κρητῆς. Ἐν Χανίοις 1903. Περὶ δὲ τοῦ Μαργούνιου: Χ α ρ. Π. Χ α ρ α λ α μ π ά κ η, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος (Κρητικὸς Ἀστήρ Β' 194 - 5, 209 - 10, 228 - 9, 245, 252, 260 - 61, 325 - 6, 331 - 2, 338 - 9, 347 - 8 καὶ Γ' 357, 362 - 3, 382 - 3, 386 - 8. Χανιά 1907 - 9).

⁵ Ἡ στατιστικὴ, ἡ ἐν τῷ ρηθέντι ἔργῳ τοῦ Πέτρου Καστροφύλακα, ἀναβιβάζει τοὺς ἱερωμένους κατὰ τὸ 1683 ἐν μὲν τῇ πόλει Χανίων εἰς 25, ἐν δὲ τῇ περιφερείᾳ (νομῷ) εἰς 240).

⁶ Ὁ Πηγᾶς πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς Ὀδηγητρίας γράφει (ἐνθα ἀνωτ. σ. 523). «Τοῦτο δὲ καὶ παρακαλῶ, ἐπειδὴ ἀκούω τοὺς πάντας σχεδόν, τῆς μοναχικῆς πολιτείας ἀποστα-

θος. « Ἐκ τῶν νεωστὶ ἰδρυομένων μοναστηρίων τινὰ μὲν φθίνοντα μετὰ τινα χρόνον συνεχωνεύοντο εἰς ἄλλα μεγαλύτερα, ἐνῶ τοῦναντίον ὁμάδες καλογήρων ἀποχωροῦσαι ἐκ τοῦ καθολικοῦ ἴδρου ἄλλα ἀνεξάρτητα μονύδρια καὶ συχνότερα ἀκόμη οἱ μοναχοὶ ἐπεδίδοντο εἰς τυχοδιωκτικὸν βίον ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, σφετεριζόμενοι τὰ δικαιώματα τοῦ λαϊκοῦ κλήρου πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν¹. Ἐν αὐτῷ τῷ ἀκρωτηρίῳ Μελέχα ὑπῆρχε πλῆθος μοναστηρίων, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κοινὴ διοίκησις καὶ συντονισμὸς τῶν κατευθύνσεων, ἃν δὲν συνφκίζοντο.

Θὰ συνέβη λοιπὸν ἐν προκειμένῳ, ὅ,τι λέγεται καὶ περὶ τῆς μονῆς Γωνιάς Κισιάμου, ἣ ὁποία συνφκίσθη τῷ 1614-34 ὑπὸ τῶν κτιτόρων της διὰ τῆς ἐν αὐτῇ συναθροίσεως τῶν ἐν τοῖς μονυδρίοις τοῦ ἀκρωτηρίου Σπάθα καλογήρων. Οἱ Τζαγκαρόλοι, βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς Μουρτάρους, τοὺς Καλλονᾶδες καὶ τοὺς Πατίστα², θὰ συνήθρουν τοὺς πολυπληθεῖς τοῦ ἀκρωτηρίου Μελέχα καλογήρους, περὶ ὧν ἡ παράδοσις μαρτυρεῖ, εἰς τὸ νέον μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος³. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ τὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἦτο καὶ μικρὸν καὶ εἰς μέρος ἀπρόσιτον καὶ πάντη ἄδενδρον καὶ ἄκαρπον τόσον, ὥστε ἀργότερον νὰ μὴ ἐπιζῆση τοῦ νῦν λεγομένου Γουβερνέτου⁴.

τήσαντας οὐκ εὐσχημόμως βιστεύειν, ἵνα σὺ μεμνημένος τοῦ σοῦ πατρὸς τῆς ἐπιεικείας, τῆς εὐλαβείας, τοῦ φόβου Θεοῦ, καὶ ταῦτα ἐκτὸς ὄντος τοῦ σχήματος, τὸν αὐτὸν ἀναλάβῃς, μάλιστα δὲ ἀναλαβὼν κατέχῃς ζῆλον, τοὺς φαύλους τῶν μοναχῶν καὶ καθηγουμένων μεγάλα κλαίων, ὅτι τὸν κόσμον δῆθεν ἀρνησάμενοι βοσκηματώδη βίον μετὰ τοῦ σχήματος εἴλοντο».

¹ Eva Tea, Ἐνθ' ἄν. Χρ. Κρ. Β' σ. 282. Πρβλ. καὶ Ψιλᾶκη, Ἐνθ' ἄν. Β' παράρτημα σ. 51 κ. ἔ.

² Ἀπαντας τούτους τοὺς εὐγενεῖς ἀναφέρει ὁ κῶδιξ (ἔγγρ. ἀρ. 5) ὡς κτίτορας καὶ χορηγοῦς.

³ Εἰς τὸ ἀκρωτηρι Μελέχα, ἐκτὸς τῆς μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου (Καθολικὸ) ὑπῆρχον ἔτι ἡ μονὴ τοῦ Ὁσίου Ὁνουφρίου, ἡ μονὴ τῆς Ὁσίας Κυριακῆς εἰς Βλυχάδια, ἡ τοῦ Ἁγίου Ματθαίου εἰς Φρούδια, ἡ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος εἰς Γκαλαγκάδα, ἡ τοῦ Ἁγίου Παύλου, (ὅπου ἡ νῦν τῆς Ἀγ. Τριάδος), καὶ πλῆθος μεμονωμένων ναυδριῶν τοῦ Καθολικοῦ (Ἁγιος Ἀντώνιος, Ἁγιος Γεώργιος Ἀπιδιώτης) καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος (ἔξωκκλήσια, ἐκκλήσιαί μετοχίω).

⁴ Τὴν μονὴν τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων τοῦ Γδερνέτου, τὴν καλουμένην σήμερον Γουβερνέτο (τὸ), τὴν παρὰ τὸ χωρίον Γδερνέτο (ἐρειπωμένον νῦν), εὑρον οἱ Τοῦρκοι τῷ 1645 ἀνεγειρομένην, ὥστε νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἡ ἐν τῇ εἰσόδῳ της χρονολογία ΑΧΛΛΑ' (1631) εἶναι πιστὴ ὄντως. Διότι ἡ ἐν τῷ ὑπερθύρῳ τῆς μονῆς ἐπιγραφὴ εἶναι πολλῶ μεταγενεστέρα (τοῦ παρελθόντος αἰῶνος), καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ναῖκου τοῦ κοιμητηρίου ἐπιγραφὴ ΖΝΓ (=1548), ἃν δὲν εἶναι τὸ κοιμητήριον τοῦτο τὸ ἀρχικὸν ναῦδριον τοῦ Γδερνέτου, περὶ ὃ ἐκτίσθη ἡ μονή, εἶναι καὶ ἐκεῖνὴ πλαστὴ. Πότε ἐγκατελείφθη τὸ Καθολικὸν δὲν γνωρίζομεν. Ἄλλ' ἀφοῦ ἀνεκαινίζετο καὶ αὐτὸ, ἀρχομένου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Ἱερεμίου Τζαγκαρόλου, δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ ἐγκαταλειφθῇ διὰ νὰ κτισθῇ ἀνωτέρω νέα μονή, ἡ ὁποία νὰ τιμᾶται εἰς μνήμην τῆς Θεοτόκου (Κυρίας τῶν Ἀγγέλων) καὶ οὐχὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὡς τὸ Καθολικόν. Ἴσως ἐρημωθῆν τῷ 1645, προσηρτήθη εἰς τὴν οἰκοδομουμένην μονὴν τοῦ Γδερνέτου, ἡ ὁποία καὶ ἐπήρето ὡς

Ἐπειδὴ κατὰ τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἔτη ἡ ἕξω τῶν Χανίων μικρὰ μονὴ τῆς Χρυσοπηγῆς ἀνακαινίζεται ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Χαρτοφύλακος, (προφανῶς συνοικισομένων τῶν μικροτέρων τῆς Κυδωνίας μονῶν), καὶ ἄλλαι μοναὶ κατὰ τὰς πρώτας τέσσαρας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐγείρονται ἐν Κρήτῃ¹, συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ὅλη κίνησις ὀφείλεται εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Κρητάς εὐγενεῖς, οἵτινες ἀποκλήσαντες ὑλικὴν ἰσχὺν καὶ ἀναδείξαντες γόνους εὐπαιδύτους, ἀντιτιθέμενοι ἤδη πρὸς τοὺς λατίνους φεουδάρχας, ἤθελον νὰ θεραπεύσουν τὴν πληγὴν τοῦ περιπλανωμένου καλογηρισμοῦ καὶ ν' ἀποτρέψουν τὸν κίνδυνον τῆς οὐνίας ἢ ἑξωμόσεως. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐξοδεύσαντες τὰ τεράστια ποσά, τὰ ὁποῖα θ' ἀπήτησεν ἡ ἀνέγερσις ἢ διαρρῦθμισις τοσοῦτων οἰκοδομημάτων καὶ λαμπρῶν ἀρχιτεκτονημάτων.

Ἡ μονή, κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετίαν τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, φαίνεται ὅτι προώδευσε καὶ ἠδῆξήθη εἰς κτήματα καὶ πλοῦτον. Ἄν ἐξ ἀρχῆς ἦτο σταυροπηγιακὴ, δὲν γνωρίζομεν. Γνωστὸν ὅμως εἶναι, ὅτι διὰ σιγγιλίου τοῦ πατριάρχου Παΐσιου, ἐπὶ μητροπολίτου Γερασίμου τῷ 1744 κατηγορήθησαν τὰ σταυροπηγιακὰ ἀξιώματα τῶν ἐν Κρήτῃ μονῶν. Ἰσχυσάσης δὲ τῆς διατάξεως ταύτης ἐπὶ μικρόν, ὁ πατριάρχης Θεοδόσιος τῷ 1769 ἀνέθηκε τὴν φροντίδα τῶν ἐν Κρήτῃ μοναστηρίων καὶ μοναστηριακῶν χωρίων εἰς τὸν μητροπολίτην Ζαχαρίαν, καταστήσας αὐτὰ ἐνοριακά. Τελικῶς ἀνενεώθη ἡ σταυροπηγιακὴ ἀξία τῶν μοναστηρίων ἐπὶ Γρηγορίου Ε'², τῷ δὲ 1836 ὁ Γρηγόριος Σ' ἀνεγνώρισε τὸ παλαιὸν σταυροπηγιακὸν δικαίωμα τῆς μονῆς καὶ ἐξέδωκε σιγγίλιον (ἔγγραφον ἀρ. 4), κατὰ παράκλησιν τῶν ἀδελφῶν τῆς ἀναδιοργανουμένης Ἀγ. Τριάδος.

Καὶ εἰδήσεις μὲν περὶ τῶν καθ' ἕκαστον τῆς μονῆς δὲν ἔχομεν διὰ τοὺς καὶ ἄλλως σκοτεινοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Ὁ Σαβαρῆ, περιηγηθεὶς τὴν ὀγδόην δεκαετηρίδα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τὴν Κρήτην, ἀναφέρει τὰ κάτωθι περὶ τῆς μονῆς. «Ἡ εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος ἄγουσα ἀφ' ὑψηλῶν κυπαρίσσω καθωραΐζεται ἡ δὲ αὐτὴ αὐτοῦ εἶναι τετράγωνος, κύκλῳ μὲν ἔχουσα τοὺς οἰκίσκους τῶν μοναχῶν, ἐν μέσῳ δὲ μικρὰν ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ὁ πύλων καὶ τὰ πλάγια ἐκ πορτοκαλεῶν περικοσμεῖται, αἵτινες λαμπρὸν πέριξ σχηματίζουσαι περιστύλιον, ἕξ εὐωδιῶν τὸν ἀέρα καταφορτίζουσι. Τὸ μοναστήριον τοῦτο κέκτηται ὅλα τὰ πρὸς τὴν γεωργίαν χρήσιμα σκευῆ, ἔχον ληνοὺς (πατητήρια) δι' ἔλαιον καὶ οἶνον, καὶ ὅλα ὅσα ὁ ἀγροτικὸς βίος ἀπαιτεῖ. Ἐνῶ δὲ οἱ ἱερεῖς ἀσχολοῦνται περὶ τὸ παρακαλεῖν τὸν θεὸν

κληρονόμος του καὶ συνεχιστῆς καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου ἔτι καὶ οὐχὶ τῆς θεοτόκου πανηγυρίζει. Τὰς δὲ μαρτυρίας τοῦ Ζαμπελίου ἐν τοῖς Κρητικοῖς Γάμοις περὶ τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ διαμονῆς 150 μοναχῶν, ὅπως θεωροῦμεν ἡμεῖς τῆς λογοτεχνικῆς τοῦ ἀνδρὸς φαντασίας ἀποκνήματα.

¹ Πρβλ. Χρυσ. Κρήτη Α' σ. 4.

² Χρ. Κρήτη Β' σ. 229.

και τελείν τήν θεϊάν λειτουργίαν, οί αδελφοί δίδονται εις τούς κόπους τής γεωργίας. Το μοναστήριον τούτο ομοιάζει με μικράν πολιτείαν, τής οποίας ή μὲν κυβέρνησις παρέχει πλοῦτον, οί δὲ πολῖται ἀφωσιωμένοι εις τὰ ἔργα των, διάγουσι βίον, φιλόπονον μὲν, ἥσυχον δὲ και εὐτυχή. Καίτοι συνεχῶς ἐπισκεπτόμενοι τούς καλούς μας μοναχούς, ἵνα θηρεύωμεν, πάντοτε ἐπετυγχάνομεν παρ' αὐτοῖς πάσης θεραπείας και τιμῆς φιλόφρονος ξενίσεως¹.»

Ἄπο δὲ τοῦ χρονικοῦ τής μονῆς πληροφοροῦμεθα τὰ βάσανα τῶν μοναχῶν ἀπο τὰς καταπίσεις τῶν γενιτσάρων. Αἱ καταπτώσεις ἐκείναι, ἠθικαί τε και ὕλικά, ἔφερον τήν μονήν εις τόσην πτωχείαν, ὥστε νὰ ἐπαιτῆ χρήματα πρὸς πληρωμὴν τῶν φόρων και τῶν χρεῶν της «ἀπο τὰς ἀνωμαλίας και ἀκαταστασίας τοῦ καιροῦ, ἀνομβρίας και ἀκαρπίας και ἀπο τῶν κρατούντων ἡμῶν στενοχωρίας...» (ἔγγρ. ἀρ. 1).

Κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν βραχὺ διάστημα ἀπο τής ἐξολοθρεύσεως τῶν γενιτσάρων μέχρι τής ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἡ μονὴ ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ. Ἄλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐγένετο ἀφορμὴ γενικῆς της καταστροφῆς. Ὁ σύγχρονος και αὐτόπτης τῶν γεγονότων ἐκείνων χρονογράφος τής μονῆς διὰ μακρῶν ἐκθέτει τὰ τής καταστροφῆς ἐν τῷ κώδικι. Οἱ καλόγηροι δὲν ἐγνωρίζον τήν διάρκειαν τής ἐπαναστάσεως, δὲν ἠδύναντο ν' ἀποφασίσουν, ἐὰν θὰ ἔμενον εις τὸ μοναστήριον, ἢ θὰ τὸ ἐγκατέλιπον. Ἄλλ' ὅτε οἱ τοῦρκοι ἐφάνησαν, ἀφήσαντες τούς κεκρυμμένους θησαυρούς² και μόνον ὀλίγα τρόφιμα παραλαβόντες, ἀνῆλθον εις τὰ ὑπερθεν βουνά· οἱ δὲ τοῦρκοι κατέκαυσαν τὸν ναόν, ἐρήμωσαν τήν μονήν, ἀνεκάλυψαν τούς θησαυρούς, και ὄπερ δι' ἡμᾶς σημαῖνον, κατέστρεψαν τής μονῆς τούς παλαιούς κώδικας, τὰ βιβλία και κειμήλια, ἐξ ὧν θὰ διεφωτίζοντο και ἡ ἱστορία της και ἄλλα πιθανῶς γεγονότα τής τουρκοκρατίας. Δὲν ἐπανῆλθον δ' οἱ ἐπιζήσαντες τῶν μοναχῶν εις τήν μονήν, εἰ μὴ τῷ 1827, ὅτε ἐξεδόθη ὑπὲρ αὐτῶν ἄδεια τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, ἐπιτρέπουσα τήν ἀνοικοδόμησιν τοῦ τρούλλου και τήν κατασκευὴν θυροφύλλων τῶν οἰκημάτων (ἔγγρ. ἀρ. 2). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐπανάστασις δὲν εἶχε λήξει εἰσέτι, δὲν ἠδυνήθη ἡ μονὴ νὰ λειτουργήσῃ κανονικῶς. Καὶ ἂν ἐγινεν ἀνακαινίσις, μικρὰ θὰ ἦτο, διότι ἡ κυρίως ἀνακαινίσις ἐγένετο κατὰ τὰ ἔτη 1831 - 32, ἀφοῦ οἱ μοναχοὶ Καλλιόπιος και Γρηγόριος και ὁ ἱερομόναχος Ἰλαρίων Στρατηγάκης ἔλαβον νέαν ἄδειαν ἀπο τήν ἐξουσίαν (ἔγγρ. ἀρ. 3).

Και κατὰ τήν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἡ μονὴ ἐγκατελείφθη. «Παραιτηθέντος τοῦ κυρίου Γρηγορίου ἐκ τής ἡγουμενικῆς ἐνεργείας, οἱ πατέρες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προβῶσιν ἀμέσως εις νέαν ἐκλογὴν, τῶν περιστάσεων ἔνεκα,

¹ Σ α β α ρ ἦ, Κρητικαὶ Ἐπιστολαί· μετάφρασις Ζυγομαλά. Ἀθήναι 1845 σ. 133. Καὶ ἄλλοι περιηγηταὶ ἔχουν εἰδήσεις εις τὰς συγγραφὰς των περὶ τοῦ μοναστηρίου· ἀλλ' ἡμεῖς παραπέμπομεν εις ὅ,τι οἱ ἴδιοι ἀνεγνώσαμεν.

² Ὁ Πάσλεϋ, Ἐνθ' ἀν. διηγείται, ὅτι οἱ τοῦρκοι ἀνέσκαψαν και τούς τάφους τής μονῆς πρὸς εὐρεσιν θησαυρῶν.

διότι εἰς ἕκαστος ἐσκέπτετο περὶ τῆς ἰδίας ζωῆς, ὥστε οἱ πλεῖστοι τούτων ἔφυγον τῆδε κάκισε. Ἐξ ὧσων δὲ ἔμειναν ἐν τῇ μονῇ ἐξελέγη ἐπιστάτης αὐτῆς προσωρινὸς ὁ ἐν ἱερομονάχοις Κ' Μισαήλ, ὅστις ἐλεστάτησεν ὀλόκληρον τριετίαν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τῆς τάξεως ἐν τῷ τόπῳ οἱ πατέρες συνελθόντες ἐξελέξατο (sic) ἡγούμενον αὐτῶν τὸν Μισαήλ, συμβούλους δὲ τῆς μονῆς τὸν πρῶτον ἡγούμενον κύριον Γρηγόριον καὶ τὸν ἐν ἱερομονάχοις κύριον Ἀνανίαν... » (κῶδιξ, ἔγγρ. ἀρ. 5).

Κατὰ τὸ 1901 διετάχθη ἡ διάλυσις τῆς μονῆς καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν μοναχῶν εἰς Γουβερνέτο· ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἐν αὐτῇ, ἡ διάλυσις ἀνεστάλη.

Ἡ μονὴ μέχρι τοῦ 1866, ὅτε ἔγραφεν ὁ Παπαδοπετρακῆς, εἶχε δώδεκα μετόχια, τοῦ Πρινοδάσου εἰς Στέρνες, εἰς Χωραφάκια, εἰς Ἁγ. Παῦλον, εἰς Καθιανά, εἰς Μουζουρᾶ, εἰς Περιβολίτσα, καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἐλεήμονος εἰς Γκαλαγκάδω, ἐν ἀκρωτηρίῳ Μελέχα ἅπαντα, εἰς Τοπόλια Κισάμου, εἰς Χαροδιὰ Κυδωνίας, εἰς Ἁγίαν Φωτεινὴν Κυδωνίας, εἰς Χαλέπαν, εἰς Καρύδι Ἀποκορώνου, καὶ εἰς Κακοδίκι Σελίνου. Εἶχον δὲ τὰ μετόχια ναοὺς ὑπαγομένους εἰς τὸ κυριαρχικόν. Ἡ δὲ περιουσία των συνέκειτο ἐκ γαιῶν καλλιεργησίμων καὶ ἀγριᾶδων 5.835 περίπου κιλῶν καὶ ἐκ δέκα χιλιάδων ἔλαιοδένδρων. Ἀπέδιδον δ' ἐν καιρῷ εὐφορίας τὰ μετόχια 5.430 περίπου κιλὰ γεννημάτων καὶ 6.310 μίστατα (63.100 ὀκάδας) ἔλαιου¹.

Εἶχε δ' ἡ μονή, πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μὲν, κατὰ τὸν Πάσλεϋ, 50 μοναχοὺς καὶ ἱερομονάχους, ἐξ ὧν οἱ δέκα ἔμεινον εἰς τὰ μετόχια — καὶ 13 διακόνους, μετ' αὐτὴν δὲ (1834) μόλις δέκα ἐν τῷ συνόλῳ. Παλαιότερον δ' ὁ μὲν Tournefort εἶχεν εὖρει ὀλιγωτέρους τῶν πενήτηνonta, ὁ Sonnini (1778) δώδεκα καὶ ὁ Sieber 18². Κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ 1838-1866 ἐποχὴν διέμενον ἐν τῷ μοναστηρίῳ καὶ ὑπεγράφοντο ἐν τοῖς πρακτικοῖς περὶ τοὺς τριάκοντα μοναχοί, ἱερομόναχοι καὶ διάκονοι. Ὁ ἀριθμὸς των τῷ 1871 ἦτο 16, τῷ 1885 13, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1881 εὐρέθησαν 22³, νῦν δὲ μόλις ἑπτὰ εἶναι οἱ ἐν τῇ μονῇ ἀδελφοί, ὧν δύο διάκονοι, οἱ δ' ἄλλοι ἱερομόναχοι.

Ὅτι ἡ μονὴ δὲν ἐστερήθη ποτὲ μοναχῶν ἐγγραμμιάτων φανερώνει καὶ ὁ ἱστορημένος κῶδιξ (ἀρ. 4) καὶ ὁ τῆς μονῆς (ἀρ. 14) γραφεῖς ὑπὸ γνώστου τῆς κοραϊστικῆς γραφομένης, αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ αὐτὰ τὰ διασωθέντα μουσικὰ χειρόγραφα καὶ ἔτι ἡ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἐκλογὴ ἐπισκόπων.

Οὕτω πρὸ μὲν τοῦ 1821 ἐχρημάτισαν ἀρχιεπίσκοπος Τυρνόβου ὁ ἀδελ-

¹ Κατὰ τὸν Πάσλεϋ ὁ ἡγούμενος ἰσχυρίζετο (1834), ὅτι παρῆγεν ἡ μονὴ δύο μόνον χιλιάδας μίστατα ἔλαιου (ἀλλ' εἶχε βεβαίως λόγον ν' ἀποκρύπτῃ τὸ εἰσόδημα διὰ τὰς κοραϊστικὰς περιστάσεις). Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 22.

² Pasley, Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 22-3.

³ Ν. Σταυράκη, Στατιστικὴ τῆς Κρήτης. Ἀθῆναι 1890 εἰς τὸν πίνακα 18 σ. 154.

φός τῆς μονῆς Ἄνθιμος¹, ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς Χαροδιᾶς, καὶ Ἱερᾶς ὁ Γεδεὼν ἐκ Κισάμου². Τῷ 1860 ἐξελέγη Κισάμου καὶ Σελίνου ὁ προηγούμενος Γεράσιμος Στρατηγάκης καὶ τῷ 1880 Ἱεροσητείας ὁ προηγούμενος Γρηγόριος Παπαδοπετράκης.

Ἄλλὰ καὶ ἐπιστολὴ τοῦ ἡγουμένου τοῦ Γουβερνέτου Δαμασκηνοῦ (περὶ τὸ 1832 - 33) δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σ. Π. Βογιατζάκη³ πληροφοροεῖ ἡμᾶς περὶ τῆς ἰδρύσεως σχολείου ἐν τῇ μονῇ, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακαίνισίν της. Ἐν ὑστερογράφῳ δηλαδὴ ὁ ἡγούμενος Δαμασκηνὸς πληροφοροεῖ τὸν πανοσιομουσικολογιάτατον οἰκονόμον (τὸν παραλήπτην προφανῶς ἐπιστάτην τῆς μονῆς) περὶ συνελύσεως ἡγουμένων καὶ ἀρχόντων, ἧτις θὰ ἐθεώρει τὴν περὶ σχολείου ἀπόφασιν. Καὶ ἡ μὲν πληροφορία αὕτη εἶναι πῶς ἀσαφής. Ἄλλ' ἐκ τοῦ κώδικος ἀρ. 16 ἐξάγεται ὅτι ἐν τῇ μονῇ συνετηρεῖτο ἴδιον ἑλληνικὸν σχολεῖον⁴. Οὕτω συναντῶμεν ἐν αὐτῷ τὰς κάτωθι σημειώσεις:

1838	Σεπτεμβρίου 15 τοῦ διδασκάλου τὴν τετραμηνίαν	γρ.	334 —
	Δεκεμβρίου 17 τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ τοῦ διδασκάλου τὸ διμηνιαῖον	»	166,20
1839	Φεβρουαρίου 23 ἐδώσαμεν τοῦ Ἑλληνικοῦ διδασκάλου τὸ διμηνιαῖον	»	166,35
	Ἀπριλίου 5 τοῦ ἑλληνικοῦ διδασκάλου τὴν τετραμηνιαῖαν προπληροταῖα	»	400 —
	Καὶ τὰ ἀποσταλθέντα βιβλία Ν. Ραββίνου σώματα 3	»	57 —
	Ἰουλίου 24 εἰς τὸ Ἑλληνικοῦ σχολίου	»	350 —
1840	Φεβρουαρίου 5 ἡγοράσαμεν ἓνα μουλάρι ἀπὸ τὰ πωληθέντα δύο τοῦ Διδασκάλου Κυρίου Δαμασκηνοῦ καὶ ἐπληρώσαμεν	»	1.100 —
	Ἀπριλίου 4 τὰ ἑλλην. διδασκάλου διὰ τὴν τετραμηνίαν	»	500 —
	Μαΐου 24 ἐδώκαμεν τοῦ διδασκάλου τὴν τετραμηνιαῖαν	»	500 —
	Αὐγούστου 8 εἰς τὰς ἑφημερίδας τοῦ 40 ἔτους	»	80 —
	Νοεμβρίου 4 τοῦ διδασκάλου τὴν τετραμηνιαῖαν ἐδώκαμεν	»	500 —
1841	Ἀπριλίου 16 εἰς τὰς ἑφημερίδας	»	282 —

¹ Τούτου ὁ τάφος πρὸ τῆς Ν. θύρας τοῦ προναοῦ, κατὰ τὴν ἰδίαν του βούλησιν, ταπεινοφροσύνης ἔνεκεν· τὰ δὲ ἄμφιά του ἐκάησαν ἢ διηρπάγησαν τῷ 1821.

² Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἐπίσης ἐκ Κισάμου ἀνεψιὸς του Αὐξέντιος (κατὰ τὸν Παπαδοπετράκη κώδιξ ἀρ. 17).

³ Τρία Ἑκκλησιαστικὰ Γράμματα. Ἐφημερὶς Κῆρυξ 20, 21 καὶ 22 Φεβρουαρίου 1931. Χανιά (μὲ λίαν ἐνδιαφέροντα σχόλια).

⁴ Παράδοξον θὰ φανῇ, ὅτι ἀλιεῖομεν ἐκ κωδίκων πληροφορίας διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν πρὸ ἑκατονταετίας καὶ ἐγγύτερον σχολείων ἐν Κρήτῃ. Ἄλλὰ τὰ πάντα, καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ κοινωνικὸν καὶ διοικητικὸν σύστημα, εἰς βαθὺ σκότος καλύπτονται μέχρι τοῦ 1878 περίπου. Οὐδὲν συστηματικὸν ἐγράφη ἢ ἐπεχειρήθη διὰ τὴν ἰστορίαν τῆς ἐν Κρήτῃ ἐκπαιδεύσεως.

- Ἐκ τῶν σημειώσεων νοεῖται ὅτι ἐδίδασκεν ἐν τῇ μονῇ οὐχὶ δημοδιδάσκαλος, ἀλλ' ἑλληνοδιδάσκαλος, πιθανῶς ὁ ἔχων τὰς σχετικὰς γνώσεις ἐκ τῶν ἀδελφῶν. Ἀργότερον δ' ἡ μονὴ ἐπεχορήγησε καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει Χανίων σχολεῖα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν κάτωθι σημειώσεων τοῦ αὐτοῦ κώδικος.
- 1844 Μαΐου 19 ἔδωσαμεν διὰ τὰ σχολία τῶν Χανίων . . . γρ. 1.100 —
 Ὀκτωβρίου 22 ἔδωσαμεν διὰ τὰ σχολεῖα τῶν Χανίων
 τὸν μισθὸν μισθὸν τοῦ ἔτους . . . . . » 1.575 —
- 1845 Μαΐου 19. Ἐδώσαμεν τὴν δώσιν τῶν δύο σχολείων εἰς
 Χανιά . . . . . » 1.575 —
 Ὀκτωβρίου 28. Ἐδώσαμεν διὰ τὰς τουρκικὰς ἐφημερί-
 δας τῆς πόλεως . . . . . » 300 —
 Δεκεμβρίου 18. Ἐδώσαμεν διὰ τὴν σχολίον τὸ ἥμισυ
 τοῦ ἔτους . . . . . » 1.575 —
- Ἄλλὰ, παρὰ τὴν καταβολὴν γροσίων 3150 κατ' ἔτος (λίραι τουρκίας 30),
 ἐσυνέχισον τὴν συντήρησιν τοῦ ἐν τῇ μονῇ σχολείου.
- 1846 Αὐγούστου 1 Σανίδα ἔξ̄ διὰ τοὺς πάγκους τῆς εἰς
 Μοναστήριον σχολῆς . . . . . γρ. 54 —
 Νοεμβρίου 9. Ἐδώσαμεν τοῦ ταμείου διὰ τὰ σχολεῖα τῶν
 Χανίων Κ. Κ. Μαλατάκη . . . . . » 1.575 —
 Δετικὸν εἰς 10 γραμματικὰς καὶ 5 χρηστομαθείας . . . » 37,20
- 1847 Ἀπριλίου 9. Ἐξόφλησις τοῦ Κ. Πλοῦν [Μπλοῦμ] δι' ὅσα
 ἐψωνήσαμεν ἀπὸ γραμματικαῖς χρηστο-
 μάθειαις . . . . . » . . . . .
- Μαΐου 20 Ἐδώσαμεν διὰ τὰ καταστήματα τῶν Χανίων
 τοῦ Κ. Μαλατάκη Ταμία . . . . . » 1.575 —
- Ἰουλίου 10. ἔδωσαμεν τὴν ἐξαμηνιαίαν τοῦ Δασκάλου
 Κυρ Ζαχαρίου . . . . . » 500 —
- 1848 Ἰουνίου 14. Ἐδώσαμεν τὸ ἥμισυ τοῦ 48 ἔτους τῶν
 ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων . . . . . » 1.575 —
- Ὀκτωβρίου 24. Διὰ μισθὸν τοῦ διδασκάλου Ζαχαρίου
 β' δόσιν . . . . . » 500 —
1849. Ἰανουαρίου 31. Ἐδώσαμεν εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστή-
 ματα τῶν Χανίων τοῦ Κ. Ἀλεξάκη . . . » 1.575 —
 Μαρτίου 12. Ἐδώσαμεν τοῦ Κ^{ου} Ζαχαρίου 3 δόσιν διὰ
 τὴν σχολὴν τοῦ Μοναστηρίου . . . . . » 500 —
 Εἰς τρία βιβλία δέσιμον βιβλιοδέτου . . . » 13 —
- Ἀπριλίου 28. Πάλιν διὰ τὰ ἐκπ. καταστήματα ἔδωσαμεν
 εἰς τὸν ἄνωθε . . . . . » 1.575 —
- 1850 Ἰουλίου 12. Ἐδώσαμεν εἰς τὰ ἐκπαιδ. καταστήματα τῶν
 Χανίων τοῦ Ν. Σιδεράκη . . . . . » 2.650 —

Ειδήσεις περί τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Ζαχαρίου ἔχομεν χάρις εἰς τὸν Σ. Α. Σταυροῦδην. Οὗτος ἐκθέτων τὸν βίον καὶ τὰς σπουδὰς του ἔν τινι λιβέλλῳ¹, λέγει «Συνάμα ἐρωτήσατε νὰ μάθετε καὶ περὶ ἐμοῦ ὅποσον ὑπῆρξα ἀκριβῆς τηρητῆς τῶν συμβουλῶν τοῦ πατρός μου, διότι ἐπὶ τετραετίαν ἔμενον ἐκεῖ, διακούμενος τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα παρὰ τοῦ Ἱεροδιακόνου Ζαχαρίου Φυντικάκη, τοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς μετ' ἡμᾶς κώμης τῶν Κεφαλάδων ὀρμωμένου, καὶ ὅστις ὡς χρηματίσας μαθητῆς τοῦ Κούμα καὶ ἐπὶ ἔτη ἑξασηκίας τὸ τοῦ διδασκάλου τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπάγγελμα ἔν τε Ζακύνθῳ καὶ ἀλλαχοῦ εἶχε καταστῆ δόκιμος ἑλληνιστής...»

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ μετὰ τὸ 1858 ἡ λειτουργία τοῦ σχολείου καὶ ἡ ἐπιχορήγησις τῶν ἐν Χανίοις ἐκπαιδευτηρίων — εἰς καιροῦς εἰρηλικῶς τοῦλάχιστον — ἐξηκολούθησεν, ἕως ὅτου ἡ ἐκπαίδευσις ἐγένετο μέλημα τῶν δημογεροντιῶν, διαχειριζομένων τὰς μοναστηριακὰς περιουσίας². Ἀργότερον δὲ (1881) τὰ χριστιανικὰ μέλη τῆς Γεν. Συνελεύσεως τῶν Κρητῶν συνέταξαν κανονισμόν, δι' οὗ συνιστῶντο Ἐφορεῖαι Σχολικαί, αἵτινες ἐλάμβανον τὸ δέκατον τῶν ἀκαθάρτιστων μοναστηριακῶν προσόδων³. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1892 ἰδρύθη ἱεροδιδασκαλεῖον ἐν τῇ μονῇ, πρὸς καταρτισμὸν διδασκάλων καὶ ἱερέων, τοῦ ὁποῦ ἡ διεύθυνσις κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνετέθη εἰς τὸν Δωρόθεον Κλωναράκη, τὸν κατόπιν Κισιάμου καὶ Σελίνου, εἶτα δὲ εἰς τὸν Χρῦσανθον Τσπεταίη, τὸν κατόπιν Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου. Ἐλειτούργησε δὲ τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον μέχρι τοῦ 1896⁴ καὶ κατόπιν ἐπὶ Κρητικῆς Πολιτείας, τὰ δὲ τελευταῖα ἔτη ὡς «Ἱερατικὴ Σχολή» ἐλειτούργησε καὶ πάλιν ἐν τῇ μονῇ.

Ἡ μονὴ κέκτηται βιβλιοθήκην ἐξ 700 περίπου τόμων, ἐξ ὧν πολλαὶ καὶ καλά ἐκδόσεις ἁγίας Γραφῆς καὶ τινες ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα συγγράμματα καὶ φυλλάδια⁵. Συνεστήθη δέ, κατὰ τὴν ἰδίαν του μαρτυρίαν, ἐπὶ τῆς πρώτης ἡγουμενείας τοῦ Γρηγορίου Παλαδοπετραίη (1862 - 4) καὶ ἠϋξήθη ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν θνησκόντων ἀδελφῶν καταλειπομένων βιβλίων. Οἱ κώδικες τῆς μονῆς, ὧν κατάλογον, συντεθέντα ὑπὸ τοῦ ἐπιμελῶς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένου φοιτητοῦ τῆς φιλολογίας κ. Σ. Βογιατζάκη, παραθέτομεν εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης, δὲν εἶναι οὔτε πολλοὶ οὔτε λίαν ἀξιόλογοι.

¹ Ο Μαινόμενος Κακεντρεχῆς ἐπιστολὴ ἀνοικτὴ Β'. ἐν Ἀθήναις 1895 σ. 67 - 8 (ὄρα καὶ Βογιατζάκη ἐνθ' ἄνωγ.).

² Τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν ἀνέλαβον τὴν διαχείρισιν αἱ δημογεροντίαι ἀπὸ τοῦ 1870, ψηφισθέντος ἐιδικοῦ Κανονισμοῦ. Ὅρα Σταυράκη ν, Ἐνθ' ἄν. σ. 203 - 4.

³ Ὁ Πατρ. Κων/λεως Ἰωακείμ ὁ Γ' ἀπέλυσεν ἀπὸ 5 Ὀκτωβρ. 1881 ἐγκύκλιον πρὸς τὰς ἐν Κρήτῃ σταυροπηγίους μονὰς, καλῶν αὐτὰς νὰ μὴ ὑπακούουσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν.

⁴ Πρβλ. Ἱεροδιδασκαλεῖον ἐν Ἁγίᾳ Τριάδι τὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος 1893 - 1894, Ἐν Χανίοις, τυπογραφεῖον Γεν. Διοικήσεως Κρήτης 1894 καὶ: Ἱεροδιδασκαλεῖον ἐν Ἁγίᾳ Τριάδι, Τὰ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος 1894 - 95. Ἐν Χανίοις, τυπογραφεῖον τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης 1896.

⁵ Τὴν βιβλιοθήκην κατέαξα τὸ παρελθὸν θέρος (1932), ὅτε χάριν τῆς παρουσίας μελέτης ἐφιλοξενούμην ἐν τῇ μονῇ.

Β'

ΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

1. (1613)

Ὑπερθεν τῆς θύρας τῆς ἀποθήκης οἴνου ἐπὶ τριγωνοειδοῦς πλακός,

ΤΗΔΕΝΙ ΠΑΙC
CΕΜΕΛΗC ΦΙΛΕ
ΧΡΥCΟΚΟ
ΜΗC ΔΙΟ
ΝΥCΟC
, Α Χ Ι Γ

(Τῆδ' ἐν παῖς Σεμέλης, φίλε, χρυσοκόμης Διόνυσος, ἀχιγ').

2.

Ἐπὶ τοῦ τοξοειδοῦς υπερθύρου τῆς τοῦ ἔλαιοτριβείου θύρας: περιστερὰ κρατεῖ κλάδον ἐλαίας, ἐκατέρωθεν δ' ἐχαράχθησαν:

ΤΟΥ ΕΛΕΟΥC CΟΥ ΚΕ ΠΛΗΡΗC Η ΓΗ
(παρετυμολογηθέντος τοῦ ἐλέους εἰς ἐλαίου).

3. (1631)

Ἐπὶ τοῦ πυλῶνος, ἄνω ἐπὶ πλακός, κάτωθι τοῦ σημερινοῦ κωδωνοστασίου:

ΗΝ ΚΑΙ ΗΝ, ΚΑΙ ΗΝ ΑΛΛ' ΕΝ ΗΝ, ΕΞΙ ΚΑΙ ΕΞΑΙ
ΦΩC, ΚΑΙ ΦΩC, ΚΑΙ ΦΩC. ΑΛΛ' ΕΝ ΦΩC
ΕΙC Θ̄C ΟΝΤΩC , Α Χ Λ Δ

4. (1632)

Ἐπὶ τῆς ἔσω καμάρας τοῦ πυλῶνος, ἐπὶ πλακός ἦν ἐκράτει διὰ τοῦ ράμφους περιστερά:

, Α Χ Λ Β
1632

5.

Εἰς τὴν πρὸς νότον θύραν τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς:

ΑΝΘΡΩΠΟC [ΩΝ ΜΕΜΝΗ]CΟ ΤΗC ΚΟΙΝΗC ΤΥΧΗC,
ΘΝΗΤΟC ΠΕΦΥΚΩC ΤΑ ΟΠΙCΩ ΠΕΙΡΩ ΒΛΕΠΕΙΝ

Διαστάσεις 1,25×0,12 μ. Ἡ ἐπιγραφή ἐφθαρμένη: θὰ ἦδύνατο νὰ συμπληρωθῇ καί: ἀνθρωπος [εἰ μέμνη]σο. Πρβλ. τὰ ρητὰ ταῦτα εἰς τὰς

παροιμίας ἀρ. 437 καὶ 268, ἃς ἐδημοσιεύσαμεν μετὰ τοῦ Σ. Π. Βογιατζάκη: Σημειώματα ἐκ τῆς Ἱ. Μονῆς Γωνιάς, Χανιά 1931.

6.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς Τραπέζης (ἐστιατορίου), σχελιαστικὴ τῶν ἀγαθῶν, ὅσων οἱ μοναχοὶ γέγονται:

† ΑΙ. ΑΙ. ΟΝΤΩΣ ΔΗ ΜΕΤΑ ΛΑΙΜΟΝ ΑΠΑΝΘ' ΟΜΟΤΙΜΑ

7.

Εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ ναοῦ ἄνω, τὰ ἄλυστα εἰσέτι μυστηριώδη γράμματα:

Β Γ Υ Θ Τ Π

ἄτινα ἄλλοι ἄλλως συνεπλήρωσαν, ἀνεπιτυχῶς μέχρι σήμερον¹.

8.

Ἐπερθεὶν τῆς κεντρικῆς θύρας τοῦ προνάου, δηλωτικὴ τῆς ἐν τῷ ναῷ λατρείας τῆς Ἁγίας Τριάδος:

ΕΙΣ Ὢ ΕΝ ΤΡΙΚΙ ΚΑΙ ΤΑ ΤΡΙΑ ΕΝ²

9.

Ἐκατέρωθεν τῆς αὐτῆς θύρας τοῦ προνάου ἐπὶ πλακῶν δεξιὰ ἢ Λατινική, ἀριστερὰ ἢ Ἑλληνική. Ἀναδημοσιεύεται μεθ' ἱκανῶν, ἀλλ' ἔλαφρῶν βελτιώσεων³.

PRAECLARO A SINV ZANCAROLAE PRO
SAPIAE CRETI HIEREMIAS SAPIENTISSI
MVS, ET LAVRENTIVS SOLERTISSIMOVS
GERMANI, AMBO, SACRIFICI ET INI
VGES, MAGNA CVMIMPENSA ET A
CRIMONIA TALIA GESSERVNT; ILLE
ENIM SVFFICIENTER INCEPTIS LA
BOREM IMPENDIT EVMQVE CON
FECIT HONESTE, HC VERO PROPAGA
TOR ILLIVS VOTI SVPPLEVIT RELI
QVVM ET HOC PERPVLCHRVM FV
NDITVS TEMPLVM INSTAVRAVIT

ΟΙ ΕΞ ΕΥΓΕΝΩΝ ΦΥΝΤΕΣ ΤΗΣ ΤΩΝ ΤΖΑΝ|
ΚΑΡΟΛΩΝ ΦΥΛΗΣ ΙΕΡΕΜΙΑΣ Ο ΣΟΦΩΤΑ-
ΤΟΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ ΤΕ Ο Θ|ΑΥΜΑΚΙΟΣ ΟΙ
ΑΥΤΑΔΕΛΦΟΙ ΑΜΦΩ ΘΥΤΑΙ ΚΑΙ ΑΖΥΓΕΣ
ΧΕΙΡΙ Π|ΟΛΛΗ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗ ΤΑΔΕ ΕΔΟΙ-
ΜΑΝΤΟ· Ο ΜΕΝ ΓΑΡ ΤΟΥΡΓΟΥ ΙΚΑ|ΝΩΣ
ΑΥΑΜΕΝΟΣ ΟΣΙΩΣ ΑΦΥΠΝΩΣΕΝ· Ο ΔΕ
ΤΟΝ|ΑΥΤΟΝ ΕΚΟΙΝΩ ΣΚΟΠΟΝ ΕΧΩΝ
ΤΟΥΛΕΙΠΕΣ ΕΞΕΠΕΡ|ΑΝΕ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΕΡΙ-
ΚΑΛΛΗ ΤΟΥΤΟΝ ΝΑΟΝ ΕΚ ΘΕΜΕΛΙΟΝ|
ΑΝΗΓΕΙΡΕ † † ,ΑΧΛΔ

¹ Ἐπὶ μὲν τοῦ Pasley, ὑφ' οὗ ἐδημοσιεύθη (Robert Pasley, Travels in Crete I σελ. 21 καὶ αὐτόθι σημ. 12):

Βάθος Γνώσεως, Ὁ Ἕστος Θεὸς Τρισηπόστατος, Παντοκράτωρ

ὑπὸ τοῦ Γ. Παπαδοπετρακῆ, (ἐν τῇ χειρογράφῳ του Ἱστορίας)

Βαίε, Γήϊνε, Ὁμνησον Θεὸν Τρισηπόστατον Παντοκράτορα

ὑπὸ δὲ τοῦ Ν. Ι. Παπαδάκη,

Βενετίας γόνοι Ὁμνησον θεράποντες τάδε πεποιήκασιν.

(Βλ. συμπλήρωσιν τῆς ἐν Ἁγ. Τριάδι ἐπιγρ. «Χριστ. Φῶς» Ζ' σελ. 47-8. Χανιά 1922).

² Ἐδημοσιεύθη ἑλλειπῶς ὑπὸ τοῦ Pasley ἔνθα ἀνωτ. σελ. 21 σημ. 11.

³ Ἐδημοσιεύθη ἢ μὲν λατινικὴ ἐν Sonnini, Voyage en Grèce et en Turquie 1801

10.

Εἰς τὴν θύραν τοῦ προνάου τὴν πρὸς τὸν κύριον ναὸν (ἐσωτερικὴν), ἐν τῷ γείσῳ ἄνω, καὶ ἐν μιᾷ γραμμῇ ἐπιγραφὴ νεωτέρα (πιθανῶς 1830), κεφαλαιογράμματος, ἄνευ συντομογραφιῶν.

ΟΥΡΑΝΟΣ ΠΟΛΥΦΩΤΟΣ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΝΕΔΕΙΧΘΗ ΑΠΑΝΤΑΣ
ΦΩΤΑΓΩΓΟΥΣΑ ΤΟΥΣ ΠΙΣΤΟΥΣ ΕΝ Ω ΕΣΤΩΤΕΣ ΚΡΑΥΓΑ-
ΖΟΜΕΝ ΤΟΥΤΟΝ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΣΤΕΡΕΩΣΟΝ ΚΥΡΙΕ ΑΜΗΝ.

11. (1856)

Εἰς τὸν τοῖχον τῆς κλίμακος τῆς ἀγούσης εἰς τὰ ἄνω παρεκκλήσια ἐπὶ πλακός:

ΔΙ' ΙΔΙΩΝ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΚΤΙ
ΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΑΝΩΘΕΝ ΠΑΡΕΚΚ
ΛΗΣΙΩΝ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΙΕΡΟ
ΜΟΝΑΧΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1856

ΜΑΪΟΥ Κ'

12. (1854)

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἄνω παρεκκλησίου τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων (διαστάσις 1,17×0,05 μ.).

ΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗ ΔΙ' ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ Κ.
ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ. ΕΝ ΕΤΕΙ 1854 ΜΑΪ. 5

13. (1854)

Αὐτόθι, ὑπερθεν τῆς προθέσεως (ἐντὸς παραλληλογράμμου 0,40×0,20 μ.)

ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΚΥΡΙΕ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩ 1854
ΝΣΘ ΠΑΡΘΕΝΙΣ Κ'. ΠΑΡΘΕΝΙΣ ΤΩΝ Μαῖου 5
ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΩΝ ΣΥΛΙΑΝΘ ΣΒΙ;
Τ'. Γ'. Κ'. ΑΔΦ'. ΑΡΓΥΡΗΣ Γ' Κ' ΑΔ

14.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἄνω παρεκκλησίου τῆς Σταυρώσεως (διαστάσεις 0,52×0,05 μ.).

ΠΡΘ. ΙΕΡΟΜΧ. 1854 ΙΟΥΛΙΟΥ 7

vol. I p. 358-9, R. Pasley, Travels in Crete. London 1837 vol I σ. 21 σημ. 12, ἀμφότεραι δ' ὀρθῶς ὑπὸ Στεφ. Εὐανθοῦ διδου, ἐν Ἀθηνᾶς ΙΕ' σ. 108-9, ὅπου καὶ εἰκὼν τῆς Ἑλληνικῆς εἰλημμένη ἐκ χαρτίνου ἐκμάγματος τῆς ἐπιγραφῆς.

15.

Αὐτόθι εἰς τὴν πρόθεσιν (0,35×0,33 μ.).

ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΚΥΡΙΕ ΤΩΝ
ΔΟΥΛΩΝ ΣΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙ
8 Κ'. ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΤΩΝ ΙΕΡ
ΟΜΟΝΑΧΩΝ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ
ΣΒ'. Τ'. Γ'. Κ'. ΑΔΕΛΦ'. ΑΡΓΥ
ΡΗΣ Γ'. Κ'. ΑΔΕΛ'. 1854
ΙΟΥΛΙΩ 7

(Αἱ συντομογραφίαι Κ'. = καί, ΣΒΙ'. = Συμβίας, Τ'. Γ'. Κ'. = τέκνων, γονέων καί).

16.

Εἰς τὸν ἔξωτερικὸν τοῖχον τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τοῦν κεντρικοῦ ναοῦ κεχάρακται ἡ χρονολογία 1832.

17.

Εἰς τὸ ὀστεοφυλάκιον τὸ ἐν τῇ ΝΑ. πλευρᾷ τῆς μονῆς. Ἐν τῇ ἔξωτερικῇ θύρᾳ, τῇ ἐσχάτῳ κλεισθείσῃ, εἰς τὸ τοξοειδὲς ὑπέρθυρον, οὗ ἡ διάμετρος 1,34 μ.

Ω ΘΑΝΑΤΕ ΘΑΝΑΤΕ ΘΑΝΑΤΕ ΤΩΝ ΜΟΧΘΩΝ ΠΕΡΑΣ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΛΙΜΗΝ
Ο ΜΟΡΣ Ο ΜΟΡΣ Ο ΜΟΡΣ ΕΡΥΜΝΑΡΥΜ ΡΟΡΤΥΣ ΕΤ ΜΕΤΑ ΣΑΛΥΤΙΣ

Ἐν τῇ χαράξει καὶ μεταφράσει βεβαίως τὸ ὀρθὸν θὰ ἦτο erumnarum meta et portus salutis. Καὶ ἡ στίξις ἑλλιπής.

18.

Αὐτόθι, ἄνω τοῦ ὑπερθύρου γλυπτῆ παραστάσις κρανίου καὶ χιαστὶ δίκελλα καὶ σκῆπτρον καὶ ἡ ἐπιγραφή, ἐφθαρμένη (0,42×0,04).

ΤΑ ΣΚΗΠΤΡΑ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΑΙΣ ΔΙΚΕΛΛΑΙΣ
ΕΞΙΟΙ

19.

Ἐντὸς τοῦ ὀστεοφυλακίου καὶ εἰς τὴν θύραν τῆς κρύπτῃς τῶν ὀστέων (πρὸς Β.) ἐν μέσῳ, κάτωθι τῆς ἀψίδος:

ΕΠΙΦΑΝΟΝ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΣΟΥ ΚΑΙ ΣΩΘΗΣΟΜΕΘΑ

(διαστάσεις 0,92×0,03 μ.).

20.

Ἐκατέρωθεν εἰς τὰ ἀετώματα τοῦ εἰκονοστασίου τῆς κρύπτης. Ἐντὸς ἰσοσκελῶν τριγώνων διαστάσεων 0,54×0,95. Εἰς τὸ δεξιᾶ τῷ εἰσερχομένῳ:

ΟΤΑΝ ΥΨΩΘΩ ΠΑΝΤΑΣ
ΕΛΚΥCΩ ΠΡΟC ΕΜΑΥΤΟΝ
CVM ΕΧΑΛΤΑΤVΣ FVERO ΟΜΝ[ΕS]
ΤΡΑΗΑΜ ΑD ΜΕ ΙPΣVΜ

(κάτωθι νεωτέρα εἰκὼν τοῦ ἄρχοντος Μιχαήλ, κατωτέρω γλυπτὸν οἰκόσημον τῶν Τζαγκαρόλων).

21.

Εἰς τὸ ἀριστερᾶ ἀέτωμα ἰσομεγέθως

ΙΕΖ
ΤΑΔΕ ΛΕΓΕΙ Κ̄C
ΕΛΘΕΤΩ Π̄ΝΑ ΕΙC ΤΟΥC ΝΕ
ΚΡΟΥC ΤΟΥΤΟΥC ΚΑΙ ΖΗCΑΤΩCΑΝ
ΗΑΕC ΔΙCΙΤ Δ̄ΝS Δ̄S VΕΝΙ SΡΙRΙΤVΣ ΕΤ ΙΝFΛΑ
ΙΝ ΜΟRΤVΟS ΙSΤΟS ΕΤ RΕVΙVΙCΑΝΤ

(Κάτω εἰκὼν τοῦ ἁγίου Σισώη, καὶ γλυπτὸν οἰκόσημον λευκόν, ἄνευ παραστάσεώς τινος). Ἡ ρῆσις ἐκ τοῦ Ἱεζεκιήλ. Ὁμοίου περιεχομένου ἐπιγραφὴ ὑπάρχει καὶ ἐν προσεχῶς ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθησομένη εἰκόνι τῆς Κρίσεως τοῦ ναοῦ Ἀγ. Ἀναργύρων Χανίων.

22.

Αὐτόθι, δεξιᾶ εἰς κτιστὸν πλαίσιον δι' εἰκόνα, ἐπὶ τῆς ἄνω πλακόσ:

ΗΓΙΑCΕ ΤΟ CΚΗΝΩΜΑ ΑΥΤΟΥ ΟΥΨΙCΤΟC¹
SΑΝCΤΙFΙCΑVΙΤ ΤΑΒΕRΝΑCVΛVΜ SV
VΜ ΑLΤΙSΣΙΜVΣ

ἐκ τῶν τοῦ Δαυὶδ Ψαλμῶν 45,2. (διαστάσεις 0,50×0,075 μ.).

23.

Αὐτόθι ἀριστερᾶ ὁμοίως

ΓΗ ΕΙ ΚΑΙ ΕΙC ΓΗΝ ΑΠΕΛΕΥSΗ
ΤΕRRA ΕS ΕΤ ΙΝ ΤΕRRA RΕDΙBΙS

(διαστάσεις 0,41×0,055 μ.).

¹ Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Pasley, Ἐνθ' ἄν. σελ. 22 σημ. 16.

24.

Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ὄστεοφυλακίου εἰς ἀγί-
βάδα μὲ κιονίσκους ἐπὶ τῆς πλακός· (κατὰ παραδόσιν ἐκεῖ φυλάσσονται τὰ
δοτὰ τῶν κτιτόρων).

ΟΣΙΑ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΗΣ ΕΠΙΝΟΙΑ ΘΥΣΙΑΣ ΠΡΟΣΑΓΕΙΝ ΕΞΙΛΑΣΜΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΤΕΘΝΗΚΟΤΩΝ ΑΜΑΡΤΙΑΣ¹

Ἐκ τοῦ Β' Μακκαβαίων 12,45. (διαστάσεις 0,42×0,03 μ.).

25.

Εἰς τὸ ἄνωθεν τοῦ ὄστεοφυλακίου ναῦδριον τοῦ Σωτήρος εἰς τοὺς τοί-
χους χρονολογίαι κεχαραγμέναι ἐν τῷ τοίχῳ, ὧν αἱ παλαιότεραι 1718, 1731,
1826. Εἰς δὲ τὸ τῆς εἰσόδου ὑπέρθυρον (διαστάσεις 1,16×0,04 μ.).

ΝΟΥΣ ΕΣΤΙΝ, Ο ΔΙΑΚΟΣΜΩΝΤΕ, ΚΑΙ ΠΑΝΤΩΝ ΑΙΤΙΟΣ

26.

Διξιᾶ τοῦ πυλῶνος χάραγμα:

P. FR. ^{CO} CF COHIN

1707

Ἐπὶ δὲ τῆς ξυλίνης θύρας τοῦ πυλῶνος ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας χάρα-
γμα: 1787.

27. (1847)

Εἰς τὸ Γουμενιό, ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ Συνοδικοῦ (αἰθούσης ὑποδο-
χῆς καὶ συνεδριάσεων).

ΣΥΝΑΧΘΗΤΕ ΙΝΑ ΑΝΑΓΓΕΙΛΩ ΥΜΙΝ, ΣΥΝΑΧΘΗΤΕ ΚΑΙ ΑΚΟΥ-
[ΣΑΤΕ ΜΟΥ
ΟΙ ΔΙΩΚΟΝΤΕΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΙ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

28. (1847)

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς ἐν τῷ ξενῶνι αἰθούσης τοῦ Ἐπισκόπου:

ΜΑΚΑΡΙΟΙ ΟΙ ΦΥΛΑΣΣΟΝΤΕΣ ΚΡΙΣΙΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΥΝΤΕΣ

[ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ

29. (1872)

Ἐπὶ τῆς κλίμακος τῆς ἀγούσης εἰς τὸν ὑπερθεν τοῦ συνοδικοῦ ξενῶνα,
κόσμημα καὶ ἑκατέρωθεν ἀνὰ δύο οἱ ἀριθμοὶ 1872 καὶ κάτω:

ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΘΙΜΟΥ ΙΕΡ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΚΗ

¹ Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, Ἐνθ' ἀν.

30. (1884)

Ὑπερθεν τῆς θύρας τοῦ κωδωνοστασίου, εἰς ὕψος 4 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ θόλου ἐπὶ πλακός:

ΩΚΟΔΟΜΗΤΑΙ ΔΑΠΑΝΗ
ΜΑΞΙΜΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΚΑΣΤΑΝΗ
ΕΝ ΕΤΕΙ 1884

31.

Εἰς κτιστὸν νιπτῆρα (νῦν ἀχρηστευθέντα) ἔναντι τοῦ ἡγουμενείου, ὁ καρκίνος:

ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ
ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΥΪΝ¹

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

1.

Ἔτει 1804. Διαστάσεις 0,40×0,70 μ.

[Ἐπὶ χάριτον νῦν προσκολληθέντος λινῷ παννίῳ πρὸς διατήρησιν ἀνω σφραγὶς ἔχουσα ἐν μέσῳ μὲν εἰκόνα τῆς ἁγίας Τριάδος, κύκλῳ δὲ * τῆς ἁγίας Τριάδος * τῶν Μουρτάρων * . . . . . Τὸ Ο τοῦ Οἱ ἐσχημάτισται δι' ὄψεων καὶ κοσμήματος· ἡ γραφὴ λίαν ἐπιμελεημένη].

Οἱ τὴν ὑπ' οὐρανῶν νοητῶς διαυγάζοντες, ἀστέρες ὑπέρφωτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματος. Πανιερώτατοι, ὑπέρτατοι καὶ Θεοπρόβλητοι Μητροπολίται, Θεοφιλέστατοι καὶ Λογιώτατοι Ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ Ἐπίσκοποι. Πανοσιώτατοι ἡγούμενοι καὶ Προηγούμενοι, τῶν Ἱερῶν καὶ Εὐδαγῶν Μοναστηρίων, καὶ ἀρχιμανδρίται. Σεβασμιώτατοι πνευματικοί. Αἰδεσιμώτατοι Οἰκονόμοι. 5 Ὀσιώτατοι Ἱερομόναχοι, καὶ μοναχοί. Εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς καὶ Ἱεροδιάκονοι. Ἐντιμώτατοι Ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ ἐκάστης πόλεως καὶ ἐπαρχίας. Εὐγενέστατοι καὶ χρίσιμοι Ἀρχοντες. Τιμιώτατοι προεστῶτες, τῶν Πόλεων, καὶ χωρίων. Χρησιμώτατοι πραγματευταί: Θεοκυβέρνητοι караβοκύριοι καὶ ναῦται. Θεοδίδακτοι πρωτομαγίστορες, καὶ μαγίστορες 10 παντοίας τέχνης καὶ Ἐπιτηθεύσεως. Φιλόπονοι καὶ Φιλόξενοι Γεωργοί. Καὶ

¹ Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τυπώσωμεν τὰς ἐπιγραφὰς μετὰ τῶν τόνων, ἀλλ' αἱ πλείεστα ἔχουν ὀρθῶς ὡς πρὸς τὰ πνεύματα καὶ τὸν τονισμόν.

Λοιποὶ πάντες Ἐδλογημένοι χριστιανοί. Ἔθνος ἅγιον καὶ κληρὸς ἐπιλόθητος, καὶ χρηστεπώνυμος Λαός. Ἀπὸ μεγάλου ἕως μικροῦ ἡμῶν. Τοὺς μὲν, δουλικῶς προσκυνοῦμεν. Τοὺς δὲ ἀδελφικῶς ἀσπασζόμεθα πάντες ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς Πατέρες, Ἱερομόναχοί τε καὶ μοναχοί, τῆς Ἱερᾶς καὶ Σεβασμίας Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς, ἐπονομαζομένης τῆς Ἁγίας Τριάδος. Καὶ δεόμεθα τοῦ Ἁγίου Θεοῦ ἡμῶν, ἵνα διὰ πρεσβειῶν τῆς πανάγνου ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς τῆς κυρίας Τριμάρτυρος, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ Ἐλεος ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχὴ δὲ εὐλογία καὶ Συγχώρησις παρὰ τῶν εὐτελεῶν καὶ ἐλαχίστων ἡμῶν: . Γνωστὸν οὖν ἔστω

10 πᾶσιν ἡμῖν, ὅτι ἐν τῇ Ἡμετέρᾳ Πατριδί, τῇ πρώτῃν δηλαδὴ περιφίμῳ νήσῳ Κρήτῃ, Κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Κυδωνίας, ἐν τῷ Ἀκρωτηρίῳ τῆς μελέχας, διατελεῖ τὸ παρὸν Ἱερὸν Μοναστήριον, Τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, καὶ ἐπιλεγόμενον τῶν τζαγκαρόλων· πάλαι μὲν διήλθε ἐν εὐημερίᾳ καὶ εὐτυχίᾳ, τὰ νῦν δὲ ἀπὸ τὰς ἀνομαλίας καὶ ἀκαταστασίας τοῦ

15 καιροῦ, ἀνομβρίας καὶ ἀκαρπίας, καὶ ἀπὸ τῶν κρατούντων ἡμῶν στενοχωρίας Διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν κατήντισεν εἰς ἐσχάτην πτωχείαν καὶ δυστυχίαν. Ὡστε οὐδὲ τὰ πρὸς τὰς χρείας τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων εὐποροῦμεν οὔτε τὰ συχνὰ δωσήματα, βάρη καὶ τέλη τῶν κατὰ καιρὸν ζητούντων ἡμῶν δυνάμεθα ἀποδοῦναι. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνυπόφορα καὶ μεγαλώ-

20 τата χρέη ἐπέσαμεν, καὶ οὕτω κινδυνεύει κατὰ πολλὰ τοιοῦτος τόπος ἔντιμος καὶ ἅγιος, ἐρημωθῆναι εἰς τὸ παντελές. Ὅθεν ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μοναστηρίου, Ἱερομόναχοί τε καὶ μοναχοί, βλέποντες τὴν τόσην μας στενοχωρίαν, καὶ οὐκ ἔχοντες ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνας χάριν ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας ἔγνωμεν προσδραμεῖν εἰς τὰ φιλόχορστα

25 σπλάγχνα ἡμῶν τῶν φιλελημόνων χριστιανῶν· καὶ δὴ πέμπομεν ἐκ τῆς Συνοδείας ἡμῶν, τὸν Πανοσιώτατον ἐν Ἱερομόναχοις, Κύριον κύρ Καλλιόπιον, ἄνδρα τίμιον καὶ σόφρονα· καὶ ἀξιοῦμεν, καὶ παρακαλοῦμεν πάντας ἡμᾶς, δέξασθε οὖν αὐτὸν χάριν ἐλέου καὶ βοηθείας δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ δεχθῆτε αὐτὸν ἐν ἰλαρῷ προσώπῳ, καὶ φαιδρῷ τῷ ὄμματι, καὶ δρέξατε αὐτῷ

30 χεῖρα βοηθείας ὁ μὲν λόγῳ, ὁ δὲ ἔργῳ. Συνδράμετε καὶ συνεργήσητε καὶ Βοηθήσατε αὐτόν, μὲ Ἐλεημοσύνην Πλουσιοπάροχον καὶ ἀρκετὴν, διὰ τὸν κύριον, τὸν ἀντιδιδόντα χάριν ἀντὶ χάριτος, ἀνεχθῆτε λέγω πάλιν ὧ εὐσεβεῖς καὶ φιλόχριστοι τὸν ρηθέντα κύρ Καλλιόπιον, ὥστις ἐπιφέρει μεθ' ἑαυτοῦ, Ἱερὰ καὶ Ἁγία Λείψανα. Τοῦτε ὀσίου Ἀκακίου μέρος. Ἡ ἁγία Κάρα τοῦ ὀσίου

35 Γερασίμου· μέρος τοῦ ἁγίου ὀσιομάρτυρος Ἀναστασίου τοῦ πέρσου. Μέρος τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Χαλαλάμπου· μέρος τοῦ ὀσίου Γερασίμου τοῦ ἐκ Πάτμου. Καὶ μέρος ἐκ τῶν ὀσίων Πατέρων τῶν ἐν Κρήτῃ. Πρὸς ἁγιασμὸν τῶν εὐλογημένων οἰκῶν ἡμῶν, καὶ ἐπίδοτε αὐτῷ ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ ἀγαθὴν προαίρεσιν. Ὁ μὲν παρρησίαν, ὁ δὲ Πρόθεσιν,

40 ἢ σαραντάριον: Ἄλλος δὲ ἀδελφάτον, καὶ ἄλλος σκεύος τι Ἱερὸν ἄμφιον,

πρὸς Σύστασιν τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Μοναστηρίου. Γραφόμενοι μὲ Ἱλαρὸν καὶ Ἀγαλλιῶμενον πρόσωπον, εἰς τὰ ἱερὰ μνημόσυνα τοῦ Μονηδρίου, νὰ παρακαλοῦμεν καὶ ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς πατέρες, διὰ τὴν σωματικὴν σας εἰρήνην, ὑγίαν, καὶ εὐτυχίαν, καὶ τὸ τιμιώτερον κοῖ Εὐαγγελικώτερον διὰ τὴν ψυχικὴν σας σωτηρίαν. Καθὼς βέβαια θέλει τὰ ἀπολαύσετε Ὅλα ἐὰν οὕτως Ποιήσατε κατὰ 5 τὴν ἀψευδῆ μαρτυρίαν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Οὕτως οὖν Ποιήσατε ἀπαξάπαντες καὶ ἐν Χῶ ἀδελφοί. Ἵνα διὰ τῆς ὑμετέρας Πλουσιοπαρόχου, καὶ ἀγαστῆς Ἐλεημοσύνης, Ἡμεῖς οἱ ἐνδεεῖς ἐνδυναμωθῶμεν, καὶ ἀπὸ τὰ βαρύντατα χρέη ἐλαφρωθῶμεν, καὶ τοῦ Θεοῦ συνεργούντος, πάλιν τὸ αὐτὸ Μοναστήριον θέλει στηριχθῆ καὶ ἀνακαινισθῆ. Καὶ ἔσσεσθε καὶ μακαρίζεσθε ὡς καὶ κτίτο- 10 ρες καὶ ἀνακαινισταί. Καὶ ὁ Θεὸς ὁ Ἅγιος ὁ λέγων, μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται, ἐλεήσει ὑμᾶς καὶ ἀποδώσ' ὑμῖν, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τὸν μισθὸν ἑκατονταπλασίως, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι ζῶνῃ τὴν αἰώνιον. Καὶ τύχητε τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὡ ἡ δόξα καὶ τὸ Κράτος εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων Ἀμήν. — Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ρωδ^ο. Ἰνδικτιῶνος 15 ζ'. Κατὰ μῆνα, Ἰανουαρίου ις'.

† Ὁ ταπεινὸς Ἰωάσαφ Ἱερομόναχος καὶ Ἡγούμενος τῆς Σεβασμίας Πριγκιπῆς καὶ Ὀπτιγκιπῆς Ἱερῶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐν Χῶ ἀδελφοί.

2.

[1827. Εἰς φύλλον ἄνω δεξιᾶ σφραγίς τουρκικὴ, εἶτα τὸ κείμενον τουρκιστὶ καὶ ὑπογραφή. Κάτω ἑλληνιστί¹. Ὁ τίτλος ὡς ὁ πατριαρχικός].

Ἡμεῖς ὁ ὑψηλότατος μα[ς] καὶ ὑπέριτος Μουσταφᾶ Μπαληαφέντης καὶ Σερασκέρης πάσης Κρήτης προστάζω Ἀκρωτηρι.

»Δίδομε τὴν πᾶσαν ἄδειαν σὶ τὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Τριάδος σὶ τὸ Ἀκρωτηρι ὀνομαζόμενον σεβιλί, τὸ νὰ φθιάσουν νὰ κατορθώσουν νὰ παρασκευάσουν καὶ νὰ σκεπάσουν τὸν κουπέ αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου ἐπειδὴς καὶ νὰ γιενῆ χαράμπικο εἰς καιρὸν τοτουγιανλίτις τῶν Ρωμαίω ἔδωσαν φωθιά καὶ ἐκάηκεν ὁποῖος κουμπές λοιπόν, μὲ τὸ νὰ μπαίνη τὸ νερὸ μέσα καὶ νὰ μὴν ἡμποροῦ νὰ κάνουν τὸ ἱπατέτιν τως, ἔδωκαμε τὸ παρόν μας ἡγεμονικὸν πουγιουρτοῦ εἰς αὐτὸ τὸ Μοναστήρι καὶ νὰ ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν εἰς κάθε καιρὸν καὶ χρόνον βεζίρη καὶ βαλῆ ἥθελε ξεταχθῆ νὰ εἶναι ἀπείρακτοι οἱ πατέρες καὶ καλογεροὶ αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου. Ἀκόμας κρίνομε ἄξιον νὰ παρασκευάσουν πόρτες καὶ παραθύργια εἰς τὸ ἴδιον μοναστήρι καὶ οὕτως ἀποφασίστηκε

τῇ 1827: Ὀκτωμβρίου 17.

¹ Ἡ Ἑλληνικὴ μετάφρασις πλήρης ἀνορθογραφῶν, δι' ὃ καὶ μεταγράφεται.

3. (1830)¹.

[*Ἀντιγραφή ἐκ τῆς σελ. 136 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 κώδικος τῆς Μονῆς· τὸ πρωτότυπον δὲν ἀνεύρομεν μεταξὺ τῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς. Κατὰ μεταγραφὴν*].

Κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ ὑψηλοτάτου πασᾶ ἐφέντη μας, καὶ εὐλογον τοῦ Συμβουλίου Χανίων, ὁ παπᾶ - Καλλιόπιος καὶ παπᾶ - Γρηγόριος ἀπὸ τὸ μοναστήριον Σελβιλὶ Ἁγία - Τριάδα, ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ μοναστήριον νὰ τὸ ἀνοίξουν, καὶ νὰ τὸ μεραμετίζουν, καὶ νὰ καλλιεργοῦν καὶ νὰ δουλεύουν τὸ πρᾶγμα τοῦ μοναστηρίου· καὶ κἀνένας δὲν ἤμπορεῖ νὰ τοὺς γενῆ ἔμπόδιον.

Διὰ τοῦτο ἐγράφη τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν καὶ ἐβουλώθη καὶ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς διὰ βεβαιότητα.

Ἐν τῷ Συμβουλίῳ Χανίων, 5 Νοεμβρίου 1830.

(Τ. Σ.) ὁ Ναζίζης τοῦ Συμβουλίου Ρεφετ ἐφένδης.

---

¹Ἡ ἄδεια ἐδόθη πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς κάτωθι ἐντύπου προκηρύξεως, ἧς ἀντίτυπον εὐρίσκεται ἐν τῷ Ἰστ. Ἀρχεῖῳ Κρήτης :

«Μουσταφᾶ Πασᾶς καὶ Ὀσμὰν Νουρετὴν Μπέης

Πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἑπαρχίας».

Στοχαζόμενοι ὅτι ζητεῖτε καὶ θέλετε τὴν ἀνακαινίσιν τῶν ἐκκλησιῶν σας ἀπὸ Ἡμᾶς, διὰ νὰ κάμνετε τὸ Προσκύνημά σας ἐλευθέρως κατὰ τὴν Θρησκείαν σας. Ἡμεῖς κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Μεχμενταλῆ Ἐφένδη μας (τοῦ ὁποίου ἡ μόνη ἐλπίδα εἶναι εἰς τὸ νὰ εὐρωσιν οἱ ἄνθρωποι τῆς Κρήτης ἡσυχίαν, ἀνάπαυσιν, καὶ ἐλευθερίαν) σᾶς ὠμίλησαμεν πολλαῖς φοραῖς ὅτι θέλομεν ἀπὸ καρδίας νὰ ζητε ἐλευθέρως καὶ μὲ εὐχαρίστησιν. Τὸ ἴδιον σᾶς λέγομεν καὶ τώρα, διὰ περισσοτέραν σας βεβαιότητα, νὰ ζητε μὲ κάθε ἀνεσιν, καὶ ἐλευθερίαν καὶ νὰ ἔχετε τὴν ἄδειαν νὰ ἀνακαινίσετε, καὶ νὰ ἀνακτίσετε τὰς Ἐκκλησίας σας, ὅπως ἔχετε τὸν τρόπον, καὶ θέλετε, μένοντες ἀκαταζήτητοι, χωρὶς καμμίαν ὑποψίαν καὶ φόβον, διὰ ὅσα Μοναστήρια καινούργια ἐκάμετε προτύτερα.

Ἐτζί πληροφορηθέντες ἀκολουθήσατε νὰ κάνετε ἐλευθέρως τὸ ἔργον σας, κατὰ τὸ ζήτημά σας, καὶ κατὰ τὴν ὄρεξίν σας. Καὶ κατὰ τοῦτο μένομεν καὶ Ἡμεῖς εὐχαριστήμενοι, μὲ ἐδικὴν σας εὐχαρίστησιν.

Διὰ τοῦτο σᾶς δίδομεν τὸ παρὸν Μας Μπουγιουρουλουτοῦ, βουλομένον ἀπὸ Ἡμᾶς διὰ ἀσφάλειαν.

Ἐν Χανίοις· τὴν 16 Φεβρουαρίου 1831.

4.

Μολυβδόβουλλον Γρηγορίου ΣΤ' 1836.

[Ἐπὶ μεμβράνης· διαστάσεις 0,36×0,52· τὸ ἐκ μετάξης νῆμα διατηρεῖται, ἀλλ' ἡ βούλλα ἐξέπεσεν, εἰς δύο θραυσθεῖσα. Παρόμοιον μολυβδόβουλλον γράμμα 1836, ἐν Ἱ. Μ. Γουβερνέτου, ἀδημοσίευστον].

**Γρηγόριος ἐλέφ Θῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης
καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

† Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περὶ πάντα προνοίας περισπούδαστον, καὶ προὔργιαίτατον ἔργον τελεῖ τὸ συνιστᾶν ὑπερφερόντως καὶ κρατύνειν ὡς ἔνεστι κατὰ πάντα καιρὸν τὰ καλῶς καὶ εὐλόγως προχωρήσαντα· ἀνθ' οὗτου καὶ κατ' ἔγχος ἐπόμενοι τοῖς φθάσασιν οἱ τὴν πνευματικὴν διαδεξάμενοι προστασίαν, περιέπειν ὅλη δυνάμει τὰ συμφερόντως ἐξεργασμένα οὐκ ἀπαναίνονται, καὶ μάλιστα τὰ κατὰ φιλοτιμίαν ἐπιβραβευθέντα τοῖς ἱεροῖς καὶ σεβασμίοις γεραρὰ προνόμια ἐπικυροῦν τῶν ὑπὸ χρόνου καὶ γὰρ πραγμάτων μὴ φεῖ ὡσαύτως ἐχόντων, ἀλλὰ συρρεῖν καὶ ἀπορρεῖν πεφυκότων, διαρκείας, 10 μονιμότητος καὶ συστάσεως διηνεκῶς πρόξενος ἢ ἐν τοῖς τούτοις ἀνανέωσις, ἣς τινος ἀμελουμένης, ἢ χρονικῆ περιπέτεια βυθῶ λήθης τὰ καλῶς ποτὲ ἐναρξάμενα παραδιδούσα, ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν τοῖς ὀψιγόνοις συνεπιφέρειται. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ οἱ ὀσιώτατοι Πατέρες τοῦ ἐν τῇ Νήσῳ Κρήτῃ, κατὰ τὸ εἰς Χανιά ἀκρωτήριον, κειμένου ἱεροῦ καὶ σεβασμίου Μοναστηρίου τῆς 15 Ἁγίας Τριάδος ἀνήγγειλαν ἤδη τῇ ἡμῶν μετριότητι προκαθημένη Συναδικῶς, ὅτι τὸ ἱερόν τοῦτο καταφύγιον τῆς μετανόιας αὐτῶν ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς διετέλεσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν, καὶ ἄμεσον ὑπεράσπισιν τοῦ ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ ἀποστολικοῦ, καὶ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, γινωσκόμενον παρὰ πάντων Πατριαρχικόν, καὶ σταυροπηγιακόν, καὶ Γράμματα ἐκέκτητο Ἐκκλη- 20 σιαστικά, καὶ Συναδικά, τὰ τὸ προνόμιον τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτοῦ ἀξίας διατρανοῦντα. Ἐν δὲ ταῖς πρό τινων χρόνων συμβάσαις ἐκεῖ ἀνωμαλίαις καὶ περιστάσεσιν, ὑποπεσὸν καὶ αὐτὸ εἰς ἐπηρείας, καὶ πολλῶν πραγμάτων ἀφαιρέσεις, συνέβη πρὸς τοῖς λοιποῖς ἀποβαλεῖν καὶ ἀποστερηθῆναι καὶ τῶν Πατριαρχικῶν ἐκείνων, καὶ Συναδικῶν Σιγίλλιδῶν Γραμμάτων, τῶν τὴν 25 σταυροπηγιακὴν αὐτοῦ ἀξίαν καταφανῆ ποιουμένων· ἦν τινα μὴ ἀνεχόμενοι ἢ αὐτῶν ὀσιότης ἀμαυρωθῆναι, καὶ ἐξίτηλον γενέσθαι, ἅτε τὰ μάλιστα συντελεστικὴν εἰς παντοίαν αὐτῶν προστασίαν, καὶ ἄνεσιν, καὶ ἐπικουρίαν ἐν ταῖς μοναστηριακαῖς αὐτῶν ἀνάγκαις, ἔγνωσαν προσδραμόντες τῇ κοινῇ μητρὶ, καὶ εὐεργέτιδι ἁγία τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησίᾳ ἐξαιτησασθαι τὴν ἀνανέωσιν 30 αὐτῆς διὰ Πατριαρχικοῦ, καὶ Συναδικοῦ Σιγίλλιδῶδους Γράμματος. Ταῦτα δὲ τῆς αὐτῶν ὀσιότητος ἀναγγελλόντων, καὶ θερμῶς ἐκλιπαρούντων, ἐπειδὴ ἔνε-

φανίσθη συγχρόνως ἡμῖν καὶ Γράμμα τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Κρήτης, ὑπερίμου, καὶ Ἐξάρχου Ἐδρώπης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ, καὶ συλλειτουργοῦ, κύρ Μελετίου, διαβεβαιούντος τὴν ἀρχαίαν σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν τούτου τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου, καὶ
 5 συμφώνως ἀξιούντος τὴν αὐτῆς ἀνανέωσιν καὶ καινουργίαν παρὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς εὐμενείας, τούτου χάριν ἢ μετριότης ἡμῶν κατ' ὀφειλὴν ἀπαραίτητον κηδομένη τῆς εὐρυθμίας τῶν ἀπανταχοῦ Ἱερῶν τοῦ θῦ σκηνωμάτων, ἐπειδὴ πρὸς ταῖς ἀνωτέρω πληροφορίαις, ἀναπτύξαμένη τοὺς Ἱερούς Κώδικας τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, εὔρε καταγεγραμμένον ἐν τῇ
 10 σειρᾷ τῶν σταυροπηγιακῶν αὐτῆς Μοναστηρίων, καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἱερὸν καταγώγιον, ὡς ἀνέκαθεν Πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν διατελέσαν, ἐπὶ ἐτήσιῳ δόσει πρὸς τὸ Κοινὸν γροσίων διακοσίων, ἤτοι 200, λόγῳ ὑποταγῆς, ἀπεδέξατο εὐμενῶς τὰς προσενεχθείσας παρακλήσεις, καὶ ἀξιώσεις, ὡς δικαίας τε καὶ εὐλόγους, καὶ Γράφουσα ἀποφαίνεται Συνδικῶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν
 15 Ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ διαληφθὲν Ἱερὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον, τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ κείμενον εἰς τὸ κατὰ τὰ Χανιά ἀκρωτήριον τῆς Νήσου Κρήτης, ὡσπερ ἀνωθεν καὶ ἔξαρχῆς, κατὰ τὰς ἐκτεθείσας πληροφορίας, καὶ ἀποδείξεις, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἕξῃς
 20 ἅπαντα χρόνον, ἕως οὗ ὁ ἥλιος διῦπευῶν τὸν ἴδιον περιτρέχει κύκλον, ὑπάρχη μετὰ πάντων τῶν κτημάτων, καὶ πραγμάτων, καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἤδη ὄντων, καὶ τῶν ἀείποτε προσγενησομένων, καὶ λέγεται, καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται ἡμέτερον Πατριαρχικὸν σταυροπηγιακόν, ἐλεύθερον, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον, ἀνενόχλητόν τε καὶ ἀνε-
 25 πηρέαστον παρὰ παντός προσώπου Ἱερωμένου, ἢ Λαϊκοῦ, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκειμένον, εἰ μὴ μόνῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ Ἀποστολικῷ, Πατριαρχικῷ, καὶ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνον προστατευόμενον, κρινόμενόν τε καὶ ἀνακρινόμενον, μνημονουομένου ἐν αὐτῷ ἀενάως καὶ τοῦ κανονικοῦ, Πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, καὶ ἀκολου-
 30 θίαις, ὡς νενόμισται διοικῆται δὲ καὶ διεξάγεται καθάπερ καὶ τὰ λοιπὰ ἀπανταχοῦ κείμενα σταυροπηγιακὰ Μοναστήρια, μηδενὸς τῶν ἀπάντων, μήτε τοῦ κατὰ καιροὺς Μητροπολίτου Κρήτης, μήτε ἄλλου οἰουδήποτε ἔχοντος ἀδειαν, καὶ ἐξουσίαν εἰς τὸ παντελὲς κατεπεμβῆναι αὐτοῦ, ἢ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, καὶ κτημάτων, καὶ ἀφιερωμάτων ἀντιποιηθῆναι, ἢ ἐνόχλησιν καὶ ἐπή-
 35 ρειαν προξενῆσαι τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένοις Πατράσι, ἢ ἀπαίτησιν πολλῆν ἢ ὀλίγην αὐτοῖς προβαλεῖν, ἅτε μηδενὶ μηδὲν ὀφείλουσι διδόναι τοῦ Ἱεροῦ τούτου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, εἰ μὴ μόνον πρὸς τὸ Κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας τὸ τεταγμένον ἐτήσιον γροσσία διακόσια, ἐπὶ τῷ λαμβάνειν τὴν συνήθη ἐνδεικτικὴν τῆς παραλαβῆς ἐκκλησιαστικὴν ἀπόδειξιν. Ὅφείλωσι δὲ οἱ ἐν αὐτῷ συνασκάμενοι ὀσιώτατοι πατέ-

ρες διάγειν ἀμέμπτως, καὶ ἀνεπιλήπτως, καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναστικοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος, καὶ συμπολιτεύεσθαι φιλαδέλφως, καὶ ἐν ὁμοιοίᾳ, καὶ ἀγάπῃ ἀδελφικῇ, συντρέχοντες καὶ ἐπιμελούμενοι ὑπὲρ τῆς εὐρυθμίας, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσεως τῆς μετανοίας αὐτῶν, κἀπειδὰν ἐν στερήσει γένωνται ἡγουμένου, ἔχωσιν ἐκλέγειν ἐκ τῆς ὀλομελείας αὐτῶν τὸν κοινῶς ἀναφα- 5
νέντα ἄξιον, καὶ τοῦτον δηλοποιεῖν τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χϋ μεγάλης Ἐκκλησίᾳ, ἕως τῷ ἀποκαθίστασθαι ἡγούμενον διὰ Πατριαρχικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Γράμματος ἐν χρεῖα δὲ χειροτονίας γενόμενοι, ἔχωσιν ἐπ' ἀδείας προσκαλεῖν ὃν ἂν βούλωνται τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν τὰς χειροτονίας αὐτῶν, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρω- 10
ται Συνοδικῶς. Ὅς δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν ἀπάντων, γνώμης σκαιότητι καὶ κακοβουλίᾳ νικώμενος τολμήσῃ ποτὲ κρυφίως ἢ φανερώς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διασεῖσαι τὴν σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν, καὶ χάριν τοῦ Ἱεροῦ τούτου καὶ Σεβασμίου Μοναστηρίου καὶ ἐνόχλησιν, καὶ ἐπήρειαν προξενῆσαι τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένοις ὁσιωτάτοις Πατράσι, ἢ ἀπαίτησιν πολλὴν ἢ ὀλίγην αὐτοῖς 15
προβαλεῖν, ἢ τῶν μοναστηριακῶν αὐτοῦ κτημάτων, πραγμάτων τε καὶ ἀφιερωμάτων ὅλως ἄψασθαι, καὶ ἰδιοποιηθῆναι πολὺ ἢ ὀλίγον ἐξ αὐτῶν, καὶ ὅλως βουληθῆ ἄνατρέψαι μέχρι κεραίας τὰ ἐν τῷ παρόντι Συνοδικῶς ἐκπεφασμένα, ὁ τοιοῦτος, ὡς ἀλαζῶν, καὶ ἰδιόρρυθμος, ὁποῖος ἂν ἦ τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένος ὑπάρχη παρὰ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου, καὶ ζωοποιοῦ, 20
καὶ ἀδαιρέτου μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου θεοῦ, καὶ κατηραμένος, καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον, καὶ τυμπανιαῖος, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ Συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ἔνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γέεννης, καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικος. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διη-
νεκῇ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν καὶ Συνο- 25
δικὸν σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις, Γράμμα, καταστρωθὲν κἂν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χϋ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐδόθη πρὸς τὸ ρηθὲν ἱερὸν καὶ Σεβασμίον ἡμέτερον Πατριαρχικόν, καὶ σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, κείμενον ἐν τῇ Νήσῳ Κρήτῃ, κατὰ τὸ εἰς Χανιά ἀκρωτήριον.
Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ τριακοστῷ ἔκτῳ, κατὰ μῆνα 30
Δεκέμβριον.

† Γρηγόριος Ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
καὶ Νέας Ρώμης Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ὁ Ἀγκύρας ὑπογραφή δυσανάγνωστος † Ὁ [Δαρίας] Γερμανὸς

† Ὁ Προύσης Ἀνθιμος † Ὁ . . . . Ἀνθιμος

Ὁ Νικομηθείας Πανάρετος

Ὁ Φιλαδελφείας Πανάρετος (;)

Ὁ Κυζίκου Γεράσιμος (;)

5.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ¹

(Κώδιξ ἀριθ. 14)

Τῆς ἱστορίας ἀνάγνωσις ἀναγκαιοτάτη καὶ ὠφελιμοτάτη παρὰ πάντων κρίνεται καὶ τῷ ὄντι οὕτως ἔχει, διότι δι' αὐτῆς πασιδηλὰ γίνονται τῶν πρὸ πολλοῦ ἀποδημησάντων ἀνθρώπων τὰ κατορθώματα, καὶ τὰ εὐκταῖα εἰς αὐτοὺς κατὰ καιρὸν, καὶ τὰ ἀπευκταῖα συμβάντα, ἵνα προσέχοντες οἱ μεταγενέστεροι ἀποφεύγωσι μὲν, ὅσον τὸ δυνατόν τοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους καὶ ζημίας, ἐπιμελούμενοι δὲ ὅσον τὸ δυνατόν, χαίρωσιν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς. Ὅθεν χάριν αὐτῶν ἐκρίθη ἄξιον ἵνα γένηται μικρά τις καὶ σύντομος ἐκθεσις ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ κώδικι τῆς Ἱερᾶς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὀλίγων ἐκ τῶν πολλῶν ἀπευκταίων συμβεβηκότων, ἅπερ ἐν διαφόροις καιροῖς ἐδοκίμασε γενικῶς μὲν ἡ πατρις ἡμῶν Κρήτη, ἰδίως δὲ ἡ Ἱερὰ ἡμῶν Μονή, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα, καθ' ἣν ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὀθωμανός τις Κρῆς, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σελίνου, ἐξ ἀσῆμου γένους καταγόμενος. Οὗτος μεταβάς ἐντεῦθεν, καὶ προχωρήσας εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σουλτανικὸν Παλάτιον, καὶ γενόμενος ἐν αὐτῷ μέγας ἐν πλούτῳ καὶ ἀξιώματι, Βασιδὲ Κιαχαγιάς χρηματίσας ἐνδόξως, καὶ ὑπερασπιζόμενος τοὺς ἐν Κρήτῃ ὁμοθρήσκους τοῦ καὶ ὁμοπάτριδας, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς νὰ ζῶσιν ἀτάκτως, καὶ νὰ φέρωνται πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ Χριστιανούς ἀπανθρώπως καὶ πολλὰ σκληρῶς. Ἡ αὐθάδειά των ἔφθασεν εἰς τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον βαθμὸν κακίας, ὥστε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κατὰ καιρὸν παρὰ τοῦ βασιλέως στελλομένους πληρεξουσίους διοικητὰς τῆς Κρήτης, ἐφαίνοντο ἀπειθεῖς καὶ παρήκοοι, καὶ σχεδὸν φερόμενοι ὡς ἀποστάται, ἔκαμνον πᾶν εἶδος κακίας ἐπάνω εἰς τοὺς χριστιανούς, μηδὲν φροντίζοντες περὶ τῶν διοικητῶν, καὶ περὶ τῶν προσταγμάτων αὐτῶν, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν, συνδεδεμένων ὄντων μὲ ἐταιρικὸν σύνδεσμον, τοῦ τότε ὑπερακαμάζοντος Γιαννιτζίρισμοῦ, βοηθούμενοι ὑπ' ἀλλήλων, ἔκαμνον ὅποιον κακὸν ἤθελε πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ἀγρίων καὶ ἀλόγων παθῶν του. Πάσης τάξεως καὶ καταστάσεως βαθμοῦ τοῦρκος ἦτον σχεδὸν ἐλεύθερος ἀπὸ τιμωρίας νὰ θανάτωσῃ ἀνηλεῶς, ὅχι μόνον καθ' ὁδὸν τὸν ἀπαντῶντα Χριστιανόν, ἢ νὰ ρίψῃ ἀπανθρώπως τὸ φόρτωμά του ἀπὸ τὸ ζῶον, καὶ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὅπου καὶ ὅσας ἡμέρας ἤθελεν, ἢ σχίσῃ τοὺς ἄσκούς, νὰ καταχύσῃ τὸ ἐν αὐτοῖς κρασί, ἢ λάδι, βλέπων εὐχαρίστως, ὡς ὤμος καὶ σκληροκάριος, τὸν ἀξιοδάκρυτον Χριστιανόν, πτωχὸν καὶ κοπιασμένον ὄντα, θρηνολογοῦντα καὶ δακρύνοντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὑποστατικά των ἐργαζομένους ἐθανάτωσαν πολλούς. Πολλά-

¹ Τὸ λεκτικὸν ἐτηρήθη, οὐχὶ ὁμως καὶ ἡ ὀρθογραφία τοῦ χειρογράφου, ἐσφαλμένη κάπως.

κίς καὶ μέσα εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα ἔκαμον τὸ αὐτό. Τινὲς ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς τούρκους ἀπῆτουν ἀνυπερθέτως χρηματικὰς δωρεὰς παρὰ τῶν ὀπωσοῦν ἐν καταστάσει χριστιανῶν, προϋποσιέλλοντες εἰς αὐτοὺς εἰς εἶδος χαιρετισμοῦ μίαν ἢ περὶ πλέον μολυβδίνην σφαῖραν, ὑποσημαίνοντες μὲ τοῦτο, ὅτι μὲ αὐτὰς θέλουσι δώσειν εἰς αὐτοὺς θάνατον, ἐὰν δὲν στείλωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπαιτουμένην χρηματικὴν δωρεάν. Τὰ καρποφορικὰ ὑποστατικά, ὅσον τῶν μοναστηρίων, ὅσον καὶ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν, ἤρπαζον δικαστικῶς μὲ ἀλλαγὴν ἐδικῶν των ἀκάρπων, ἢ μὲ ὀλίγην χρηματικὴν δόσιν, λέγοντες ὅτι τὸ ἐπλήρωσαν. Οἱ ἀντιτείνοντες εἰς τοῦτο κατηγοροῦντο μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν ψευδῶς ἐπὶ κριτηρίου ὡς ὕβρισται τοῦ βασιλέως, ἢ τῆς πίστεώς των, ἢ ἄλλως πῶς κατηγοροῦντο, ὅτι τρόπον τινὰ εἶναι βλαπτικοὶ τῆς τιμῆς των, καὶ οὕτω κατεδικάζοντο εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον ὑπὸ τοῦ ἀδίκου κριτηρίου των. Καὶ εἰς κάλυμμα τῆς ὄμῆς καὶ ἀπανθρώπου ἀποφάσεώς των, ἦτον ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ ὁ κατήγορος καὶ συκοφάντης τὸ «βαλαχί, βιλαχί, δὲν τὸ λέω ψῶματα» καὶ ἄλλη τις ἐξέτασις περὶ τοῦ κατηγορουμένου δὲν ἐγένετο, ἢ τοὺς ἐθανάτωναν καὶ πασιδῆλως, ἢ μόνοι αὐτοὶ ἰδιοχείρως, ἢ διὰ μέσων ἄλλων σκληροτέρων Τούρκων. Οἱ τεχνῖται ἐδοκίμαζον ζημίας μεγάλας μέσα εἰς τὰς πόλεις, ἐπειδὴ ἔπαιρναν τὰ τεχνουργήματά των μὲ λόγον ὅτι θέλουσι τὰ πληρώσει μετὰ ταῦτα καὶ ἔπειτα ἢ παντάπασι δὲν ἔδιδον εἰς αὐτοὺς τίποτε, ἢ ἔδιδον τὸ ἡμισυ τῆς τιμῆς ἢ καὶ ὀλιγώτερον χωρὶς νὰ τολμᾷ ὁ τεχνίτης νὰ παραστήσῃ κἄν ὅτι ζημιώνεται, φοβούμενος μήπως ζημιωθῇ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των. Τὰ αὐτὰ ἐδοκίμαζον καὶ οἱ πραγματευταὶ χριστιανοί, οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ὄχι ὁμῶς καὶ οἱ ξένοι. Ὅθεν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ζημίας των ἠναγκάζοντο νὰ κολακεύωσι χαμερπέστατα ἄλλ' ἢ κολακεία τοὺς ἔκαμνεν ἀνθαδεστέρους καὶ ἐπιζημιωτέρους εἰς τοὺς ἄλλους, ἐνίστε δὲ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλακας πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διατρεχούσης ζημίας ἐδέχοντο πολλοὶ τεχνῖται χριστιανοὶ συντεχνίτας τούρκους καὶ πραγματευταὶ συνεμπόρους τοὺς πλέον διαβοήτους τολμηροὺς τε καὶ δυνατοὺς ἐξ αὐτῶν, διὰ νὰ ἀποκρούωσιν ἄλλους κακοὺς μὲν, ὁμῶς ἀδυνάτους ἄλλα καὶ τοῦτο τὸ ἐφεύρημα ἐστάθη ἐπιζημιώτερον εἰς τινὰς. Ἐπειδὴ οἱ ὑπερασπισταὶ φερόμενοι ὡς κύριοι τῆς ἐμπορικῆς καταβολῆς, καὶ τοιοῦτοι κηρυττόμενοι μετὰ παρέλευσιν χρόνων, τὴν οἰκειοποιοῦντο εὐκόλως, μετὰ σιωπηλῆς ἀγανακτικῆς των ἀληθινῶν κυρίων. Τινὲς δὲ τὴν μὲν καταβολὴν δὲν ἤρπαζον, τὸ κέρδος ὁμῶς κατεκράτων μὲ ποικίλους τρόπους, καλύπτοντες τὸ φιλάδικον καὶ φιλαρπακτικὸν ἦθος των. Ἀλλὰ μολονότι ἦσαν τοιοῦτοι οἱ πλείστοι, ἐζήτησαν νὰ κηρύττωνται ὑπὸ τῶν ἀδικουμένων φιλοδίκαιοι ἄνθρωποι, καὶ εὐεργέται εἰς αὐτούς. Δὲν ἦτον συγχωρεμένον εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ μεταχειρίζωνται ὅλας τὰς εἰς τὸν τόπον ἐγνωσμένας χρησίμους καὶ ἐπικερδεῖς τέχνας, ἀλλὰ μόνας τὰς πολλὰ κοπιαστικὰς χαμερπεῖς καὶ ὀλιγοκερδεῖς. Οἱ ἔχοντες ὑποστατικά ἔξω τῆς πόλεως ἠγγάρευον τοὺς χριστιανούς, ὄχι μόνον ὀλοκλήρους ἡμέρας

ἀλλ' ἑβδομάδας νὰ καλλιεργῶσιν αὐτὰ ἀμισθί, μὲ μόνην ὀλίγην καὶ εὐτελε-
 στάτην τροφήν, διορίζοντες ἀπανθρώπους ἐπιστάτας ἐπάνω εἰς αὐτούς, διὰ
 νὰ τοὺς βάζωσι μὲ ραβδισμοὺς νὰ ἐργάζωνται ἀδιακόπως καὶ ἐντελῶς, ἄνευ
 τινὸς συμπαθείας ἀνθρωπίνης. Τοῦτο δὲ ἠκολούθουν περιοδικῶς σχεδὸν
 καθ' ὅλον τὸν χρόνον οἱ ἀγάδες, οἱ ὁποῖοι ἐπάχτωναν τὰ διάφορα χωρία,
 κοινῶς λεγομένους μονκατάδες, ἀπὸ τὴν βασιλείαν καὶ ὄχι μόνον τὰ ὑποστα-
 τικά των ἐδούλευον τοιοιούτρόπως, ἀλλὰ καὶ μεγάλας οἰκοδομὰς ἔκτιζον κατὰ
 τὸν εἰρημένον τρόπον. Ὅτε εἶχον τὰ ἐλαιόδενδρά των καρποὺς ἔπαιρνον
 τυραννικῶς ἀφ' ἐκάστης τῶν ὑποκειμένων εἰς αὐτοὺς φημιλιῶν μίαν μαζεύ-
 τριαν γυναῖκα, ἥ καὶ δύο, ἥ μητέρα ἢ θυγατέρα, καὶ ἔδιδον εἰς αὐτάς — οἱ
 κηρυττόμενοι ὡς φιλοδίκαιοι — διὰ τὸν κόπον των δύο μέτρα λάδι ἐκ τῶν
 ἑπτὰ, χωρὶς νὰ λαμβάνωσιν ἀπ' αὐτοὺς τίποτε ἄλλο. Τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο μέτρων
 ἐπλήρωνον τὸ ἥμισυ τῆς ἐν τῇ πόλει Χανίων τιμῆς· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἀγᾶς
 εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δίδῃ τὴν ἡμισείαν τιμὴν, διότι αὐτὸς ἐνόμιζε τὸν ἑαυ-
 τὸν του ὡς βασιλέα καὶ τοὺς κατοίκους τῆς ἐπικρατείας του ὡς σκλάβους ἰδι-
 κούς του. Ἄλλοι δὲ εὗρισκον ποικίλους προφασιολογίας σφαλμάτων καὶ
 ἔδιδον εἰς αὐτάς, ὅσον ἢ ἀσπλαχνία των τοὺς ἐσυγχῶρει. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν
 τῶν μαζευτριῶν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρθένοι, ὑπέστρεφον εἰς τὰς οἰκίας
 των μὲ ὀλίγον λάδι καὶ μὲ πολλὴν διαφθορὰν τοῦ ἡθους καὶ τῆς τιμῆς των.
 Ἐξημιώνοντο δὲ ἐκ τούτου τοῦ ἀδικήματος πολλοὶ χριστιανοὶ τοῦ ἰδίου των
 ὑποστατικοῦ τὸ λάδι, μὴ ἔχοντες τὰς γυναῖκας καὶ θυγατέρας των νὰ συνά-
 ξωσι τοὺς καρποὺς τῶν ἐλαιῶν των. Καὶ οἱ μὴ ἔχοντες μονκατάδες τοῦρκοι,
 ἔχοντες δὲ ὑποστατικά εἰς τὰ χωρία ὅπου κατόικουν χριστιανοί, ἠνάγκαζον
 αὐτοὺς νὰ ἐργάζωνται κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, πλην τοῦ ἁγίου Πάσχα,
 ἀγγαρεία, προσφέροντες εἰς αὐτοὺς μόνην τροφήν. Πολλάκις δὲ ἐβίαζον καὶ
 τοὺς ἱερεῖς νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν λειτουργίαν διὰ νὰ ἐργάζωνται οἱ χριστιανοὶ
 πολλὰς ὥρας εἰς τὰ ὑποστατικά των· οἱ μὲν ἄνδρες κατὰ τὸν καιρὸν ραβδί-
 ζοντες τὰ ἐλαιόδενδρα ἢ μεταφέροντες τοὺς καρποὺς των, ἢ ἄλλα τινὰ ἔργα
 κάμνοντες, αἱ δὲ γυναῖκες συνάξουσιν τοὺς καρποὺς τῶν ἐλαιοῶν, ἐξώδενον
 σχεδὸν πάντες τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, θλιβόμενοι καὶ στενάζοντες ἐκ βάρους
 καρδίας, παρακαλοῦντες τὸν θεὸν νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀνυπό-
 φορον καὶ τυραννικὸν ζυγὸν τῆς δουλείας. Ἐκαστος δικαίως καὶ ἐμφρόνως
 κρίνων τὰ πράγματα καταλαμβάνει τὸ πόσον ἐθλίβοντο οἱ τότε χριστιανοὶ
 τῆς Κρήτης, καὶ πόσον εἶναι ἀξέπαινος καὶ ἀξιοσημείωτος ὁ πρὸς τὴν ἁγίαν
 ἡμῶν πίστιν ἐνθεὸς ζῆλος, καὶ διακαῆς ἔρωσ αὐτῶν, ἐνῶ πολλάκις (μάλιστα
 κατὰ τὴν δόσιν τῶν κοινῶς λεγομένων χαρατζίων) παρεκινούντο ἀπὸ τοὺς
 δυναστεύοντας αὐτοὺς τούρκους νὰ ἀρνηθῶσι τὸν Χριστὸν, ὑποσχόμενοι εἰς
 αὐτοὺς ἐνόρκως ὅτι θέλουσιν εἶναι εἰς τὸ ἕξῃς ἐλεύθεροι ἀπὸ ἀγγαρείας καὶ
 ἀπὸ ὅλα τὰ χρηματικά δοσίματα εἰς τῶν ὁποίων τὴν δόσιν ἐδοκίμαζον στε-
 νοχωρίαν ἀπεριόγραφτον δερνώμενοι καὶ φυλακίζόμενοι ἀσπλάγχχως, μὴ ἔχον-

τες χρήματα νὰ δίδωσιν ἄλληπαλλήλως, πτωχοὶ ὄντες. Ἄλλ' εἰς αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνον τῆς ψυχῆς τῶν χριστιανῶν ἐποχὴν, συνεισέφερον τὰ ἐν Κρήτῃ ἱερὰ μοναστήρια πλείστην τὴν ἐπιμέλειαν ὑπὲρ τοῦ ψυχικοῦ συμφέροντος τῶν χριστιανῶν.

Ἐπειδὴ περιερχόμενοι τινὲς τῶν ἱερομονάχων εἰς διάφορα χωρία τῆς Κρήτης χάριν φιλοδωρίας κατὰ τὸ φαινόμενον, ἐπεστήριζον τοὺς χριστιανοὺς ἄνδρας καὶ γυναῖκας εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον πίστιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διδάσκοντες εἰς αὐτούς, ὅτι οἱ παλαιοὶ μάρτυρες οὐ μόνον σωματικούς κόπους καὶ θλίψεις ὑπέμενον οἱ αἰοιδίμοι διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον τῆς ζωῆς ἐλάμβανον με προθυμίαν, διὰ νὰ ἀποφύγωσι τῆς ψυχῆς τὸν αἰώνιον, δηλαδὴ τὴν ἀτελεύτητον κόλασιν, καὶ ὅτι θέλουν εἰσθαι κληρονόμοι τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἂν ἀγογγύστωσιν καὶ ὑπομονητικῶς ὑποφέρωσι τὰ παρόντα δεινὰ διὰ τὸν Κύριον καὶ πολὺ περισσότερον ὠφελούντο ψυχικῶς στηριζόμενοι εἰς τὴν ἁγίαν ἡμῶν πίστιν, ὅσοι ἐσύχναζον εἰς τὰ μοναστήρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν ἤρχοντο χάριν εὐλαβείας, ἄλλοι δὲ χάριν βοηθείας σωματικῆς, πάμπτωχοι ὄντες, στερούμενοι καὶ αὐτοῦ τοῦ κριθίνου ἄρτου, πολλάκις καὶ τοῦ ἐλαίου, οἷτινες παρηγοροῦντο λαμβάνοντες τὴν κατὰ δύναμιν τῶν μοναστηρίων ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν πατέρων συνοδευομένων με παρηγορητικούς λόγους ἀποβλέποντας εἰς ψυχικὴν σωτηρίαν. Ἄλλοι δὲ ἔφερον τὰ τέκνα των καὶ ἐμάνθανον τὰ ἱερὰ γράμματα τρεφόμενα με ἔξοδα τῶν μοναστηρίων, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν ἔμενον καὶ ἐγίνοντο ἱερομόναχοι, ἄλλα δὲ ἐπέστρεφον εἰς τὰ πατρικά των καὶ ἐγίνοντο κοσμικοὶ ἱερεῖς εἰς τὰ χωρία καὶ ἐχρησίμευον τὰ μέγιστα, ἐπειδὴ ἠρτυμένοι ὄντες εἰς τὰ μοναστήρια με τὸ θεῖον ἅλας ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις, ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, ἱεροπραξίας, ἀναγνώσεως, καὶ ἐναρέτου πολιτείας, ἀναγινώσκοντες ἐπ' ἐκκλησίας βίους ἁγίους ἀνδρῶν καὶ μαρτύρια τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, ὠφελούντο οἱ ἀκούοντες χριστιανοί, πιστεύοντες ἀδιστάκτως ὅτι τὰ ἐν ταῖς θεαῖς γραφαῖς γεγραμμένα εἶναι θεϊότατα καὶ ἀληθέστατα, καὶ ὅτι οἱ μισοῦντες καὶ ἀποστρεφόμενοι τῆς κακίας τὰ ἔργα καὶ ἀγαπῶντες καὶ ἐργαζόμενοι τὴν ἀρετὴν προθύμως καὶ ἀγογγύστωσιν, ὑπομένοντες διὰ τὸν Κύριον πᾶσαν καταδρομὴν καὶ θλίψιν θέλουσι φανῆν ἄξιοι κληρονόμοι τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὅποσα καὶ ὅποια φρικτὰ καὶ ἀξιολάκρυτα πάθη ἐδοκίμαζον αἱ χριστιανοὶ τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς διδομένους εἰς τὰ ἀφροδίσια πάθη, ἐπιλείψει με ὁ χρόνος γράφοντα: ἀρσеноφθορία, παρθενοφθορία, ἀρπαγαὶ καὶ βίαι ὑπ' ἀνδρῶν γυναικῶν καὶ τὰ λοιπὰ: καὶ ταῦτα ἐξηκολούθουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, με τὴν βίαν καὶ δυναστείαν. Καὶ ἂν ἀπετύγχανον τοῦ ἀρχεῖου σκοποῦ των, τῆς μὲν τὸν ἄνδρα ἀνηλεῶς ἐθανάτωνον, τῆς δὲ τὸν ἀδελφόν, τῆς ἄλλης τὸν πατέρα, ἢ τὴν μητέρα, ἢ ὄντινα ἤθελον ὑποπιευθῶσι συνεργὸν τῆς ἀποτυχίας του, γείτονα δηλαδὴ, ἢ ἄλλον τινὰ οἰκεῖον τοῦ διαφυγόντος ὑποκειμένου, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ καταδιωκόμενον ὑποκειμένον

ἐνίοτε δὲ ἐξετέλουν τοὺς ἀχρείους σκοποὺς τῶν μὲ ἀπατηλοὺς λόγους, καὶ μὲ καταπειστικὰς ὑποσχέσεις προσκαίρων ἀπολαύσεων δόξης καὶ πλούτου. Ὅθεν ἀπεξενώθησαν πολλοὶ ἀπὸ τὴν περιουσίαν τῶν καὶ πατρίδα πρὸς ἀποφυγὴν ἀτιμιῶν ἢ θανάτου· καὶ ἂν εὐκολύνοντο οἱ πλείστοι τῶν χριστιανῶν ἤθελον ἀποσκιρτήσιν ἀπὸ τὴν Κρήτην· ἐμποδίζετο ὅμως ἡ φυγὴ καὶ ἀναχώρησις τῶν φαμιλιῶν, καὶ ἀνηλίκων ἀρσενικῶν παιδιῶν. Ποῦ γάμος, ἡ βάπτισις, ἡ ἑορτή, ἡ ἄλλη τις συνάθροισις χριστιανῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, συμπόσιον ἢ χορὸς, καὶ νὰ μὴν εἶναι τοιαῦτα ζιζάνια ἐμβάλλοντα φόβον καὶ τρόμον εἰς τὰς καρδίας τῶν, μήπως γυναικῶν ἀτιμάσωσιν καὶ ἀνδρας θανατώσωσιν; ποῦ ἐλευθερία εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ μεταχειρισθῶσι φορέματα πολυτελῆ ὅπως οὖν, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς μικρᾶς καταστάσεώς τῶν; ποῦ τόλμη νὰ ἀντιτείνωσιν εἰς ἀπρεπεῖς λόγους ἢ εἰς ἄσεμα κινήματα τῶν ἀχρείων τούρκων παρευρεθέντων εἰς τὰς συναναστροφὰς τῶν χριστιανῶν; πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως κατατροχόμενοι οἱ ἐν τοῖς χωρίοις οἰκοῦντες χριστιανοί, ἐσχημάτιζον ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἀξιοδάκρυτον θέαμα. Ἄξιον δακρῶν ἦτο καὶ τὸ νὰ βλέπη τις τὸν ἀναχωροῦντα δι' ὁδοιπορίαν τινὰ ὅπως οὖν ἐκτεταμένην νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν γυναῖκα καὶ παιδᾶς του τὸν τελευταῖον ἀποχαιρετισμόν, φοβούμενος μήπως καθ' ὁδὸν δοκιμάσῃ τὸν εἰς πολλοὺς ἀκολουθήσαντα θάνατον ἄδικον, καὶ δὲν ἐπιστρέψῃ πλέον νὰ τοὺς ἴδῃ. Αἱ ἐν ταῖς πόλεσι γυναικῆς δὲν ἐτόλμων νὰ ἔκβωσιν ἔξω τῆς οἰκίας τῶν ἀσκεπεῖς τὸ πρόσωπον, ἢ νὰ στέκωνται εἰς παραθύρα νὰ φαίνωνται, ἀλλὰ ὥς αἱ τούρκισσαι ἐκρύπτοντο, καὶ ὅτε ἐκβαίνον ἔξω ἦσαν μὲ κεκαλυμμένον πρόσωπον καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος. Αἱ παρθέναι μόλις δις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπήγαινον εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ μεταλάβωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ τότε ὄρθρου βαθέως κεκαλυμμέναι καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰς οἰκίας τῶν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου φοβούμεναι τὸν κίνδυνον τῆς παρθενίας τῶν, ἢ τῆς ζωῆς τῶν, ἢ τῆς ζωῆς τῶν γονέων, ἀδελφῶν, ἢ ἄλλων τινῶν συγγενῶν τῶν. Ἐνίοτε δὲ ἐπέμβαινον εἰς τὰ θρησκευτικὰ καὶ τοῦτο ἀπέβλεπεν εἰς τινὰ σκοπὸν τῆς ἀχρεϊότητος ἢ κακίας τῶν· δηλαδὴ εἰς ἐπίδειξιν τῆς ἰσχύος τῶν, ὅτι ὁ προστακτικὸς λόγος τῶν ἔργον γίνεται, ἢ καὶ ἀπόλαυσιν χρηματικὴν, ἢ εἰς ἐκτέλεσιν αἰσχροῦ τινὸς προμεμελετημένης πράξεώς τῶν. Ὑπεκρίνοντο δὲ τοὺς μεσίτας εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς διὰ χειροτονίας ἱερέων, συνοικέσια ἀπρεπῆ, ἀνάρμοστα καὶ παρὰ νόμον, εἰς ἄλογα καὶ ἄτοπα διαζύγια· ἐπέμβαινον δὲ καὶ εἰς τοὺς γάμους καὶ στεφανώματα τῶν χριστιανῶν (ὥς κουμπάραι κοινῶς λεγόμενοι), καὶ ἐξώδευον χρήματα στηρίζοντες τοὺς περὶ αὐτοὺς κόλακας, ἢ τοὺς ἄλλως πως θεραπευτὰς τῶν ἀχρείων παθῶν τῶν, χριστιανούς, καὶ ἀνεδέχοντο παῖδας χριστιανῶν ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· καὶ οἱ ἀντιτείνοντες εἰς τὰς τοιαύτας ζητήσεις τῶν δὲν ἦσαν μακρὰν τοῦ ἐσχάτου κινδύνου τῆς ζωῆς. Οἱ ἔχοντες δὲ τοὺς γάμους ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ φιλοδωρήσωσι τὸν σοῦμπαση τοῦ χωρίου τῶν, τοῦρκον ὄντα, προσφέροντες εἰς αὐτὸν ἢ ἓνα κριόν, ἢ ἓνα

ζευγάριον ὑποδήματα, τὰ πολυτιμότερα καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐν χρήσει, νὰ τὸν προσκαλέσωσιν εἰς τοὺς γάμους. Σὺν αὐτῶ δὲ καὶ τοὺς γνωστοὺς καὶ τοὺς συγχάζοντας εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο τούρκους. Οἱ μὴ ἐκπληρώνοντες τοῦτο τὸ εἰς αὐτοὺς νομιζόμενον ἄφευκτον ἠθικὸν χρέος, κατατρεχόμενοι ἐκινδύνευον. Οὗτοι ἐδιώριζον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τότε καὶ ποῦ νὰ στεφανώσῃ ὁ ἱερεὺς τὸ ἀνδρόγγυνον· πολλάκις καὶ ἄνευ ἀρχιερατικῆς ἀδείας καὶ ἀφéseως δέροντες ἱερεῖς ἀνιλεῶς ἐβίαζον αὐτοὺς καὶ ἐστεφάνωναν ἀνδρόγυνα παράνομα ἢ ἀσύμφωνα ἐκ μέρους τοῦ ἐνὸς ὑποκειμένου, καὶ ἄνευ τῆς συγκατανεύσεως τῶν γονέων ἃν ἔλεγον τίποτε πειρακτικὸν ἐδέροντο ὑπ' αὐτῶν· τινὲς ἔξ αὐτῶν περιεχόμενοι εἰς διάφορα χωρία ἐπρόσταζον βιαίως νὰ συναχθῶσιν αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες τῶν χριστιανῶν νὰ χορευῶσιν ὁμοῦ μὲ αὐτούς, ἀναγκαίως δ' ἔπρεπε νὰ προσφέρονται εἰς αὐτοὺς καὶ φαγοπότια ἀπὸ τοὺς οἴκους τῶν χριστιανῶν, καὶ χωρὶς νὰ τὰ ζητήσωσιν, ὅπου τρώγοντες καὶ πίνοντες καὶ χορευόντες ἐξέφερον τοὺς σεσηπότες καὶ διεφθαρμένους καρπούς τῆς μιαιῶς των καρδίας, διὰ νὰ ἀπατήσωσι καὶ νὰ φθειρώσι τὰς ἀπαλὰς καὶ ἀφθόρους καρδίας τῶν παρθένων μὲ τὰ πορνικὰ καὶ δαιμονικὰ τραγῳδία καὶ κινήματά των, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπεστρέφοντο ὡς θανασίμους ἐχθροὺς των. Τοιαῦτα δεινὰ καὶ ἄξια φρικῆς δυστυχήματα ἐδοκίμαζον οἱ ἐν τοῖς πόλεσι (sic) καὶ χωρίοις οἰκοῦντες χριστιανοί. Οἱ δὲ ἐν ταῖς ἱεραῖς μοναῖς ἐνασκόμενοι ἱερομόναχοι καὶ λοιποὶ ἀδελφοί, ἀγαρείας μὲν δὲν ἔκαμνον, ἐδοκίμαζον ὁμως ποικίλας θλίψεις καὶ ἄλλους ἀνυποφόρους πειρασμούς. Ἐπειδὴ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐδίδον εἰς τοὺς μουκατᾶ - ἀγάδες ἐν ἐκ τῶν ἐπτὰ πάντων τῶν ἐκ τῆς γῆς, καὶ ἐλαιοδένδρον προϊόντων, ἐπρόσφερον πρὸς τούτοις καὶ τετρακίς ἐκάστου ἐνιαυτοῦ καὶ δῶρα, συνιστάμενα ἀπὸ κριούς, μέλι, κηρία κατεσκευασμένα λαμπάδες· καὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτοὺς ἐδίδον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς· καὶ τοὺς διὰ τὴν κακίαν καὶ ὀμότητα διαβοήτους τούρκους, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἀνέβαινε σχεδὸν μέχρι τῶν εἴκοσι πέντε κατὰ καιροὺς καὶ ἔτι πρὸς. Ἐπροσφέροντο δὲ ταῦτα κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, καὶ κατὰ τὰ μιαιῶ των βαϊράμια. Ταῦτα δὲ καὶ μετεκόμενον μὲν μοναστηριακοὶ ὑπηρεταί, τὰ εἰσινώδευε δὲ καὶ ὁ κατὰ καιρὸν ἡγούμενος, προσφέρων εἰς αὐτοὺς ταῦτα ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐκ φόβου καὶ ἀνάγκης προσερχομένους προσκυνητάς. Σπανίως ἔλειπον ἀπὸ τὰς μονὰς σωρίαί τούρκων φαγοπότων, οἷτινες ἐξώδευον ἡμέρας καὶ νύκτας διατρίβοντες ἐν αὐταῖς, τρώγοντες καὶ πίνοντες καὶ ὄχι εἰς τὰ τυχόντα φαγητὰ καὶ ποτὰ εὐχαριστούμενοι. Πολλοὶ τῆς τραπέζης ὑπηρεταί παρεστέκοντο, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ἡγούμενος, δίδοντες εἰς αὐτοὺς τὰ πιωτὰ συγκερασμένα μὲ ἀνθόνερα· ὅτε ἦσαν μετριώτεροι εἰς τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ ἀδιακρισίαν οἱ φιλεῦόμενοι ἐδέχοντο τὸν ἡγούμενον ὁμοτραπέζον. Ἐπὶ τραπέζης ἐτραγῳδούν, συνωμίλουν λόγους κατὰ τὰ φρονήματα, καὶ τὰς φύσει κακῶς διατεθειμένας καρδίας των. Ἐνίοτε ἐχώρευον, πιάνοντες εἰς τὸν

χορόν των και ιερομονάχους ἄκοντας. Ἐρριπτον πιστόλας κατὰ τῶν οἰκοδομῶν και κατὰ τῆς ἐκκλησίας· και ἄλλοτε μὲν κατέρριπτον τὰ πιάτα μετὰ τὰ φαγητὰ και τὰ ἐσύντριβον, ὁμοίως και ποτήρια και τὰ λοιπὰ οἰνοδόχα σκευή· ἄλλοτε δὲ τὰ ἔρριπτον κατὰ κεφαλῆς τῶν παρισταμένων ὑπηρετῶν, ἐνίοτε δὲ και εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἡγουμένου, ἀντὶ εὐχαριστιῶν. Καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἀλλὰ και τὸ τραπέζιον κατέρριπτον μεθ' ὄλων τῶν ἀγγείων ἐνίοτε, ἵνα κινηθῶσιν εἰς γέλωτα, ἢ νὰ δείξωσι τὴν ἀπανθρωπιάν και κακίαν των. Καὶ ὅτε φιλονεικοῦντες περὶ μηδαμινῶν πραγμάτων ἀντεφέροντο πρὸς ἀλλήλους ὑπὸ μέθης ἔξω φρενῶν γενόμενοι, τότε φόβος και τρόμος ἐκυρίευε τὰς καρδίας τῶν ἀδελφῶν μήπως θανατωθῶσιν ἀμοιβαίως και οἱ ζῶντες συγγενεῖς των εὖρωσιν αἰτίαν και ἀφανίσωσιν ἐκείνην τὴν Μονήν. Κάνεις δὲν ἐτόλμα νὰ εἴπη, ὅτι ἀρκεῖ τὸ κρασί, ἢ ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο κατὰ τὸ παρόν. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὕρισκόμενοι δὲν ἐμέτρων τὴν ζωὴν οὔτε τοῦ ἡγουμένου, οὔτε ἄλλου τινὸς ἀδελφοῦ, ὡσὰν σκύβαλα· εἶναι λοιπὸν εὐκόλον νὰ καταλάβῃ ἕκαστος, ὅτι εἶχον τὸν θάνατον ἐγγύτατον οἱ ἀδελφοί, και κατ' ἐκείνας τὰς κινδυνώδεις ὥρας σωτήριος εἰς αὐτοὺς ἦτο, μετὰ θεόν, μόνῃ ἢ ἔντεχνος φυγή, και ταχεῖα ἀπομάκρυνσις ἀπ' ἐμπροσθέν των. Συνέβαινε πολλάκις και ἦρχοντο ταυτοχρόνως τρεῖς και τέσσαρες σωρίαι τούρκων, και ἐζήτει ἐκάστη τούτων και ξεχωριστὸν τραπέζιον εἰς ἄλλο οἶκημα, και ὁ ἡγούμενος δι' ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς του, και τῶν ἀδελφῶν, ἠναγκάζετο νὰ μεταβαίνη ἀπὸ τὴν μίαν τράπεζαν εἰς τὴν ἄλλην πρὸς εὐχαρίστησιν αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ στοχασθῶσιν, ὅτι τοὺς μὲν τιμᾷ και δοξάζει, τοὺς δὲ ἐξευτελίζει και ἀτιμάζει. Ὅτε ἔφευγον οἱ μὴ ἔχοντες ἰδικά των ζῶα τῆς καβάλλας μετεχειρίζοντο τὰ ζῶα τῆς Μονῆς και τὰ ἰδιαίτερα τῶν ἀδελφῶν ἀνυπερθέτοις, ὁμοῦ μὲ μοναστηριακοὺς ὑπηρετάς διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν αὐτὰ· τινὲς ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔτρωγον, ἐζήτουν φεύγοντες φαγώσιμα πράγματα νὰ λάβωσιν, ἢ ἄλλα τινά, λόγου χάριν λαμπάδας, σινδόνια, πετζέτας, και τὰ λοιπὰ. Διὰ θαλάσσης ἦρχοντο πολλοὶ πολλάκις ὡς θαλασσινοί, ὑποκρινόμενοι, ὅτι τρόπον τινὰ πάσχουσιν εἰς τὸ πλοῖον των ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν· και λαμβάνοντας πολλὰς και πολυειδεῖς τροφάς, ἔφευγον· και τίς ἐτόλμα νὰ εἴπη εἰς τὰς τοιαύτας ἀπαιτήσεις των ὅτι δὲν ἔχει τὸ μοναστήριον νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς, εἰμὴ μόνον νὰ φάγωσιν; Ἄλλεπάλληλοι φόβοι και τρόμοι και ἀνησυχία ἀπερίγραπτος και βαρῦτατα ἔξοδα ἐσυνόδευον τὴν διαγωγὴν τῶν ἀδελφῶν ἐκάστης μονῆς· και μάλιστα αἱ πλησιάζουσαι εἰς τὰς κοινὰς ὁδοὺς και τὸ μετόχι αὐτῶν οὐ μόνον τὴν ἀνησυχίαν εἶχον σχεδὸν ἀδιάκοπον, ἀλλὰ και τὰ ἔξοδα, και τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς. Κατὰ πᾶν ἔτος ἠΰξανεν ἡ αὐθάδεια και τὰ τυραννικὰ ἔργα τῶν ἀνθρωπομόρφων τούτων θηρίων, πρὸς βλάβην τῶν χριστιανῶν, τῶν ὁποίων ἡ ὑπομονὴ εἶχε φθάσει εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμόν, ὡς και ἐκείνων τῶν θηρίων ἡ κακία. Ταῦτα και τοιαῦτα δεινὰ και ἄξια φρίκης δυστυχήματα ἐδοκίμαζον οἱ χριστιανοὶ τῆς Κρήτης, οἱ κατοικοῦντες τὰς πόλεις, τὰ χωρία, και οἱ μονά-

ζοντες εἰς τὰς ἱερὰς μονάς. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐκ παραδόσεως γράφομεν, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ ὡς καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν καὶ αὐτήκοοι καὶ αὐτόπται καὶ πεπονθότες ἔσμεν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἦσαν μικρότερα συγκρινόμενα μὲ ἐκεῖνα, ὅσα ἐπάθομεν ἀπ' αὐτοῦς, εὐθὺς ἀπὸ τὰ πρῶτα σημεῖα τῆς ἀποστασίας· τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Κρήτης ἀνιλεῶς ἐθανάτωσαν, ὄσους ἡγουμένους καὶ ἱερεῖς ἐπίασαν ἐφυλάκισαν καὶ ἐν τῇ φυλακῇ ὑπὸ τῶν κακουχιῶν ἀπέθανον. Ἄλλους μετὰ ταῦτα εἰς διαφόρους τόπους εὐρόντες μὲ ἀνυποφόρους βασάνους καὶ πικρὰς τιμωρίας καὶ πολλὰς πληγὰς ἀπανθρώπους ἐθανάτωσαν, τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄνδρας χριστιανούς πάντας σχεδὸν ἐθανάτωσαν, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ παιδιά ἀίχμαλωτεύσαντες καὶ μιάναντες ἐπώλουν, ὡς ἄλογα ζῶα, καὶ μὲ βίαν δυσπερίγραπτον πολλοὺς ἐτουρκισαν. Τὰς τρεῖς μονάς, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τοῦ Γουβερνέτου, καὶ ταύτην τὴν ἡμετέραν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀφειδῶς κατέκαυσαν ὀρμήσαντες κατ' αὐτῶν ὡς δαιμονισμένοι, λησμονήσαντες καὶ τὰς πλείστας τροφὰς τὰς ὁποίας ἐν αὐταῖς καὶ ἐξ αὐτῶν πρὸ πολλῶν χρόνων ἔτρωγον, καὶ τὰς δωρεὰς καὶ περιποιήσεις τὰς ὁποίας ἐλάμβανον οἱ ἀπάνθρωποι καὶ ἀχάριστοι. Βλέποντες οἱ ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς ἡμῶν, καθὼς καὶ οἱ τῶν ἄλλων Μονῶν, πρὸ ποδῶν τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἔκρυψαν εἰς ἀπόκρυφον μέρος πᾶσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν βαρύτιμον ἀποσκευὴν (ἐκτὸς τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ ὀλοκλήρων ἁγίων λειψάνων) δηλαδὴ πολύτιμα εὐαγγέλια ἀργυρᾶ κεχρυσωμένα, καὶ μὲ πολυτίμους λίθους κεκοσμημένα. Σταυροὺς βαρυτίμους μὲ πολυτίμους λίθους καὶ μὲ τὸ πανσέβαστον ξύλον ἐφ' οὗ ἔκουσίας ἐσταυρώθη ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Κανδήλας ἀργυρᾶς μονοφώτους μεγάλας, τριφώτους, πενταφώτους καὶ ἑπταφώτους, ἅγια δισκοπότηρα ἀργυρᾶ καὶ χρυσοκαπνισμένα μικρὰ λαμπαδοστάσια ἤτοι μανουάλια, σαμπάνια, δίσκου, θυμιατὰ, ὄλα ἀργυρᾶ, κιβώτια πολύτιμα, ἐν οἷς ἦσαν πολλῶν ἁγίων θαυματουργῶν ἅγια λείψανα ἐναποτεθειμένα καὶ πλουσίως κεκοσμημένα· ἀρχιερατικὰ χρυσοῦφαντα καὶ ἱερὰ ἄμφια πολλὰς πολλῶν ἱερέων φορεσίας· ἱεροδιακονικὰ ἄμφια ὄλα χρυσοῦφαντα, πολύτιμα πράγματα θαυμασμοῦ καὶ θεωρίας ἄξια. Καὶ αὐτῶν τῶν μακαρίων καὶ ἁοιδίμων κτιτόρων τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μονῆς χειροτεχνήματα] καὶ ἀριστουργήματα πλουσιώτατα, κεντητῶν ὄντων τὴν τέχνην, τὰ ὁποῖα ἐσώζοντο φυλαττόμενα. Ταῦτα πάντα ἐτέθησαν εἰς μέρος τῆς μονῆς ἀπόκρυφον· τὰ δὲ ἰδιαιτέρα τῶν ἀδελφῶν ἱερὰ, καὶ πολύτιμα ἄλλα σκευὴ καὶ φορέματα, ἐτέθησαν, μὲ σεντούκι ἐκάστου, εἰς ἄλλο κρυφὸν μέρος ἐκτὸς τῆς μονῆς. Ἀλλὰ κυριευόμενοι πάντες ἀπὸ φόβον καὶ ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ πρακτέου, τινὲς δὲ καὶ ἀπὸ δυσπιστίαν τοῦ ὅτι οἱ ἠδόμενοι περὶ τῶν χριστιανῶν ἀνταρσίας λόγοι εἶναι πλάσματα τῶν τὰ τοιαῦτα θελόντων, δὲν ἠξυρόμεν τι νὰ κάμωμεν καὶ πῶς νὰ κινηθῶμεν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους ταῦτα: ἂν μεταφέρωμεν πράγματα ἔξω τῆς μονῆς ἡμῶν, ἢ ἀναχωρήσωμεν πρὸς καιρὸν καὶ φωραθῶμεν ὡς φυγάδες, κινδυνεύομεν καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν μονὴν ἡμῶν ἐὰν δὲν ἐπα-

κολουθήση τίποτε μεταβολή τῶν πραγμάτων· ἔλεγε δέ τις ἀδελφὸς ἐκ Σμύρνης ἔλθῶν, καὶ οἰδῶς τὰ περὶ τῆς ἀποστασίας μυστικά, ὅτι ὁ κίνδυνος δὲν θέλει διαρκέσει σχεδὸν τρεῖς ἡμέρας· διὰ ταῦτα πάντα ἔμειναν ἔνδον τῆς μονῆς κεκρυμμένα πολύτιμα ἐκκλησιαστικά σκευή· καὶ τὰ καθ' ἡμέραν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ ἔκτος τῆς ἐκκλησίας φαινόμενα πράγματα ἔμενον εἰς τοὺς τακτικούς τόπους των, ἵνα μὴ φωραθῶμεν ὅτι ἤξεύρομεν τὰ περὶ τῆς ἀποστασίας καὶ δὲν τὰ εἶπομεν εἰς τοὺς ἔξουσιαστάς· διὰ τοῦτο ἐγάθησαν ὅλα καὶ τὰ κεκρυμμένα καὶ τὰ φαινόμενα, ὑπὸ τινων τούρκων ἀνακαλυφθέντα μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ καιροῦ· ἐπειδὴ, ἐνῶ εἴμεθα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν τοῦ πρακτείου τῆς φυγῆς ἢ τῆς διαμονῆς ἡμῶν καὶ ἐπεσκοποῦμεν τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἀπὸ τὰ Χανία, εἶδομεν πολὺν φόβον καὶ τρόμον τῆς καρδίας καὶ κλονισμὸν ὄλου τοῦ σώματος ἡμῶν, πολὺ πλῆθος τούρκων ἐνόπλων, ἐρχομένων καθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲ διὰ τὴν νὰ διασώσωμεν κἂν τὴν ζωὴν, κατεφύγομεν εἰς τὰ ὑψηλότερα καὶ διασβατώτερα μέρη τῶν βουνῶν τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ λαβόντες μεθ' ἡμῶν ὀλίγα ψωμῖα, χύνοντες πολλὰ καὶ πικρὰ δάκρυα ἀφήκαμεν τὴν μονὴν ἡμῶν, ὡς εὐρίσκετο, κατασπάραγμα τῶν τούρκων, οἱ ὅποιοι τὴν καθ' ἡμῶν λύσσαν καὶ μανίαν των ἐξέβρασαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς ὄλην τὴν μονήν, ἀρπάζοντες, συντρίβοντες, κατακαίοντες πάντα, ὅσα ὑπέκειντο εἰς φθορὰν καὶ εἰς μετακόμισιν· ὥστε ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς ἡμῶν ἐφαίνετο μετὰ τὴν ὄρμην των ὡς κάμινος ἀσβέστου· ἐπειδὴ καιόμενα τὰ στασίδια, τὰ τέμπλα μετὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἡ ἅγια τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις, θῆκαι ξύλινοι, δηλαδὴ δουλάπια, καὶ ἡ ξυλίνη στέγη τοῦ μεγάλου κουμπέ, ἀτελειώτου ὑπάρχοντος εἰσέτι, ἀνεδόθη τόση πολλὴ φλόξ τοῦ πυρός, ὥστε οὐ μόνον πέτραι πολλαὶ τῆς ἐκκλησίας ἔλαβον μορφὴν καὶ φύσιν ἀσβέστου, ἀλλὰ καὶ τινες χονδραὶ βέργαι σιδήρου, ἕξ ὧν ἐκρέματο καὶ ἐκρατεῖτο βαρύντατός τις πολυέλαιος μπουντζίνος μέγας, ὑπὸ τῆς πλουσιότητος τοῦ πυρός, ὡς κηρὸς διελύθησαν. Τὰ αὐτὰ ἠκολούθησαν καὶ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Γουβερνέτου, καὶ εἰς τὰ χωρία τοῦ ἀκρωτηρίου· καίοντες, ἀρπάζοντες, φονεύοντες τοὺς ἀπαντῶντας χριστιανούς, ἄνευ ἐξαιρέσεως· ἡμεῖς δὲ καὶ πάντες οἱ τοῦ ἀκρωτηρίου κάτοικοι, ὅσοι κατέφυγον εἰς τὰ βουνά, διεσώσαμεν τὴν ζωὴν μετὰ ἀνέλπιστον τρόπον, θεῖα βοήθεια. Οἱ τοῦρκοι φοβούμενοι μήπως οἱ ἔνοπλοι χριστιανοὶ ὀρμήσωσιν ἀπὸ τὰ Κεραμεῖα καὶ ἀπὸ τὴν Μαλαῶξαν κατὰ τῆς πόλεως τῶν Χανίων, ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω οἱ περισσότεροι· οἱ δὲ μείναντες, ὀλίγοι τινὲς τὸν ἀριθμὸν, δὲν ἐτόλμων νὰ ἔλθωσι καθ' ἡμῶν εἰς τὰ βουνά· ἡμεῖς δὲ εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον ὄντες ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως τροφῆς, καὶ ὕδατος τὸ περισσότερον, διεσώθημεν ἀπροσδοκῆτως. Διότι φεργάτα τις γαλλικὴ, πλέουσα πρὸς τὰ ὀπισθεν τῶν βουνῶν τοῦ ἀκρωτηρίου, καὶ μαθοῦσα παρὰ τινος μικροῦ πλοιαρίου χριστιανικοῦ, ἀφ' ἡμῶν εἰς αὐτὴν ἀναγαγόντος πρὸς διάσωσιν ἡμῶν (ἂν ἦτο δυνατόν), τὸν ὑπὸ πείνης καὶ δίψης ἔσχατον κίνδυνον τοσοῦτων ψυχῶν, ἐπιστρέψασα πρὸς τὴν νῆσον Σαντορίνην, ὅπου

πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἀπήντησεν ἐπὶ τῶν Κασίων καρᾶβια ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν τῆς Κρήτης πλέοντα, (καὶ εἰς ἡμᾶς περὶ τούτων προειποῦσα), ἔδωκεν εἰς αὐτὰ τὴν περὶ τοῦ κινδύνου ἡμῶν εἶδῃσιν. Τὰ ὁποῖα τὴν ἀκόλουθον πρωίαν ἐφάνησαν ἀνελπίστως ὀπισθεν τῶν βουνῶν ἐν τῇ θαλάσῃ, οὐ πολλὰ μακρὰν τῆς ξηρᾶς. Ὁδηγούμενα δὲ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου χριστιανικοῦ μικροῦ πλοιαρίου, (οὗ κύριος ἦν Πανανός τις Σαρπάκης τοῦπίκλην) ἐπλησίασαν λαβόντα δὲ πάντας ἡμᾶς, καὶ ὅσα ζῶα διὰ τροφὴν ἡμῶν καὶ αὐτῶν ἐδυνήθησαν, μετεβίβασαν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τῆς Σούδας, εἰς χωρίον καλούμενον Καλύβες καὶ οὕτω πῶς διεσώθημεν. Ἦσαν δὲ ἀφ' ὅσα τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς ἡμῶν κατεκάησαν σημαντικώτατα πράγματα τὰ ἕξις· δλόκληρον ἅγιον λείψανον τοῦ ὁσίου Ἀκακίου καὶ ὁσίου Γερασίμου, κείμενα ἐν θήκαις ὑπὸ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τῆς ἐκκλησίας· καὶ αὐτὴ ἡ ἁγία τράπεζα [ἔπεται μακρὰ περιγραφή].

Ἄλλὰ φεῦ τῆς δυστυχίας! Ταῦτα πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἐν διαφόροις καιροῖς ἀκμασάντων ἀδελφῶν συναχθέντα, κόποις πολλοῖς καὶ ἰδρωσὶ, χάριν ἐκκλησιαστικῆς κοσμιότητος καὶ εὐπρεπείας, παραμυθείας τε καὶ ἀνέσεως καὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς μονῆς καὶ τῶν ἐν θλίψεσιν ὄντων καὶ καταφευγόντων εἰς αὐτὴν χάριν βοήθειας χριστιανῶν, ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ἔγιναν τοῦ πυρὸς παρανάλωμα. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ πρὸ τῆς ἀποστασίας, καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποστασίας ἀκολοιυθήσαντα. Τὰ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τὰ μετὰ ταῦτα πῶς καὶ ποῖοι τῶν ἀδελφῶν κινδυνεύσαντες τὴν ζωὴν, ἐφάνησαν πρῶτοι ἀνορθωταὶ τῆς μονῆς ἡμῶν, καὶ τίνες συνεισέφερον πρὸς ὑπαρξιν αὐτῆς καὶ παρηγορίαν, καὶ τί ἕκαστος μέχρι τοῦ νῦν ἐπρόσφερε· δηλώσωμεν ἀκολούθως ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ κώδικι, πρὸς δηλοποίησιν τῆς ἐγκαρδίου προθυμίας ἑκάστου, καὶ παράδειγμα τῶν ἐπομένων ἀδελφῶν. Προσθεθήσονται δὲ ἐν αὐτῷ τῷ κώδικι καὶ πάντα τὰ τῆς μονῆς ὑποστατικά, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν, καὶ τὰ κατὰ διαφόρους τόπους ἐν τοῖς μετοχίοις ὑπάρχοντα, πρὸς γνωστοποίησιν αὐτῶν. Ἄλλὰ φυλάττοντες τὸ εὐτακτον καὶ εὐπρεπές, προηγουμένως θέλομεν ἐκθέσειν ὅσα περὶ τῆς πρώτης ὑπάρξεως τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μονῆς ἀπὸ μνήμης σώζονται μέχρι τοῦδε, καὶ περὶ τῶν μακαρίων κτιτόρων αὐτῆς, πόθεν ἦσαν, καὶ πότε καὶ πῶς ἀνήγειραν ἐκ βάρθρων αὐτὴν τὴν ἱεράν οἰκοδομήν, καὶ πότε ἔπαυσαν κτίζοντες· ἐπομένως δὲ θέλομεν ἐγγράψειν καὶ τοὺς μετὰ τὴν πτώσιν αὐτῆς ἐπανορθωτὰς καὶ δευτέρους κτίτορας.

Ἡ ἀπὸ μνήμης διασωθεῖσα ἱστορία τῶν κτιτόρων.

Οἱ κτίτορες τῆς ἱερᾶς μονῆς ταύτης ἦσαν δύο αὐτάδελφοι, τέκνα τινὸς πλουσίου καταγομένου ἀπὸ τὴν Βενετίαν, ὅστις ἦτο ἀρχιγραμματεὺς τοῦ διοικητηρίου τῶν Χανίων, ἢ ὡς ἄλλοι τινὲς λέγουσι, διοικητῆς τῶν Χανίων περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἀκμάζων, ἴσως δὲ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης ἕκτης¹, καταγόμενος ἕξ οἰκογενείας λαμπρᾶς, ἐπο-

¹ Ὁ συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ, παρὰ τὴν πολλὴν του μόρφωσιν, δὲν γνωρίζει νὰ λογαριάσῃ τὰς ἑκατονταετίας· οὕτω τὴν ΙΖ' λογίζει ΙΓ'. ἀφ' οὗ περαιτέρω ὁμολογεῖ ὅτι

νομαζομένης τῶν Τζαγκαρόλων. Ὡνομάζετο δὲ μουσοῦ Ρουσέλ. Πλούσιος δὲ ὢν καὶ φιλομαθής, ἔπεμψε τοὺς υἱοὺς του, ὡς φαίνεται, εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάξωσι τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐκαλοῦντο δὲ ὁ μὲν Ἰωάννης, ὁ δὲ Λουκάς· ὄντες δὲ ἀγγίνοες καὶ ἔκδοτοι εἰς τὴν σπουδὴν, ἐπέδωκαν πλουσίως εἰς πᾶν εἶδος μαθήσεως, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ἱερὰν θεολογίαν, διὰ τοῦτο ἐδέχθησαν προθύμως καὶ τὰ ἱερὰ δόγματα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ ὁ πατὴρ των ἦτο Λατίνος, δηλαδὴ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας ἀκόλουθος. Ὁ Λουκάς ἔμαθε τὴν τέχνην τὴν κεντικὴν, ἥτις ἐνομιζέτο τότε μία τῶν εὐγενῶν καὶ χρησίμων τεχνῶν μετὰ ταῦτα μεταβάς εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ Ἄθωνος ἐμόνασεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Βατοπεδίου, ὅπου λαβάν τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης μετενομάσθη Λαυρέντιος. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ ἀδελφός του διατρίβων ἐν Χανίοις, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν πολλάκις νὰ καταβῆ εἰς τὴν Κρήτην νὰ συζῶσιν· ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ καταπέισῃ αὐτὸν δι' ἐπιστολῶν ἐπῆγε προσωπικῶς καὶ εὐρῶν αὐτὸν ἐκεῖ μὲ πολλοὺς παρακινήτικους λόγους, τὸν κατέπεισε νὰ μεταβῆ ἀπὸ τὸ μοναστήριόν του, ἐν ᾧ εἶχεν ἐξοδεύσει τρεῖς ὀλοκλήρους χρόνους, διὰ νὰ μονάσῃ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Γουβερνέτου, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο μοναστήριον τῆς Κυρίας τῶν ἀγγέλων, τοῦ ὁποῖου οἱ πατέρες τὸν ἐδέχθησαν εὐμενέστατα· ἐσύχναζε δὲ ἐκεῖ καὶ ὁ ἀδελφός του Ἰωάννης, καὶ συνεώρταζον τὰς ἀγίας καὶ ἐπισήμους εὐορτάς· καὶ τέλος ἐνηγκαλίσθη καὶ αὐτὸς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν. Ὅθεν, μείνας καὶ αὐτὸς εἰς τὸ αὐτὸ μοναστήριον, ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, μετονομασθεὶς Ἱερεμίας. Ἱεροπράττοντες δὲ καὶ ἱερουροῦντες ἐμνημόνευον τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς των, δυτικῶ ὄντος· διὰ τοῦτο ἠγανάκτων οἱ λοιποὶ συνάδελφοι καὶ ἐσκανδαλίζοντο τόσον, ὥστε οἱ νεώτεροι προσωπικῶς ὕβριζον καὶ ἀναθεμάτιζον αὐτούς, ὡς αἰρετικούς, ὀνομάζοντές τους σκυλοφράγκους, λέγοντες, ὅτι ἦλθον εἰς τὸ μοναστήριόν μας καὶ θέλουσι μᾶς καταστήσει αἰρετικούς, διὰ τοῦτο ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ μοναστήριον τῆς Κυρίας. Καταβαίνοντες λοιπὸν μὲ λύπην πολλὴν καὶ ἀθυμίαν, ἐστάθησαν εἰς τὸ ρεῦμα ἐκεῖ ὅπου εἶναι σταυροὶ σημειωμένοι εἰς μίαν μεγάλην πέτραν· καθήμενοι δὲ ἐσκέπτοντο ποῦ νὰ ὑπάγωσι νὰ ἠσυχάσωσιν. Εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς ἦτον μικρά τισ ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Παύλου, εἰς τὴν ὁποίαν ἠσυχάζεν ἱερομόναχός τις, Ἰωσήφ ὀνομαζόμενος, λειτουργὸς ὢν τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, διὰ παρακλήσεως ἀρχοντός τινος, Ἰακώβου ὀνομαζομένου, ὅστις ἦτο κάτοικος εἰς χωρίον τι Μεγέρον καλούμενον, τοῦ ὁποῖου σφῶνται λείψανα καὶ ῥερίπια τινα μέχρι τῆς σήμερον· ὁ ὁποῖος ἐξουσίαζε καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Παύλου, καὶ τὴν πλησίον τῆς ἐκκλησίας

ἐπεκράτησεν ἡ ἐργασία μέχρι τοῦ 1634, πρᾶγμα ἄλλως τε ὅπερ δείκνυται καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν. Ἡ ἀφέλειά του ἐπίσης εἶναι χαρίεσσα ὅταν νομίξῃ ὅτι οἱ Τζαγκαρόλοι ἐσπούδασαν εἰς Ἀθήνας! ἢ ὅτι ὁ Ἱερεμίας ἐλάμβανε διαταγὰς ἀπὸ τὸν (φράγκον) ἐπίσκοπον Κυδωνίας!

γῆν. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ υπάγωσιν εἰς τὸν Ἱερομόναχον Ἰωσήφ νὰ σταθῶσιν ἐκεῖ πρὸς καιρὸν, ἕως οὗ νὰ σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτείου, ἐπειδὴ ὁ ἡγούμενος τῆς Κυρίας δὲν ἤθελε νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τὸ μοναστήριόν του, ἀλλ' αὐτοὶ ἀνήσυχoi ὄντες διὰ τὰς προειρημένας ὑβρισίας τῶν λοιπῶν ἀνεχώρησαν. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὸν Ἱερομόναχον Ἰωσήφ τοὺς ἐδέχθη φιλοφρόνως· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐρωτήσαντες ἔμαθον παρ' αὐτοῦ, ὅτι καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν πέριξ γῆν ἐξουσιάζει ἄρχων τις Ἰάκωβος ὀνομαζόμενος, τὸν ὁποῖον εὐρόντες παρεκάλουν νὰ πωλήσῃ εἰς αὐτοὺς μέρος τῆς γῆς ἐκείνης, διὰ νὰ κτίσωσι μοναστήριον νὰ κατοικήσωσι μὲ αὐτοὺς ὅσοι θέλουσι νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν μοναδικὸν βίον. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ, φιλόθεος ὢν, ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς: «Ὁ σκοπὸς σας εἶναι θεάρεστος, ἀφοῦ ἔχετε τοιαύτην ἀπόφασιν νὰ κτίσῃτε μοναστήριον μέγα διὰ νὰ μονάσωσιν ἀρκετοὶ ἀδελφοί. Σὰς δίδω τόπον χωρὶς χρήματα, εὐχαριστημένους μόνον εἰς τοῦτο· κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς μελλούσης ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου, νὰ ἀνάπτῃτε καὶ σεῖς καὶ οἱ μεταγενέστεροι ὁμοίως μίαν λαμπάδα μιᾶς λίτρας ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τοῦ ἁγίου τῆς Μονῆς, ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν μου». Ἐδωκε λοιπὸν εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Παύλου καὶ τὴν πέριξ αὐτῆς γῆν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τὸ ἕξωθεν μέρος τῆς βορινῆς πλευρᾶς τῆς ὄρωμένης μονῆς, μὲ ὄλον τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ἥμισυ τῆς αὐτῆς ἀμπέλου, συμπεριλαμβανομένου καὶ ὄλου τοῦ μελισσοκήπου. Ἐκτίσθη δὲ ὁ νῦν φαινόμενος περικλειεστατος ναὸς τῆς ἁγίας Τριάδος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους τῆς πρώτης ἐκκλησίας, προσεθεμιμένης καὶ ἄλλης γῆς κύκλωθεν, ἵνα γένηται ὁ ναὸς εὐρύχωρος. Μετὰ τὴν δόσιν τῆς γῆς, ἄνευ ἀναβολῆς καιροῦ, ὁ μὲν Λαυρέντιος ἔκαμεν ἀρχὴν νὰ συνάξῃ τὰς ἀναγκαίας ὕλας μιᾶς τοιαύτης οἰκοδομῆς. Ὁ δὲ Ἱερεμίας μετέβη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἀθῶνος, διὰ νὰ λάβῃ ἐκεῖθεν σχέδια τῆς μελλούσης οἰκοδομῆς. Σταθεὶς δὲ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου ἀγνώριστος ἐδιωρίσθη νὰ μεταφέρῃ ξύλα πρὸς χρῆσιν τῶν ἐκεῖσε μοναχῶν, ὅπου ἐσχεδίασε μυστικῶς ὀλίγα τινὰ μονῆς οἰκοδομήματα. Ἀναχωρήσας δὲ ἐκεῖθεν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, μετέβη ὡσαύτως ἀγνώριστος εἰς τὴν μονὴν τῆς Λαύρας, ὅπου ἐδιωρίσθη εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον τοῦ ξυλοφόρου, σχεδίζων μυστικῶς τὰς οἰκοδομὰς τῆς μονῆς ἀρκετὸν καιρὸν. Ἀνεγνωρίσθη δὲ τίς ἦτον διὰ τινος ἀνεπίστου καὶ παραδόξου περιστάσεως. Φαίνεται ὅτι μεταξὺ πατέρων τινῶν τῆς Λαύρας συνέπεσε φιλονεικία περὶ τινος γραφικοῦ ρητοῦ, εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν κατανόησιν καὶ ὀρθὴν ἐξηγήσιν ἀπετύγχανον καὶ τὰ δύο ἀντιφερόμενα μέρη, γράφοντες ἐξηγήσιν καὶ τὸ ἓν μέρος καὶ τὸ ἄλλο ἀστόχως καὶ μακρὰν τῆς ἀληθείας τοῦ νοήματος. Ἀφέντες δὲ τὴν βίβλον τὴν περιέχουσαν τὸ δυσερμήνευτον τοῦτο ρητὸν καὶ τὰ διὰ γραφὴν ἐπιτήδεια εἰς ἓν μέρος τῆς μονῆς ἐλεύθερον, ἐξέβησαν πρὸς περιδιάβασιν. Ἐλθὼν δὲ ὁ τοῖδιμος Ἱερεμίας ἀπὸ τὰ ξύλα καὶ ἰδὼν τὴν βίβλον καὶ τὰς μὴ ὀρθῶς γεγραμμένας ἐξηγήσεις καὶ τὰ διὰ γραφὴν ἀναγκαῖα παρόντα, καὶ ἄνθρωπον οὐδένα, διασαφηνίσας καὶ γράψας

τὴν ἐξήγησιν τοῦ διαφιλονεικουμένου καὶ ἀμφιβαλλομένου ρητοῦ πολὺ εὐστοχώτερα ἐκείνων καὶ καταλιπὼν ἐκεῖ καὶ τὴν βίβλον καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένην ἐξήγησιν, χωρὶς νὰ τὸν ἴδῃ τις γράφοντα, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. Ἐπανελθόντες δὲ οἱ πατέρες καὶ ἰδόντες τὴν ξένην καὶ παρ' ἐλπίδα γραφὴν τῆς ὀρθῆς καὶ καταλλήλου ἐξηγήσεως, ἠπόρησαν. Ἐρεῦνης δὲ γενομένης ἀκριβῶς καὶ ἐνόρκως περὶ τοῦ τίς αὐτὴν ἔγραψεν, ὡμολόγησεν ὁ Ἱερεμίας, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ γράψας ταύτην καὶ οὐ μόνον τοῦτο ὡς φιλαλήθης, ἀλλὰ καὶ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον διέμενον ἐκεῖ ἀγνώριστος ἐξωμολόγησατο. Εὐλαβηθέντες δὲ αὐτὸν οἱ πατέρες εἶπον, μὴ ἤξεύροντες τὸ ὑποκειμένον σου σὲ ἐδιωρίσαμεν ξυλοφόρον, διὰ τὸ ὁποῖον ζητοῦμεν συγγνώμην ὄθεν, παρακαλοῦμεν, εἰς τὸ ἐξῆς παῦσον ἀπὸ τὸ ἐπίπονον καὶ πολύμοχθον τοῦτο ἔργον καὶ σχεδιάσον, ἀδελφε καὶ ἔργατα τῆς ἀρετῆς, ὅσα θέλεις καὶ ὅσον καιρὸν θέλεις μένε νὰ σχεδιάζῃς μὲ ὑπομονὴν καὶ ἡσυχίαν σου. Καὶ ὅταν θέλῃς ἀναχώρησον ἐλευθέρως, ἵνα φέρῃς εἰς ἔκβασιν ἀγαθὴν τὸν θεάρεστον σκοπὸν σου. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Κρήτην μετὰ τῶν σχεδίων, ἤρχισαν τὰς οἰκοδομὰς κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἑξακοσιοστὸν δέκατον τρίτον σωτήριον ἔτος, κτίζοντες τὰ μαγαζία, τὸ ἐλαιοτριβεῖον καὶ τοὺς στάβλους κατὰ τὰ σχέδια· πρωτοκατασκεύασαντες τὴν ἐν τῷ μελισσοκήπῳ λούτραν διὰ σύναξιν τοῦ ἀναγκαιοτάτου πρὸς κτίσιν νεροῦ, σμικροτάτων ὄντων τῶν προευρεθέντων τοῦ νεροῦ δοχείων. Κτίζοντες δὲ ἐκ διαλειμμάτων, ὡς ἐσυγχώρουν εἰς αὐτοὺς τὰ περιστατικά, ἐπεκράτησεν ἡ ἐργασία μέχρι τοῦ χιλιοστοῦ ἑξακοσιοστοῦ τριακοστοῦ τετάρτου σωτηρίου ἔτους. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκοδομῆς ἐσυναΐζοντο ἄνδρες ἀπὸ τὰ πλησίον μέρη διὰ νὰ συμμανώσῃσι, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἔφθασεν ἐντὸς ὀλίγου εἰς ὀγδοήκοντα ἄνδρας. Ἐπειδὴ κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῆς μονῆς, ἀπὸ τὰ χωράφια μέχρι τοῦ κάβου - Μελέχα, ἦσαν τότε πολλοὶ χριστιανοὶ κάτοικοι, καὶ ἐξ ἐκείνων ἦσαν οἱ περισσότεροι νέοι μονασταί. Μεταξὺ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐκτίζετο ἡ μονὴ συνέβη νόσος θανατηφόρος καὶ μεταδοτικὴ εἰς τοὺς ἐν τῇ μονῇ τῆς Κυρίας τῶν ἀγγέλων μοναστάς, τόσον ὥστε ἔμεινεν ἀκατοίκητος. Ὁ τότε ἀρχιερεὺς λοιπὸν καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν Χανίων, ἐδιώριζον τὸν Ἱερεμίαν νὰ μεταβῆ ἐκεῖ ὡς ἡγούμενος μὲ σκοπὸν νὰ κατοικηθῆ ἄλλοις ἡ μονὴ τῆς Κυρίας τῶν ἀγγέλων· μὴ θέλοντα δὲ ἐβίασαν αὐτόν, φοβίζοντες ὅτι θέλουσι τὸν ἐμποδίσει ἀπὸ τὴν ἑξακολουθήσιν τῆς οἰκοδομῆς του, ἐὰν παρακούσῃ. Ὅθεν βιασθεὶς ὑπ' αὐτῶν μετέβη ἐκεῖ ὡς ἡγούμενος· συναχθέντες δὲ ἐκ νέου μοναχοί, μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ καιροῦ ἔκτισαν διὰ προστασίας τοῦ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην καμάραν τὴν εἰσέτι φαινομένην εἰς τὸ καθολικὸν τῆς Κυρίας¹, διὰ νὰ μεταβαίνωσιν εὐκόλως οἱ μοναχοὶ εἰς τὸ ἀπέναντι βουνόν· ἀντικαταστήσας δὲ εἰς αὐτοὺς ἡγούμενον ἄξιον μετέβη ἄλλοις εἰς τὴν κτιζομένην μονὴν των, τῆς ὁποίας τὴν κτίσιν, ἀπόντος αὐτοῦ, ἐξηκολούθει ὁ ἀδελ-

¹ Ὅρα σχέδιον αὐτῆς παρὰ Pasley, Ἐνθα ἀνωτέρω.

φός του Λαυρέντιος προθύμως· ἀλλὰ (ὡς φαίνεται) ἐπειδὴ δὲν εἶχον πλέον χρήματα, μετέβη ὁ Λαυρέντιος εἰς τὴν μονὴν τοῦ ὁσίου Ὀνουφρίου ἐργαζόμενος ἐκεῖ τὸ ἐργόχειρόν του, τὸ κέντημα τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ ἄλλων τινῶν· τὰ δὲ ἐκ τοῦ κόπου του χρήματα ἔδιδεν εἰς τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐξώδευεν εἰς τὴν οἰκοδομήν. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐπροστάχθη πάλιν ὁ Ἱερεμίας, καθὼς τὸ πρῶτον, ὑπὸ τῶν ἐν Χανίοις προϋχόντων νὰ μεταβῇ εἰς τὰ Βλυγάδια, ὅπου ἦτον Μονὴ τῆς ἁγίας Κυριακῆς, τῆς ὁποίας οἱ μοναχοὶ διασκορπισθέντες, τὴν ἀφήκαν ἀκατοίκητον¹. Ὄθεν βιασθεῖς μετέβη ἐκεῖ ἄκων· διατρίψας δὲ ἐκεῖ ἀρκετὸν καιρὸν, συνήθροισε τοὺς διεσκορπισμένους μοναχοὺς, πρὸς τούτοις ἦλθον καὶ ἄλλοι καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς εὐταξίαν· ἀλλὰ φθονήσας ὁ μισόκαλος, εἰσηλθεν εἰς τινα καλόγηρον Βιτάλιον ὀνομαζόμενον καὶ ἐπεβουλεύθη τὴν ζωὴν τούτου, τοῦ ὄντως ὁσίου ἀνδρός. Οὗτος ὁ ἐπάρατος προετοιμάσας οἶνον μὲ δηλητήριον φάρμακον ἔβαλεν αὐτὸ εἰς ἀγγεῖον ὑέλου, καιροφυλακτῶν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν νὰ πῖνῃ ἐξ αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν θανατώσῃ. Μίαν τῶν ἡμερῶν λοιπὸν περιερχόμενος ὁ Ἱερεμίας καὶ παρατηρῶν ἀκριβῶς ἂν εἶναι τίποτε ἀτελὲς νὰ τὸ διορθώσῃ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ εὐχαρίστησιν τῶν συναχθέντων ἀδελφῶν, ἀποφασίσας δὲ νὰ μεταβῇ πλέον ἐκεῖθεν ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν κτιζομένην μονὴν του, ἐπέρασεν ἔξωθεν τοῦ κελλίου τοῦ εἰρημένου κακομοναχοῦ, ὁ ὁποῖος, ἰδὼν αὐτόν, τὸν προσκαλεῖ μετὰ δόλου, ὡς ἄλλος προδότης Ἰούδας, λέγων πρὸς αὐτόν, «ὀρίσετε, ἀφέντη ἡγούμενε, νὰ πῖνῃτε ἐν κρασοβόλιον»· ἐκεῖνος δὲ μὴ ἐννοήσας τὸν κεκρυμμένον δόλον, εἶπεν ὅτι «τὸ πίνωμεν, ἀδελφέ». Καὶ λαβὼν ἔπιεν· μετὰ δὲ τὴν πόσιν εὐθὺς αἰσθανόμενος ἐσωτερικῶς τὴν ἐνέργειαν τοῦ δηλητηρίου φαρμάκου ἔπιεν ἔλαιον καὶ ἄλλα τινά, διὰ νὰ διασώσῃ τὴν ζωὴν του, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὄθεν στέλλει ταχυδρόμον πρὸς τὸν ἀδελφόν του τὸν Λαυρέντιον, ὅστις μαθὼν, ὅτι ὁ ἀδελφός του εἶναι εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον τῆς ζωῆς, ὑπῆγε ταχέως πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖνος δὲ πνέων τὰ λοιπὰ τῆς ζωῆς, παρήγγειλεν αὐτόν, τὰς μὲν ἄλλας οἰκοδομὰς τῆς μονῆς νὰ παραιτήσῃ, τὴν δὲ ἐκκλησίαν νὰ ἐπιμεληθῇ νὰ κτισθῇ πρῶτον κατὰ τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὸ ὁποῖον καὶ ἠκολούθησεν ὁ Λαυρέντιος, ὡς παρηγγέλθη. Καὶ φαίνεται, ὅτι ἐπρόβλεπεν ὁ αἰοιδίμος Ἱερεμίας, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων χρόνων κινδυνεύει ἡ Κρήτη νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν τούρκων, τὸ ὁποῖον καὶ ἠκολούθησε διὰ τοῦτο, ὅχι μόνον οἰκοδομαὶ τινες τῆς μονῆς ἔμειναν ἀτελείωτοι, καὶ εἰσέτι [1832;] μένουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησία ἔμεινε ἀτελείωτος· ἐπειδὴ οἱ τούρκοι κυριεύσαντες τὴν Κρήτην δὲν ἄφησαν τοὺς χριστιανοὺς νὰ κτίζωσιν ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια. Ἀπέθανε λοιπὸν ὁ Ἱερεμίας καὶ ἐτάφη εἰς τὴν

¹ Ἡ μονὴ ἄγνωστον πότε ἠρημώθη. Νῦν σφάζονται τὰ ἐρείπια καὶ ναῦδριον. Ἡ τοποθεσία σήμερον στὰ Ταμπακαριά, στὴν Ἁγία Κυριακῆ (διὰ τὰ παρ' αὐτὴν βυρσοδεφεῖα). Τὸ μνημεῖον, ἀνέκδοτον παρὰ Gerola, θὰ ἐκδώσωμεν προσεχῶς μετὰ τῶν σχετικῶν.

μονήν τῆς Ἁγίας Τριάδος, χωρὶς νὰ ἴδῃ παντελῶς οὔτε κἀν τὸ θεμέλιον τῆς ἐκκλησίας. Ὅμως εἰς ποῖον ἔτος καὶ εἰς ποῖον μῆνα ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου εἶναι ἄδηλον εἰς ἡμᾶς (ἐπειδὴ τὸν καιρὸν τῆς ἀποστασίας κατεκλήσαν πάντες οἱ κώδικες, ὁμοῦ μὲ τὰ λοιπὰ χειρόγραφα καὶ βιβλία καὶ ἄλλα σκευὴ τῆς ἱερᾶς μονῆς ταύτης· καὶ ἐπειδὴ ἠκολούθησεν ἡ ἀποστασία χωρὶς νὰ προῖδεασθῶσιν οἱ ἀδελφοὶ τῆς μονῆς καὶ νὰ ὀδηγηθῶσι πῶς νὰ διασώσωσι κἀν τὰ ἀναγκαϊότατα, διὰ τοῦτο πάντα τὰ ἐλλείποντα τῆς μοναστηριακῆς ἱστορίας καὶ ἄλλα τινὰ χρησιμώτατα καὶ ὠφελιμώτατα ἐτάφησαν εἰς τὸν τάφον τῆς λήθης. Ταῦτα δὲ τὰ ἀποσπάσματα περιῆλθον ἀπὸ μνήμης τινῶν ἐκ τῶν διασωθέντων ἀδελφῶν καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τινος εὐμνήμονος ἡγουμένου κυρίου Παΐσιου Πελοποννησίου, ὅστις ὀδηγὸς γενόμενος ἐσημειώθησαν ταῦτα). Ὁ αἰδιδιμος οὗτος ἀνὴρ, ὡς φιλόπονος καὶ σοφὴ μέλισσα περιῦπτα-μένη ἐκ πολλῶν ἀνθέων ἀποβυζάνει τὰ χρήσιμα πρὸς κατασκευὴν τοῦ κηροῦ καὶ τοῦ μέλιτος, ἵνα τὴν ἑαυτῆς ζωὴν διατηρῇ καὶ ἄλλους εὐφραίνῃ, οὕτω καὶ αὐτός, φιλόπονος ὢν εἰς ἄκρον, μετέβαινεν ἐκ τόπου εἰς τόπον, ἵνα συνάξῃ πᾶν ὅτιοῦν ὠφέλιμον καὶ χρήσιμον εἰς τὸν ἔνθεον σκοπὸν του. Ἐπειδὴ οὐ μόνον εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἁθωνος μετέβη τὸ δεύτερον ἕνεκα τῶν σχεδίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νῆσον Γαῦδον ἐξέπλευσεν, ἵνα καὶ ἐξ αὐτῆς λαβὼν ἀναγκαίαν καὶ ὠφέλιμὸν τινα ὕλην εὐκολύνῃ τὰς διατρεχούσας δυσκολίας τοῦ ἔργου του. Ὄθεν, κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ, συνέβη καὶ εὗρεν ἐκεῖ φιλόθεόν τινα χριστιανόν, εὐδιάθετον ἅμα καὶ εὐκατάστατον Νικόλαον ὀνομαζόμενον, ὅστις μετὰ προθυμίας καὶ ζήλου γραφθεὶς ἀδελφὸς τῆς κτιζομένης μονῆς, ὑπεσχέθη κατ' ἔτος προσφορὰν τεσσαράκοντα κιλὰ σιτάριον πρὸς βοήθειαν, τὸ ὅποιον κατ' ἔτος στελλόμενον, συνεισέφερε τὰ μέγιστα εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς οἰκοδομῆς. Οἱ αἰδιδιμοὶ οὗτοι αὐτάδελφοι, μ' ὀλονότι κατήγοντο ἀπὸ λαμπρᾶν καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν, ἐστολισμένοι ὄντες μὲ ἀρετὴν καὶ ἀληθινὴν σοφίαν, ἦσαν μετριόφρονες καὶ φίλεργοι τόσον, ὥστε μὲ τὰς ἰδίας αὐτῶν χεῖρας πολλὰ ἐλαιόδενδρα καὶ κυπαρίσσια ἐφύτευσαν, καὶ ἀπὸ τὰς νεραντζίας τὰς ἐν τῷ ἐδάφει τῆς μονῆς τὰς δύο παλαιότερας πάντων ἐκεῖνοι κατεφύτευσαν. Καὶ ἐνόσφ μὲν τὰ περιστατικά ἐσυγχώρουν εἰς αὐτοὺς νὰ εἶναι ὁμοῦ καὶ οἱ δύο, ἐιργάζοντο ταῦτοχρόνως ὁμοῦ πᾶν ἔργον κοπιαστικὸν εὐχαρίστως, ὁμογιώμονες καὶ σύμφωνοι ὄντες· ὅτε δὲ βιαζόμενοι ὑπὸ περιστάσεων ἀπεχωρίζοντο σωματικῶς, ἔκαινε μὲν ἕκαστος τὸ ἔργον του ἰδιαίτερος, ἦτον ὅμως ἡ καρδιά των εἰς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν ἀφιερωμένη συμφώνως, πῶς νὰ φέρωσιν εἰς ἐκβασιν τὸ ἱερὸν τοῦτο κατὰστημα πρὸς δόξαν τῆς τρισυποστάτου καὶ ἀδιαιρέτου θεότητος. Ἄλλ' ὁ θάνατος ἀπεχώρισεν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων ἀνεπιπίστως· ὅθεν μείνας ὁ αἰδιδιμος Λαυρέντιος μόνος εἰς τοῦτο τὸ μέγα ἔργον, οὔτε ἐδειλίασεν, οὔτε ἠμέλησεν, ἀλλ' ἔδειξε πᾶσαν ἐπιμονήν, ὑπομονήν, προθυμίαν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὰς τελευταίας καὶ ἀδελφικὰς παραγγελίας τοῦ ἀδελφοῦ του. Κτίσας δὲ τὸν περικλεῆ τοῦτον ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος ἕως εἰς τὰς ἀρχὰς

τῶν παραθύρων τοῦ μεγάλου κουμβέ, ταῦτοχρόνως καὶ ἄλλα τινὰ τῶν ἀναγκαιοτάτων, πρὸς τούτοις καὶ τὸν δερσανᾶ¹ καὶ κατασκευάσας μέτριον πλοῖον ἐν αὐτῷ διὰ νὰ μεταφέρωνται τὰ χρειώδη τῆς μονῆς ἀπὸ Χανία μὲ εὐκολίαν, ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ. Πόσους δὲ χρόνους ἔζησε μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀδελφοῦ του, πῶς καὶ πότε ἀπέθανε, τοῦτο εἰς ἡμᾶς εἶναι ἄδηλον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. Εἰς τὰς ἡμέρας τούτων τῶν ἀοιδίμων ἀνδρῶν, ἐκτὸς τῆς προειρημένης γῆς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσεν ὁ ἀξιωματόμνητος ἀρχων Ἰακώβος, ἐφ' ἧς ἐκτίσθη ἡ μονή, ὡς προεγράφη, ἀφιέρωσε κατὰ μίμησιν τούτου καὶ ἕτερός τις ἀρχων Καλλονᾶς ὀνομαζόμενος (ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τόπου τινὸς Καλλονιανὰ ὀνομαζομένου) τὴν κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῆς μονῆς γῆν· ἕτερός τις ἀρχων Πέτρος καλούμενος ἀφιέρωσε τὴν γῆν τὴν γεινιαζούσαν εἰς τὴν τοῦ Ἰακώβου ἀφιερωμένην, διεκτεινομένην μέχρι τοῦ τόπου τοῦ λεγομένου Φουρφουρά. Ἔτερός τις ἀρχων Πατίστας ὀνομαζόμενος ἀφιέρωσεν ὅλον τὸν τόπον, ὅστις ὀνομάζεται Χωρταρές. Οἱ φιλάρετοι οὗτοι ἄνδρες, ἂν ἦσαν ἐκ μιᾶς οἰκογενείας εἶναι ἄδηλον εἰς ἡμᾶς· εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ κυρίου τῆς πρώτης ἐκκλησίας τῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου, δηλαδή τοῦ Ἰακώβου, ἐλέγετο γένος τῶν Μουριάρων· ἡ δὲ οἰκογένεια τῶν κτιτόρων ἐλέγετο γένος τῶν Τζαγκαρόλων, ὅθεν διπλᾶς ἔλαβε τὰς ὀνομασίας ἡ ἡμετέρα μονή, δηλαδή ἄλλοτε μὲν ἐλέγετο μονὴ τῶν Μουριάρων, καὶ ἄλλοτε τῶν Τζαγκαρόλων. Τὰ περίξ αὐτῆς τῆς ἀφιερωμένης γῆς τῶν προειρημένων ἀρχόντων ἦσαν κτήματα κυριῶν τινῶν γεινιαζόντων κατοίκων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι μὲν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν μονὴν ἡμῶν τὸ ἰδικόν των κτῆμα, ἄλλοι δὲ τὸ ἐπώλησαν εἰς τοὺς κτίτορας, καὶ οὕτω πως ἔγινεν ἕκτοτε κτῆμα τῆς μονῆς ἡμῶν πᾶσα ἡ γῆ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι σήμερον τὰ μοναστηριακὰ ἐλαιόφυτα καὶ οἱ ἀμπελώνες· ἀλλὰ τότε καὶ αὐτὴ ἡ γῆ ἦτο μὲ παλαιὰ ἀμπέλια, τὰ ὁποῖα ὡς ἄχρηστα διὰ τὴν παλαιότητά των τὰ ἐξερρίζωσαν οἱ κτίτορες καὶ ἐφύτευσαν ἀντ' αὐτῶν, δι' ἰδίων των ἐξόδων, τὰ νῦν φαινόμενα παλαιὰ ἐλαιόδενδρα. Πρῶτοι ἀφιερῶται γῆς μετὰ τὸν Ἰακώβον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς οἰκοδομῆς ἦσαν χριστιανοὶ τινες φιλόθεοι κάτοικοι τοῦ χωρίου Στερνῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἀφιερωμένην γῆν εἰργάζοντο οἱ πρῶτοι μονασταὶ τῆς μονῆς, καὶ οἱ καρποὶ συνεισέφερον εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς μονῆς τὰ μέγιστα. Κατὰ μίμησιν τῶν προειρημένων ἀρχόντων καὶ ἕτερός τις ἀρχων Γεώργιος καλούμενος καὶ ἐπονομαζόμενος Χωραφᾶς, κάτοικος ἐν τῷ χωρίῳ Χωραφάκια καλούμενῳ, ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μονὴν ἡμῶν τὴν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ὅλον τὸν τόπον τὸν ὀνομαζόμενον

¹ Τερσανᾶς = arsenal, ναυπηγεῖον καὶ εἶτα νεώσοικος πρὸς προφύλαξιν τοῦ πλοιαρίου. Τερσανᾶν ἔχει καὶ ἡ Γωνιά, κάτωθι τῆς Μονῆς καὶ ἡ μονὴ Γουβερνέτου - Καθολικό, εἰς θέσιν 'στ' Αὐλάκι 10' ἀπὸ τοῦ Καθολικοῦ. Τῆς δὲ Ἁγίας Τριάδος ὁ τερσανᾶς εἶναι εἰς Χωραφάκια.

Λιβιάδι· ἀφιέρωσε δὲ καὶ τὰ ἡμίσεια βουνὰ τοῦ Σταυροῦ, τὰ δὲ λοιπὰ ἡμίσεια ἠγόρασαν οἱ κτίτορες παρά τινος συγγενοῦς του, μὲ διακόσια μίστατα λάδι, συνυπακουμένον καὶ ὄλου τοῦ παραθαλασσίου τόπου ὅπου γίνεται τὸ ἄλας, ἕως τοῦ τόπου, ὅπου εἶναι μία στρογγύλη μεγάλη πέτρα, κατὰ τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον Πεξοῦλλους. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἀοιδίμου Λαυρεντίου κτίτορος καὶ ἡγουμένου ὄντος, διεδέχθη τοῦτον ἕτερός τις Μελχισεδέκ ὀνομαζόμενος· ὅστις χρηματίας ἡγούμενος χρόνους εἴκοσι ὀκτώ, καὶ ἐπιμελέστατος ὢν, ἀνεπλήρωσε πολλὰ μέρη τῆς οἰκοδομῆς, ἀτρελή μένοντα μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου· δηλαδή τὰ ἐν τῇ μονῇ ὀνομαζόμενα κλάουστρα ἔστρωσε· καὶ τὰς ἐν τῷ ἑδάφει τῆς μονῆς πλάκας κατέστρωσεν, οὐχὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας· ἐστέγνωσε δέ, πλὴν τῶν νεοκτίστων, καὶ πάντα τὰ ἔνδον τῆς μονῆς οἰκήματα, ὅσα εἶναι μέχρι τοῦ νῦν μὲ ξυλίην στέγην, ἀρχόμενα ἀπὸ τὴν καμύραν τοῦ φούρνου κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν μέρος, μέχρι τῆς νοτικῆς καμύρας τῆς ἀμπέλου. Ἐνῶ δὲ κατεστρώνοντο αἱ πλάκες, ἔμαθον σί ἐν τοῖς Χανίοις ἔξουσιάζοντες τοῦρκοι τὰ περὶ τῆς οἰκοδομῆς· ὅθεν ἔστειλαν δύο πληρεξουσίου στρατιώτας διὰ νὰ κρεμάσωσι τὸν ἡγούμενον Μελχισεδέκ. Γυνή τις προβεβηκυῖα, πλουσιωτάτη οὕσα, εἶχε κτίσει δι' ἑξόδων τῆς τὰ ὑψηλὰ δύο κελλία τὰ κατὰ τὸ νότιον μέρος τῆς μεγάλης καμύρας, πρὸς κατοίκησιν υἱοῦ τῆς τινός, Καραμάνου καλουμένου· οὗτος βλέπων τὸν ἄφρευκτον κίνδυνον τῆς ζωῆς τοῦ ἡγουμένου καὶ τρέξας κατεφίλει τοὺς πόδας τῶν στρατιωτῶν, παρακαλῶν αὐτοὺς μετὰ πολλῶν δακρύων νὰ μὴ θανατώσωσι τὸν ἡγούμενον, ὑποσχόμενος, ὅτι θέλει δώσειν εἰς αὐτοὺς πρὸς ἀνταμοιβὴν αὐτῆς τῆς χάριτος φλωρία πολλὰ βενέτικα, τὰ ὅποια ἐπρόσφερον εἰς αὐτοὺς ἀμέσως. Ὅθεν καταπραϊνόμενοι, ἀφῆκαν μὲν τὸν ἡγούμενον ζῶντα, ἔλαβον δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐν φλωρίῳ δι' ἐκάστην ἔστρωμένην πλάκα, παραγγείλαντες εἰς τὸ ἕξῃς νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ κτίσῃ πλέον. Τοῦτον ἀποθανόντα διεδέχθη ἄλλος τις Καλλίνικος ὀνομαζόμενος· ἡ διάρκεια τῆς ἡγουμενείας αὐτοῦ ἐστὶν ἄδηλος· μετὰ τοῦτον ἔλαβε τὴν ἡγουμενείαν ἕτερός τις μοναχὸς Ἀθανάσιος ὀνομαζόμενος Λουπακιανός, ἀνὴρ πεπαιδευμένος ἡγουμένευεν ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ. Μετὰ τοῦτον ἡγουμένευσεν ὁ διασώσας τὴν ζωὴν τοῦ Μελχισεδέκ διὰ τῆς δόσεως τῶν Βενετικῶν φλωρίων (ὡς προέφημεν) Καραμάνος Γρηγόριος ὀνομαζόμενος. Μετὰ τοῦτον ἡγουμένευσεν ἕτερός τις μοναχὸς Ἱερεμίας ὀνομαζόμενος Τοπολιανός τοῦ πίκλην Σταφυλάριος. Τοῦτον διεδέξατο ἕτερός τις Χανιώτης Νεκτάριος ὀνομαζόμενος. Τοῦτον διεδέξατο ἕτερός τις Θεοφάνης ὀνομαζόμενος. Τοῦτον διεδέξατο ἕτερός τις Νεόφυτος ὀνομαζόμενος, ἐκ τοῦ χωρίου Ἀλκυιανοῦ καταγόμενος· ἡγουμένευσεν ἔτη 25. Τοῦτον διεδέξατο ἕτερός τις Γεράσιμος ὀνομαζόμενος Σπανός. Τοῦτον διεδέξατο ἕτερός τις ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου καταγόμενος, Κωνστάντιος Κασσέλος καλούμενος, ὅστις ἐφ' ὅλης του τῆς ζωῆς ἐπροσπάθει ὁ ἀοιδίμος καὶ διὰ κοινῶν καὶ ἰδίων χρημάτων νὰ ὠφελήσῃ τὴν μονὴν παντοιοτρόπως· ἑξαρέτως δὲ νὰ καλλωπίσῃ τὸν ἄξιον

εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ, λέγω τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τῆς παννυμνίου Τριάδος ἐξ ἰδίων χρημάτων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἱστορίας ἐδηλώθη. Τοῦτον παραιτησάμενον διεδέχθη ὁ πρὸ αὐτοῦ ἡγουμενεύσας Γεράσιμος Σπανός. Σημειούμεν ἐνταῦθα καὶ εἶδος παρεκβάσεως πρὸς πληροφορίαν τῶν ἀναγινωσκόντων, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου κτίτορος κυρίου Λαυρεντίου, τρία μόνα ἔτη εἶχε τὸ βάρος τῆς ἡγουμενείας ὁ παρὰ τῆς ἀδελφότητος ἐγκριθεὶς ἄξιος εἰς τοῦτο τὸ ἅγιον ἔργον. Ἐλθόντος δὲ τοῦ πληρώματος τῶν τριῶν ἐτῶν, παρητεῖτο ὁ ἡγούμενος καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐκλέγετο ἄλλος· ὁπότε δὲ ἡ ἀδελφότης ἤθελον αὐτὸν ἐπανελάμβανεν αὐθις τὸ βάρος ἐκουσίως. Ἀφοῦ δὲ ἐπενοήθη ὁ ἐπωφελέστατος τρόπος τοῦ νὰ πακτώνωνται τὰ μοναστηριακὰ ὑποστατικά διὰ τὰς κατεπειγουσὰς κοινὰς χρηματικὰς ἀνάγκας τῆς μονῆς, ἐσυχωρήθη ἡ πρότερον τριετὴς ἡγουμενεία καὶ μετεβλήθη εἰς τετραετιανὴν ὥστε καὶ αἱ πακτωσῖαι εἰς ἔτη τέσσαρα, ὡσαύτως καὶ ἡ ἡγουμενεία εἰς ἔτη τέσσαρα· καὶ τοῦτο γίνεται διὰ τοὺς καρπούς τῶν ἐλαιοδένδρων, ἅπαξ ἐν ἔτεσι δυοὶ καρποφορούντων καὶ ἔστιν ἐφεύρημα δικαιοτάτον καὶ ὠφελιμώτατον· ὡς πακτώνονται τῶν μετοχίων τὰ ὑποστατικά, οὕτω καὶ τὰ περὶ τὴν μονὴν πακτώνονται ὑποστατικά ὑπὸ τῶν ἐν τῇ μονῇ μενόντων ἡγουμένων καὶ τῶν ἀδελφῶν. Μετὰ τὴν δευτέραν ἡγουμενείαν Γερασίμου τοῦ Σπανοῦ ἐκλέχθη ἕτερός τις ἡγούμενος μεσογειανός, Παρθένιος ὀνομαζόμενος. Τοῦτον παραιτησάμενον διεδέξατο ἕτερός τις πελοποννήσιος Μεθόδιος ὀνομαζόμενος, διαμεινας εἰς τὴν ἡγουμενείαν διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν πολλὰς παρακλήσεις τῶν ἀδελφῶν ἔτη ἑννεά. Οὗτος ἦτον ἀνὴρ ζωηρότερος καὶ ἐφευρετικώτερος τῶν τότε ἀδελφῶν· τὰ μέχρι τοῦδε σφζόμενα καὶ ὠφελιμώτατα εἰς τοὺς ἀδελφούς καταστήματα, τὰ ὅποια ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας του ἐπιστατοῦντος ἀνηγέρθησαν διὰ δαπάνης τοῦ κοινοῦ, βεβαιοῦσι τὸν λόγον μου. Καὶ κυριώτατον καὶ ὠφελιμώτατον εἰς τὴν μονὴν εἶναι τὸ μέγα οἰκοδόμημα τῶν θόλων εἰς ἀποθήκην τῶν καρπῶν τῶν ἐλαιοδένδρων. Ἦγοράσθη δὲ καὶ τὸ ἐν Σμύρῃ μετόχιον δι' ἐπιμελείας καὶ ἰδρωτὸς αὐτοῦ, ἐπωφελέστατος ταξειδιώτης τῆς μονῆς ἡμῶν χρηματίσας, περιερχόμενος τὴν Ἐφεσον μετὰ δόξης ἱκανοὺς χρόνους. Ἐπόμενον εἶναι, ὃ ἀναγνώστα, νὰ εἴπῃς, ὅτι αὐτὴ ἡ συνοπτικὴ ἱστορία εἶναι πολλὰ ἐλλιπὴς μὴ ἔχουσα τακτικὴν χρονολογίαν, καὶ παράστασιν κατορθωμάτων ὠφελίμων ἢ ἐπιζημίων, καὶ δηλοποιήσιν μεταβολῶν εἰς τὸ χεῖρον, ἢ εἰς τὸ κρεῖττον, ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας τῶν ἡγουμένων. Ἐραγε οὐδὲν ἄξιον σημειώσεως πεποιήκασιν οἱ πρὸ τοῦ Μεθοδίου χρηματίσαντες ἡγούμενοι; Ἄλλ' ὦ τάν! Τὸ χάρισμα τῆς προφητείας οὐκ ἔστι μοι καὶ τὰ διὰ ζωσῆς φωνῆς ἢ γραφῆς οὐκ ὑπάρχουσι, πῶς οὖν ἐντελῆ ποιήσαιμι ἱστορίαν; μόλις ἠξιώθη τῆς διαδοχῆς τῶν μέχρι τοῦδε ἡγουμένων ἐκφερομένης διὰ στόματος τινος, καὶ ἴσως ἔστι κατὰ σχῆμα πρωθύστερον. Εἰκάζομεν δὲ ὅτι ἄνδρες φιλάρετοι ὄντες, ὡς ἄλλαι φιλόπονοι μέλισσαι ἀπήνθιζον πολλαχόθεν, ὡς ἀπὸ μελισταγῶν ἀνθέων, τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν Ἱερὰν

Ἐδελφότητα τὸν γλυκασμὸν τῆς μοναδικῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας τὰ ἀντικείμενα εἶναι ἡ ἔγκρατεια τῶν ψυχικῶν καὶ σαρκικῶν ἀλόγων καὶ ψυχοφθόρων παθῶν, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ὑπομονή, ἡ ὑπακοή, ἡ μακροθυμία, ἡ ἱερά καὶ ψυχοσωτήριος προσευχή ἢ διὰ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ σώματος ἐκτελούμενη, καὶ πρὸ πάντων ἢ πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴ καὶ κατὰ θεὸν ἀγάπη, διὰ τῆς ὁποίας χαρακτηρίζονται οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοί, καὶ δοξάζονται τοῦ θεοῦ οἱ δοῦλοι· καὶ τούτων τὰς δεήσεις καὶ λατρείας δέχεται ὁ θεὸς ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν του· καὶ τοιοῦτοι ὄντες οἱ τρισμακάριστοι κατέστησαν τὴν ἱερὰν μονὴν ταύτην ταμεῖον πνευματικῆς ἀδελφότητος καὶ λιμένα πολλῶν ἀδελφῶν χριστιανῶν ψυχοσωτήριον. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν εὐκατάστατοι χριστιανοί, βλέποντες τὴν ἐνάρετον αὐτῶν διαγωγὴν, καὶ χριστομίμητον πολιτείαν, προσέφερον αὐτοῖς προθύμως τὰ κατὰ δύναμιν σημεῖα τῆς αὐτῶν εὐλαβείας, ἀφιερῶντες διάφορα ὑποστατικά καὶ ἄλλα εἰσοδήματα πρὸς παραμυθίαν καὶ περιθάλψιν αὐτῶν. Οἱ δὲ πένητες, ἀκούοντες τὴν φιλάνθρωπον καὶ καλοκάγαθον αὐτῶν διάθεσιν, κατέφευγον, ὡσεὶ εἰς λιμένα σωτηρίας, εἰς τὸ φιλάνθρωπον καὶ θεῖον τοῦτο ταμεῖον, καὶ ἐλάμβανον παρ' αὐτῶν πλουσίως τροφὴν ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, δηλαδή, ὑλικὰς τροφὰς καὶ πνευματικὰς νοουθεσίας, καθ' ὃν καιρὸν ἐκίνουν πάντα λίθον οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως, ἵνα καταστήσωσιν, εἰ δυνατόν, πάντας τοὺς ἐν Κρήτῃ πιστοὺς ἀρνησιχρίστους. Φαίνεται δὲ ὅτι βλέποντες οἱ ἐχθροὶ τὸ ἀκλόνητον τῆς καρδίας τοῦ τότε χριστιανοῦ εἰς τὴν ἀγίαν πίστιν, μετήγαγον τὴν ἀπάνθρωπον ὀρμὴν τῶν ἔκτοτε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρπαγῆς καὶ καταδυναστείας, ἕως οὗ βαθμυδὸν ἐφθασαν εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμὸν τῆς κακίας, πράττοντες ὡς ἀγριώτατα θηρία τοιαῦτα ἔργα, ὅποια προλαβόντες ἐσημειώσαμεν, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ πάντες οἱ πιστοὶ τῆς πατρίδος ἐδοκιμάζομεν. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ ἀοιδίμου Μεθοδίου, γενομένης τῆς συνήθους ἐκλογῆς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, ἀνεδέξατο τὴν ἡγουμενείαν ὁ ἀοιδίμος Νίκανδρος, ἀνεπιμὸς τοῦ προειρημένου κυρίου Κωνσταντίου Κασσέλου. Οὗτος ἦτο ζηλωτὴς καὶ πρόθυμος εἰς τὸ νὰ αὐξάνῃ τῆς μονῆς τὴν περιουσίαν, ὅσον τὰ ὑποστατικά, τόσοσιν καὶ τὸν καλλωπισμὸν τῆς ἐκκλησίας· ἦτο φιλόπονος καὶ γενναῖος, ἀφ' ὅλης του τῆς ζωῆς ἐπροσπάθει ν' ἀναδείξῃ τὴν μονὴν ἀξιέπαινον καθ' ὅλα· ἦτο φιλάδελφος καὶ εὐπρόσιτος· δραστήριος καὶ ἐπίμων εἰς τὰς πράξεις του· κατέβαλλε κόπους ἀρκετοὺς εἰς τὸ νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἀναγνώσκῃ τοὺς κώδικας τῆς μονῆς, καὶ ἔνεκα τούτου ἐγίνωσκε τοὺς τόπους καὶ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς μοναστηριακὰ ὑποστατικά, σαφεστέρως τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν· ἦτο προβλεπτικὸς καὶ λίαν φιλότιμος· ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας του ἦσαν πολλοὶ ἱερομόναχοι καὶ ἱεροδιάκονοι ἐν τῇ μονῇ· καὶ πολλοὶ προσθῆκαι ὑποστατικῶν καὶ καλλιέργειαι ἔγιναν διὰ τῆς ἀξιεπαίνου καὶ προθύμου ἐπιστασίας του· ἐδοκίμασε δὲ καὶ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ καταδρομὰς ἀπὸ τοὺς τούρκους διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τὴν οὔσαν ἐν τῷ χωρίῳ Τζικαλαρία, ἣν δι' ἰδίων χρημάτων ἀγοράσας ἐδιώρθωσεν ἐν

καιρῷ εὐελπίστῳ καὶ ἐπικινδύνῳ· σὺν αὐτῇ ἐκτίησато οἰκήματα καὶ ἕτερα ὑποστατικά. Καὶ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ Χαλέπα ἐκκλησίαν τοῦ Παντελεήμονος καὶ θόλους ἠγόρασε δι' ἰδίων χρημάτων καὶ ἕτερα ὑποστατικά, ἅπερ καλλιεργήσας ἀφιέρωσε μὲν εἰς τὴν Μονήν, ἐκαρπούτο δὲ ταῦτα διὰ ζωῆς. Παρελθούσης δὲ τῆς τεταγμένης τετραετίας παρητήσατο τῆς ἡγουμενείας· ἐκλεχθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἕτερός τις, Δαμασκηνὸς καλούμενος, ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου, ἀνεδέχθη τὴν ἡγουμενείαν, ἐφ' ἧς ἐδιωρθώθη διὰ δαπάνης τοῦ Κοινοῦ τὸ ἐν Βοθύνῳ μετόχιον. Οὗτος ἦτο ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς ἀβροδίαίτος, δηλαδὴ πολυτελής. Τοῦτον παραιτησάμενον, παρελθούσης τῆς τετραετίας, ἀνεδέξατο τὴν ἡγουμενείαν ἕτερός τις Ἰωάσαφ ὀνομαζόμενος Μεσογειανός. Οὗτος ἦτο μικροῦ πνεύματος, κοῦφος, πλὴν ἥσυχος καὶ καλογηρικός, φιλόπονος, καὶ ἐπιδεικτικὸς εἰς τὰς πράξεις του. Ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας αὐτοῦ ἠῤῥξανεν ἡ ἀπανθρωπία τῶν τούρκων καὶ ἡ ἡγουμενεία ἐπαπεῖλει κίνδυνον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἡγουμένου. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου ἐπρόσφερον ἀφειδῶς εἰς τοὺς ἐν δυνάμει τούρκους δῶρα, ἐκολάκευεν αὐτοὺς χαμπεπέστατα· ἐνίοτε ἀστειεύετο μὲ αὐτούς· πολλάκις μετεχειρίζετο σημαντικὰς μοναστηριακὰς πράξεις ἀκριτῶς, ἄνευ συμβουλῆς τῶν προΐσταμένων, καὶ ἔνεκα τούτου ἠκολούθουν κατ' αὐτῶν γογγυσμοὶ δίκαιοι. Συνέρρεον καὶ πολλοὶ νέοι τότε εἰς τὴν Μονήν, καὶ ἐξ αὐτῶν τινὲς ἔμενον, τινὲς δὲ καὶ ἀνεχώρουν μεταβαίνοντες εἰς ἄλλας μονάς. Ἐπειδὴ (πλὴν τῆς ἀτελεστάτης τροφῆς) δὲν ἐλάμβανον τὴν ἀναγκαίαν περιποίησιν, εἰμὴ μόνον οἱ μετὰ ἀναιδεΐας κραυγάζοντες καὶ μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἀπαιτοῦντες τὴν διόρθωσιν τῶν ὑποδημάτων. Παρελθούσης δὲ τῆς τετραετίας παρητήσατο, καὶ αὖθις παρακαλεσθεὶς, (κινδύνου ὄντος ὡς προέβημεν) ἀνεδέξατο τὴν ἡγουμενείαν, ἐφ' ἧς ἔγιναν, δι' ἐπιστασίας τῶν λοιπῶν προΐσταμένων καὶ δαπάνης τοῦ κοινοῦ, ἀρκεταὶ προσθῆκαι εἰς τὰ ὑποστατικά τοῦ μοναστηρίου· καὶ εἰς τὰς παλαιὰς οἰκοδομὰς πολλὰς διορθώσεις καὶ νέας ἀρκετὰς καὶ ἀναγκαΐας ἀνήγειραν ἐκ θεμελίων. Ἀδεία τῶν τότε κρατούντων ἀγάδων ὠστρακώθη ὁ νάρθηξ τῆς ἐκκλησίας· ἡ ξυλίνη στέγη τοῦ κουμβέ, ἐφθαρμένη οὕσα ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας, ἠλλάχθη καὶ τεχνηέντως ὠστρακώθη. Τὴν ἐκκλησίαν ἄσβεστον οὖσαν, καὶ ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας πολλὰς πέτρας ἔχουσαν ἐφθαρμένας, ἐδιώρθωσε καὶ ἀσβέτωσε· τὸν ἄλωνότοπον περιετοίχισε· καὶ τοὺς ἐν δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τοῦ στενοῦ τοὺς τοίχους ἐδιώρθωσε καὶ ἀσβέτωσε, ὁμοίως καὶ ὄλους τοὺς τριγύρω τῶν ἀμπελώνων. Καὶ ἐν τῷ μετοχίῳ τῶν Στερνῶν μέγας καὶ ἀναγκαιότατος θόλος τότε ἐκτίσθη, καὶ ὁ ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου μέγας θόλος ὁμοίως· καὶ ἄλλαι διορθώσεις ἔγιναν μικρῶν πραγμάτων.

Δ'.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

[Συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος ἀρ. 14 μὲν διὰ τοὺς μέχρι τοῦ 1808, διὰ τοὺς τῶν ἐτῶν 1808 - 1862 ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 (Ἱστορία Γρ. Παπαδοπετρακῆ), καὶ διὰ τοὺς τῶν ἐτῶν 1862 - 1905 ἐκ τῶν ὑπ' ἀρ. 15 κωδίκων· τοὺς δὲ τῆς τελευταίας εἰκοσιπενταετίας ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ μοναστηριακοῦ Συμβουλίου εὑρομεν. Ὁ κατάλογος θὰ εἶναι ἑλλιπής, κυρίως διὰ τὸν 17^{ον} καὶ 18^{ον} αἰῶνα].

- 1) Ἰερεμίας Τζαγκαρόλος, ὁ καὶ κτίτωρ (πρὸ τοῦ 1634).
- 2) Λαυρέντιος Τζαγκαρόλος, ὁ καὶ κτίτωρ (περὶ τὸ 1634).
- 3) Μελχισεδέκ· ἠγουμένευσεν ἔτη 28.
- 4) Ἀθανάσιος Λουπακιανός· ἠγουμένευσεν ἔτη 18.
- 5) Γρηγόριος Καραμάνος.
- 6) Ἰερεμίας Τοπολιανός Σταφυλάρης.
- 7) Νεκτάριος ὁ ἐκ Χανίων.
- 8) Θεοφάνης.
- 9) Νεόφυτος ὁ ἐξ Ἀλυκιανοῦ· ἠγουμένευσεν ἔτη 25.
- 10) Γεράσιμος Σπανός· τὸ πρῶτον.
- 11) Κωνστάντιος Κασσέλος ἐκ Σελίνου.
Γεράσιμος Σπανός τὸ δεύτερον.
- 12) Παρθένιος ὁ Μεσογειανός.
- 13) Μεθόδιος ὁ Πελοποννήσιος· ἠγουμένευσεν ἔτη 9. (1782 - 1791).
- 14) Νίκανδρος ἀνεψιὸς τοῦ Κασσέλου (ἀρ. 11) (1791 - 1795).
- 15) Δαμασκηνός ἐκ Σελίνου (1795 - 1799).
- 16) Ἰωάσαφ μεσογειανός (1799 - 1808)· ἠγουμένευσεν δύο τετραετ. καὶ ἓν ἔτος.
- 17) Νεόφυτος ἐκ Κάμπων Κυδωνίας (1808 - 11).
- 18) Παῖσιος ὁ πελοποννήσιος (1811 - 15).
- 19) Ἰωάσαφ ἐξ Ἀποκορώνου (1815 - 19).
- 20) Δαμασκηνός Σγουρομάλλης ἐκ Κισάμου (1819 - 21)· τὸ πρῶτον.
- 21) Ἰλαρίων ἐπιστάτης ἢ τοποτηρητῆς (1832 - 34).
- 22) Ἰωακείμ Καλαμαρίδης (1834 - 8).
- 23) Ἰωάσαφ Ροδούσης ἐξ Ἀποκορώνου (1838 - 42).
- 24) Καλλιόπιος ἐκ Μουζουρᾶ (1842 - 46).
- 25) Συμεὼν ἐξ Ἀποκορώνου (1846 - Ἰανουάριος 1849).
Δαμασκηνός ὁ ἐκ Κισάμου τὸ δεύτερον (1849 - 50, ὅτε καθηρέθη ὑπὸ τῆς Μ. τοῦ Χρ. Ἐκκλησίας).
- 26) Γεράσιμος Μ. Στρατηγάκης (1850 - 54), ὁ κατόπιν Κισάμου καὶ Σελίνου (1860 - 66).

- 27) Νικόδημος Κωνσταντουλάκης ἐκ Κισιάμου (1854 - 58).
- 28) Μελχισηδὲκ Κορυλλάκης ἐκ Στερνῶν (1858 - 62) [ὁ λεγόμενος Μελιχῆς].
- 39) Γρηγόριος Παπαδοπετρακῆς ἐκ Σφακιῶν τὸ πρῶτον (1862 - 1866) ὁ εἶτα Ἱεροσητείας (1880 - 88).
- 30) Μισαὴλ Τζιλβάκης ἐπιστάτης (1866 - 69) καὶ εἶτα ἡγούμενος (1869 - Ἰούλιος 1870) τὸ α΄.
- 31) Μισαὴλ Παπαδογιωργάκης τοποτηρητῆς (1870 - 71).
Γρηγόριος Παπαδοπετρακῆς τὸ β΄ (1873 - Ἰανουάρ. 1876).
- 32) Δαμασκηνὸς Παπαμαρκάκης τὸ α΄ (Ἰουλ. 1876 - 1881).
- 33) Γεράσιμος Σφακιωτάκης τὸ α΄ (1881 - 85).
- 34) Ἰωακείμ Κουφάκης (Αὐγουστος 1885 - Σεπτ. 1889).
Δαμασκηνὸς Παπαμαρκάκης τὸ β΄ (Σεπτ. 1889 - Σεπτ. 1893).
Μισαὴλ Τζιλβάκης τὸ β΄ (1893 - 95).
Γεράσιμος Σφακιωτάκης τὸ β΄ (1895 - 98).
Δαμασκηνὸς Παπαμαρκάκης ἡγουμενεύων (1898 - 1903) καὶ εἶτα ἡγούμενος τὸ γ΄ (1903 - Ἰούνιος 1904, ὅτε ἀπέθανεν).
Γεράσιμος Σφακιωτάκης τὸ γ΄ (4 Ἰουλίου 1904 - 1910).
- 35) Ἀνδρόνικος πρωτοσύγκελλος Ριτζάκης τοποτηρητῆς 1910, ἡγούμενος (23 Δεκεμβρίου 1910 - 1915).
- 36) Ἱερόθεος πρωτοσύγκελος Κονταράκης (2 Μαρτίου 1915 - 1919).
- 37) Ἀθανάσιος σκευοφύλαξ Ἀτσαλάκης (23 Μαρτίου 1919 - 1923).
- 38) Ἀνανίας σύγκελλος Ψαρουδάκης (4 Ἀπριλίου 1923 - 1927).
- 39) Ἰλαρίων Κατσαφράκης τὸ α΄ (26 Ἰανουαρ. - Δεκέμβρ. 1927).
Ἀθανάσιος Ἀτσαλάκης τὸ β΄ διὰ διορισμοῦ (Ἰαν. 1928 - Σεπτ. 1930).
Ἰλαρίων Κατσαφράκης τὸ β΄ διὰ διερισμοῦ (Σεπτ. 1930 καὶ ἐντεῦθεν).

Ε΄

ΚΩΔΙΚΕΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ¹1 (10^{ος} - 11^{ος} αἰών).

Εἰλητάριον ἱερατικόν, τῆς λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἀκέφαλον ἀποτελούμενον ἀπὸ ἕξ τεμάχια περγαμνῆς κερωρισμένα ἀλλήλων (φαίνονται τὰ σημεῖα τῆς συγκολλήσεως) πλάτους μὲν 0,23 μ. μήκους δὲ διαφόρου· οὕτω τὸ πρῶτον ἔχει μῆκος 0,37 μ. τὸ δεύτερον 0,56 μ. τὸ τρίτον 0,66 μ. τὸ τέταρτον 0,65 μ. τὸ πέμπτον 0,63 μ. καὶ τὸ ἕκτον 0,65 μ. Καλλιγραφημένον, διὰ φαιᾶς μελάνης τὸ κείμενον, διὰ χρυσοῦς δὲ τὰ κεφαλαῖα καὶ οἱ τίτλοι τῶν εὐχῶν. Ἐλλείπει ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας, ὅπερ δηλοῖ ὅτι τὸ

¹ Οἱ κώδικες, πλὴν τῶν ὑπ' ἀριθμ. 4, 12, 13, 15, 16 καὶ 17, περιεγράφησαν ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Π. Βογιατζάκη.

είληταριον είχε και ἕτερον τεμαχίον, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο καὶ τὸ πρῶτον, ἀπο-
λεσθέν. Ἡ γραφή καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων τοῦ δέρματος, φθάνουσα δηλαδὴ
μέχρι τοῦ ἕκτου τεμαχίου συνεχίζεται, ἀναστρεφομένου τοῦ εἰληταρίου, εἰς τὸ
verso τούτου· ἔχει πλάτος 0,11 μ. μὲ διάστιχον 0,007 μ. καλῶς διατηρουμένη
πλὴν δέκα περίπου στίχων τοῦ recto τοῦ 3^{ου} τεμαχίου, οἵτινες εἶναι ἐφθαρ-
μένοι, καὶ τοῦ τέλους τοῦ ἰδίου τεμαχίου οὗ ἑλλείπει μέρος λοξῶς ἐσχισμένον.
Ἀρχίζει δὲ τὸ κείμενον ἀπὸ τὸ μέσον περίπου τῆς ὑπὸ τοῦ ἱερέως μυστικῆς
λεγομένης εὐχῆς τοῦ τρισαγίου:

*ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν
τὸν τρισαγίον ὕμνον . . .*

καὶ τελειώνει μὲ τὴν εὐχὴν τὴν λεγομένην μετὰ τὸ «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις»

*Εὐχαριστοῦμεν σοι κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν
ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων ἀχράντων
ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων . . .*

Κατὰ διαστήματα σημειοῦνται καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλατειῶν φῶν διὰ νεω-
τέρας χειρὸς αἱ ἐκφωνήσεις τοῦ διακόνου· ὡς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς φῶς τοῦ
recto τοῦ δευτέρου τεμαχίου:

ἀντιλαβοῦ σῶσον | ἐλέησον καὶ δια|φύλαξον ἡμᾶς | σοφία.

εἰς τὸ μέσον τῆς ἀριστερᾶς φῶς τοῦ recto τοῦ τρίτου:

*πληρώσωμεν τὴν δέ|σιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ | ὑπὲρ τῶν τεθέντων |
τιμίων δώρων τοῦ· Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου | τούτου καὶ τῶν | ὑπὲρ
τοῦ ρυσθῆναι | ἡμᾶς ἀπὸ πάσης | θλίψεως δογῆς.*

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ἰδίου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ τετάρτου:

*Ἀντιλαβοῦ, σῶσον | τὴν ἡμέραν πᾶσαν | [καὶ ἐπὶ τοῦ τετάρτου]
ἄγγελον εἰρήνης πιστὸν ὁδηγὸν φύλα | συγγνώμην καὶ ἀ|φεισιν τῶν
ἁμαρτιῶν καὶ τῶν· | τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψν. | τὸν ὑπό-
λοιπον χρόν. | Χριστιανὰ τὰ τέλη | τῆς ζωῆς ἡμῶν· | Τῆς παναγίας
[ἀχ]ράντου.*

καὶ εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ verso τοῦ τετάρτου τεμαχίου καὶ ἐπὶ τῆς ἀρι-
στερᾶς πάλιν φῶς:

*μνήσθητι κ̄ε τὴν ψυχὴν τοῦ | δούλου σου Ἰω. καὶ ἀλεξάν | τρας
καὶ τάξον αὐτοὺς ἐν|θα ἡ δῆκεη, ἀναπάβο|νται*

διὰ χειρὸς πολὺ νεωτέρας 17^{ου} ἢ 18^{ου} αἰῶνος.

Ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς φῶς δύο σημειώσεις, αἵτινες λόγῳ
τοῦ ὅτι ἐγράφησαν διὰ μελάνης οὐχὶ καλῆς ποιότητος, δὲν εἶναι εὐανάγνωστοι.

2 (2^{ον} ἡμισυ 18^{ου} αἰῶνος).

Κῶδιξ χαρτῶος δεδεμένος διὰ δέρματος καὶ χαρτονίου, σὺ ἐφθαρμένα τὰ φύλλα τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους· διαστάσεων, μετὰ ῥας 0,52 μ. μήκους 0,106 μ. πλάτους· ἄνευ δ' αὐτῆς 0,095 καὶ 0,06· ἠριθμημένος διὰ πολὺ νεωτέρας χειρός· ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔλλειπον τὰ φύλλα 1-6 καὶ δέκα περίπου ἀπὸ τὸ τέλος· οὕτω ἡ ἀριθμησις μέχρι 215 φύλλου ἐξικνεῖται, μεθ' ὃ ἔπονται σητόβρωτά τινα.

Περιέχει τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ. Καλλιγραφημένος διὰ μαύρης μελάνης, οἱ τίτλοι καὶ τὰ κεφάλαια δι' ἐρυθρᾶς τοιαύτης. Ἐθανάγνωστος ἀπὸ τοῦ 8^{ου} φύλλου, τοῦ ἔκτου δηλαδὴ ψαλμοῦ, μέχρι τοῦ 203^{ου} τῆς πρώτης ᾠδῆς τοῦ Δαβίδ.

3 (2^{ον} ἡμισυ 18^{ου} αἰῶνος).

Κῶδιξ χαρτῶος δεδεμένος, οὗ τὸ δέσιμον κατεστραμμένον. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἔλλειπον πολλὰ φύλλα· ἠριθμημένος δι' ἑλλιποὺς ἀριθμήσεως ὑπὸ νεωτέρας χειρός, φύλλων περίπου 220. Διαστάσεων μετὰ τῆς ῥας 0,155 μ. μήκος καὶ 0,105 πλάτος, ἄνευ δ' αὐτῆς 0,115-0,065.

Περιέχει διαφόρους εὐχὰς καὶ ἀκολουθίας ὡς: εἰς γυναῖκα λεχώ, εἰς τὸ ποιῆσαι.

4 (1774, 1775).

Κῶδιξ χαρτῶος χειρόγραφος, δεδεμένος, οὗ τὸ δέσιμον κατεστράφη. Ἀκέφαλος, ἄνευ τίτλου, ἄνευ σελιδώσεως. Ἀδήλου τοῦ γραψαντος (μοναχοῦ Ἀγιοτριαδίτου).

Ἀνευρέθη (1932) ὑπὸ τοῦ ἱερομ. Δαμασκηνοῦ Λιονάκη εἰς ἠρειπωμένον κελλίον ἔξω τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς, ὅπου ἐνετοιχίσθη, προφανῶς πρὸς διάσωσιν κατὰ τὸ 1821· ἀποθανόντος τοῦ ἐντοιχισαντος, ἀφέθη ἐκεῖ μέχρις οὗτο ἐσχάτως ἐκ τύχης εὐρέθη.

Ἡριθμήθη ὑπὸ τοῦ εὐρόντος εἰς φύλλα 1 - 66.

Διαστάσεις ἄνευ τῆς ῥας 0,20×0,125, μετ' αὐτῆς δὲ 0,23×0,165.

Περιέχει καταβασίας, τροπάρια, κανόνας τῶν μεγάλων ἑορτῶν μεθ' ἐρημνεῶν εἰς καθαρεύουσαν. Ἱστορημένος διὰ τῶν ἀντιστοίχων ὄλοσελίδων εἰκότων γεγραμμένων διὰ μέλανος πολυχρώμου μετὰ περισσῆς φιλοκαλίας, λεπτότητος καὶ τέχνης· φύλλ. 13 Ἡ Βάπτεισις τοῦ Χριστοῦ, 23 Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ, 28 Ἡ Βαῖοφόρος, 38 verso Ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός, 45 Ἡ Σταύρωσις τοῦ Χϋ (ἔλλειπει ἡ ἡμίσεια, ἀποκοπέντος τοῦ κάτω μέρους τοῦ φύλλου). 52 verso Ὁ ἐπιτάφιος θρῆνος, 53 Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, 57 Ἡ ψηλάφησις τοῦ Θωμᾶ, 62 Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, 39 Ἡ ἁγία Πεντηκοστή. Ἀρχεται: Εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ σταυροῦ.

Φύλλον 5 recto τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα 1774.

Φύλλον 21ν. Λόγος πανυγυριστικός, εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια τοῦ $\overline{\pi\rho\varsigma}$ (καὶ εἶτα) τῷ καιρῷ ἐκείνῳ . . . (μέχρι τοῦ φύλλου 22ν.).

Φύλλα 27 καὶ 51 recto· τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα. 1775. Λήγει: τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα 1.7.7.5.

Τὸ κείμενον τῶν τροπαρίων γράφεται εἰς σειρὰν διὰ κανονικῆς γραφῆς, ὑπεράνω δὲ στοιχηδὸν ἡ ἐρμηνεία καὶ ἀνάπτυξις διὰ γραμμάτων μόλις ἀναγινωσκομένων διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Δεῖγμα: (49 r.),

Ἐξ ἀλοχεύτου προελθὼν καὶ λογχευθεὶς τὴν πλευρὰν πλαστουργέ μου.

ἐποίησας	τὴν ἀνακαίνισιν	τῆς ἠπατημένης καὶ διεφθαρμένης
οἰκονόμησας	ἀναζώωσιν	ὑπὸ τοῦ διαβόλου προμήτορος Εὔας
νέος Ἀδὰμ χρηματίσας ὡς καὶ νὰ		
ἐκοιμήθης νὰ ἀπέθανες ἐπὶ σταυροῦ.		

Ἐξ αὐτῆς εἰργάσω τὴν ἀνάπλασιν, τὴν τῆς Εὔας Ἀδὰμ γενόμενος, ἀφυπνώσας ὑπερφῶς.

5 (Τέλη 18^{ου} αἰῶνος).

Κῶδιξ χαρτῶς δεδεμένος διὰ δέρματος καὶ χαρτονίου· ἐν ἀρχῇ ἑπτὰ φύλλα λευκὰ ἄγραφα· κατόπιν ἡ ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ, ἀκολουθία τῆς κοινῆς παρακλήσεως εἰς ἀσθενοῦντας, εἰς σεληνιαζομένους, ἀκολουθία εἰς μεσοκέφαλον, κτλ. Ἐριθμμημένος δι' ἑλληνικῆς ἀριθμήσεως, φύλλα καθ. Ἔπονται 11 φύλλα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουν γραφῆ ῥητὰ τινὰ καὶ ἡ ἀλφάβητος πρὸς ἄσκησιν εἰς καλλιγραφίαν.

Ἐχει διαστάσεις 0,19 - 0,145 μ. μετὰ τῆς ὥας· 0,14 - 0,10 μ. ἄνευ αὐτῆς.

6 (1821).

Κῶδιξ βυζαντινῆς μουσικῆς χαρτῶς δεδεμένος διὰ δέρματος, διαστάσεων 0,195 μ. μήκος καὶ 0,145 μ. πλάτος μετὰ τῆς ὥας, ἄνευ δ' αὐτῆς 0,15 - 0,10 μ. Καλλιγραφημένος διὰ μαύρης καὶ ἐρυθρᾶς μελάνης· με̄ κοσμήματα ὠραιότατα ὡς προμετωπίδας φύλλων 260 μὴ ἠριθμημένους.

Τίτλος: Ἀνθολογία νέα παρὰ διαφόρων ποιητῶν | συντεθεῖσα καὶ κλωπισθεῖσα μετὰ τινὰς | ἄλλας ἐξηγήσεις αὐτῶν. Ἐκ τῶν παλαιῶν | μαθημάτων. Τὸ παρὸν ψάλλεται εἰς τὰς ἀγρυπνίας σύνθεσις Μανουὴλ Πρωτοψάλτου ἤχος πλ. δ'.

Εἰς τὸ verso τοῦ φύλλου 239 ὑπάρχει τὸ σημεῖωμα·

ὑ παροῦσα ἀσματομελυτόφθογος ἀνθολογία | Ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ Συμεὼν ἱερομονάχου | Κρητός, ἦν ἔγραψα εἰς τὸ νησίον τῆς Σαντορίνης | κατὰ τὸ ἄωκα^ω ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ , κβ^ε.

7 (1822).

Τίτλος: Εἰρημολόγιον σὺν Θεῷ Ἀγίῳ ποιηθὲν | παρὰ τοῦ μουσικολογιοτάτου κυρίου Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου κατὰ τὸ ὕψος τῆς | ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καταβασιῖαι εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἡχὸς α΄. Κῶδιξ χαρτῶος βυζαντινῆς μουσικῆς δεδεμένος διὰ δέματος καὶ χαρτονίου μὲ διαστάσεις 0,20 μ. μήκος καὶ 0,145 μ. πλάτος μετὰ τῆς φῶας, 0,15 μ. καὶ 0,10 ἄνευ αὐτῆς. Φύλλον 95 μῆ ἠριθμημένον. Καλλιγραφημένος διὰ μαύρης καὶ ἐρυθρᾶς μελάνης μὲ κοσμήματα καὶ οὗτος ὡς προμετωπίδας.

Κατηχούμενον, ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, τοῦ ἀρραβῶνος, τοῦ γάμου, εἰς θανάην κοσμικοῦ, ἐρμηνεία περὶ τῶν βουρκολάκων¹, ἀκολουθία εἰς νήπια τελευτήσαντα, ἀκολουθία τῆς κοινῆς παρακλήσεως, εὐχαὶ εἰς σεληνιαζομένους καὶ πᾶσαν ἀσθένειαν, περὶ λύσεως μαγείας, εὐχαὶ ἐπὶ σπόρου, ἄλωνος, ἐπὶ τρογητῶ κτλ.

Εἰς τὸ verso τοῦ φύλλου 83 ἡ σημείωσις. Δόξα τῷ ἐν Τριάδι ὕμνον-μένῳ Θεῷ ἡμῶν δόξα σοι.

¹ Ἐπειδὴ πολὺς λόγος γίνεται περὶ βουρκολάκων ἐκρίναμεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν τὴν «ἐρμηνείαν περὶ τῶν βουρκολάκων».

Ὅταν τύχη τινὰς ἀπὸ τούτων βουρκολάκους τοὺς λεγομένους καταχθονίους ἀφ' ἐσπέρας κάμε Γ'. σταυροὺς καλαμένιους, εἶτα κάμε παράκλησιν καὶ αἰτήσιν καὶ ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ νεκροῦ περὶ αὐτοῦ, ἀνοιξὸν τὸν τάφον καὶ μπῆξε τοὺς σταυροὺς εἰς τὸ κορμὶ τοῦ νεκροῦ· τὸν ἕνα εἰς τὸ μέτωπον καὶ λέγεις: Οὐκέτι φλογίνη ρομφαία φυλάττει τὴν πύλην τῆς Ἑδέμ· αὐτῇ γὰρ ἐπῆλθε παρὰ δόξης δέσις τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ· θανάτου τὸ κράτος καὶ ᾄδου τὸ νίκος ἐλλήλατο. Ἐπίσης δὲ σωτήρ μου, βοῶν τοῖς ἐν ᾄθῃ εἰσαχθῆ πάλιν εἰς τὸν παράδεισον. Τὸν ἄλλον εἰς τὴν καρδίαν ἐμπήχνεις καὶ λέγεις: τρεῖς σταυροὺς ἐπήξατο ἐν γολγοθᾷ ὁ πλάτος δύο τοῖς ληστεύσασιν καὶ ἕνα τοῦ ζυφοδοτού, ὃν εἶδεν ὁ ᾄθης καὶ εἶπεν τοῖς κάτω: ὦ λειτουργοὶ μου καὶ δυνάμεις μου, τίς ὁ ἐμπήξας ἦλον τῆ καρδία μου; Τὸν ἄλλον εἰς τὰ γόνατα καὶ λέγεις τὸ λοιπόν: ξυλίνη με λόγχη ἐκέντησεν ἄφνω καὶ διαρρήσομαι τὰ ἔνδον μου πονῶ, τῇ κοιλίᾳ μου ἄλγῳ, τὰ αἰσθητήριά μου μεμάσει τὸ πνεῦμα μου, καὶ ἀναγκάζομαι ἐξερευῆσθαι τὸν Ἀδὰμ καὶ τοὺς ἐξ Ἀδὰμ ξύλῳ δοθέντας μοι, ξύλῳ γὰρ πάλι τούτους εἰσάγει εἰς τὸν παράδεισον. Εἶτα ψάλλεις μνημόσυνον μὲ κόλυβα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κεκοιμημένου. Κάμε καὶ μικρὸν ἁγιασμόν καὶ ῥάνε τὸν τάφον καὶ ὅλον τὸν τόπον τριγύρου. Καὶ κρατώντας τὸν τίμιον σταυρόν λέγε μετ' αὐστηρότητος. Ἐξορκίζω σε τὸν ἀρχέκακον τῆς βλασφημίας καὶ ἄρχει τοὺς ἐξῆς: Τὴν θεῖαν καὶ ἁγίαν καὶ μεγάλην καὶ φη =

Τὸ ταχὺ λειτούργησον καὶ ὑψωσον καὶ παναγίαν ἐπάνω τοῦ τάφου καὶ εἰπέ πάλι τὲς εἰρημένες εὐχὰς καὶ ὄψη.

Ὅταν εἶναι πολλοὶ δὲν γίνεται ἐνέργια: Θέλει νὰ εἶναι μόνον ὁ ἱερεὺς καὶ αὐτὸς προητοιμασμένος καὶ ἐγλήγορος καὶ δύο ἢ τρεῖς ὑπῆρται καὶ αὐτοὶ ὁμοίως. Ὅταν τὸν διαβάξῃ καὶ ἀρχίζῃ νὰ βρωμῇ καλὸ σημάδι. — Περὶ βουρκολάκων βλέπε καὶ τὰ σημειωθέντα ἐν Ν. Ἑλληνομν. τοῦ Σπ. Λάμπρου Α'. 336 ἐξ. καὶ ΙΒ'. 106.

Τὸ παρὸν εἰρμολόγιον ἐγράφη διὰ χειρὸς | Ἐμοῦ Συμεὼν Ἱερο-
μονάχου Κρητὸς τὸ ὁποῖον ἔγρα[ψα] | εἰς τὸ νισίον τῆς Σαντορή-
νης κατὰ τὸ ἰακωβ^ο.

Μέμνησθε οἱ ἄσματομελωδοῦντες :

Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ὑπάρχουν ἀνὰ τέσσαρα ἄγραφα φύλλα εἰς
τὸ δεύτερον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μεταξὺ ἄλλων τσίφων τὰ ἐνθυμήματα :

δοκίμιον τοῦ Κων-	ἀσταχώθη παρὰ τοῦ ἰδίου γραφέως
διλίου καὶ τῆς κα-	Συμεὼν Ἱερομονάχου Κρητὸς
λῆς μελάνης	1823 Ἀπριλίου 4.

Καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἄγραφον τοῦ τέλους

*Τῆς μετανοίας ἀνοιξόν μοι
πύλας ζωοδότα δρθροίξει γὰρ τὸ πνεῦμα μου
πρὸς ναὸν τὸν Ἅγιόν σου ναὸν φέρον τοῦ
σώματος ὅλον ἐσπηλομένον ἀλλ' ὡς οἱ
κτίσμων κάθαρων εὐσπλαγχ.
εὐσπλάγγω σου ἐλέει :*

8 (ἀρχαὶ 19^{ου} αἰῶνος).

Τίτλος : Καταβασίαι Σὺν Θεῷ παρὰ Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελο-
ποννησίου καὶ | ἐτέρων τινων Ποιητῶν κατὰ τὸ ὕφος | τῆς τοῦ Χριστοῦ
μεγάλης Ἐκκλησίας | καὶ καλλωπισθεῖσαι παρὰ Ἰωάννου | Λαμπαδαρίου. Αἱ
παροῦσαι ψάλλονται | εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.

Κῶδιξ χαρτῶς δεδεμένος διὰ χαρτονίου διαστάσεων 0,21 - 0,152 μετὰ
τῆς ῥας, ἄνευ δ' αὐτῆς 0,16 - 0,09 καὶ φύλλων 153 μὲ μαύρην καὶ ἔρυθρὰν
μελάνην γεγραμμένος.

9 (ἀρχαὶ 19^{ου} αἰῶνος).

Κῶδιξ χαρτῶς βυζαντινῆς μουσικῆς δεδεμένος διὰ χαρτονίου διαστά-
σεων 0,21 - 0,153 καὶ 0,17 - 0,10 μ. φύλλων 246 ἄνευ ἀριθμῆσεως. Ἀκέφαλος
περιέχων διάφορα χερουβικά, τρισάγια κλπ. ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μελοποιήσεις
τῶν Πέτρου καὶ Γρηγορίου Λαμπαδαρίων. Οἱ τίτλοι καὶ τὰ ὀνόματα τῶν
μελοποιῶν δι' ἔρυθρᾶς μελάνης ἐγράφησαν.

10 (ἀρχαὶ 19^{ου} αἰῶνος).

Τίτλος : Ἀνθολογία νέα παρὰ διαφόρων ποιητῶν | Συντεθεισα καὶ καλ-
λωπισθεισα μετὰ τινας | ἄλλας ἐξηγήσεις αὐτῶν. Ἐκ τῶν παλαιῶν | μαθη-
μάτων. Τὸ παρὸν ψάλλεται | εἰς τὰς ἀγρυπνίας. Σύνθεσις Μανουὴλ | Πρωτο-
ψάλτου ἤχος πλ. δ'.

Κῶδιξ βυζαντινῆς μουσικῆς χαρτῶος δεδεμένος διὰ χαρτονίου καὶ δέρματος φύλλον 311 καὶ διαστάσεων μετὰ τῆς ὥρας 0,195 μ-0,145, ἄνευ δ' αὐτῆς 0,14-0,085. Μὲ κοσμήματα ὡς προμετωπίδας τῶν κυριωτέρων ἁσμάτων. Καλλιγραφημένος διὰ μαύρης καὶ ἐρυθρᾶς μελάνης. Περιέχει σχεδὸν τὰ ἴδια μέλη μὲ τὸν ὑπ' ἄρ. 5 κώδικα.

Ἐνθυμήματα :

Εἰς τὸ recto τοῦ τελευταίου φύλλου :

1838 «Ἰουνίου» 10 ἡμέρα Παρασκευὴ ἔβρεξε | εἰς τὰ Χανιά καὶ εἰς ἀποκώρονα Νερά πολλά | ὁμοίως καὶ χαλάξη ἕως τριάντα δράμια τὸ ἔν | καὶ βροντᾶς καὶ ἀστραπῆς πάμπολες καὶ ἀστροπελέμια ὥσθαι ὅπου ἐκάϋσαν τὰ σταφύλια καὶ τὰ μαγαζία ἐγέμοσαν νερά, καὶ ἀκολούθως ἐπνίγησαν ἄνθρωποι καὶ ζῶα εἰς τοὺς δρόμους, καὶ τὰ ἀστάχια | ἀπὸ τὰ ἀλώνια ἔχασαν οἱ ἄνθρωποι :¹.

[ἄλλο]

1840: Μαΐου 8 ἐγενήθηκεν ὁ βαπτισμὸς μου ἡμέρα τετάρτη ὀνόματι ἔλευθέριος· ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ὀνόματι ἄννας.

[ἄλλο]

1856: Σεπτεμβρίου 30: Κυριακὴ ξημέρομα εἰς τὰς ἐνέα | ὥρας τῆς Νυκτὸς ἔκαμε ἓνα τρομερὸν Σεισμὸν καὶ ἐ | βάσταξε ἕως τρία λεπτά, ὅσθη ὅπου τὸ κάστρο τὸ | Μεγάλου δὲν ἔμιναν, παρὰ τριάντα τριὶ σπύθια γερὰ | καὶ ἐχάθησαν ἄνθρωποι χίλη πεντακόσι· ὁμοίως καὶ ἓνα χορίον ἐβούλισε παντάπασης εἰς αὐτὸ τὸ μέρος· εἰς δὲ τὰ | Χανία ἐχάλασαν μερικὰ σπύθια καὶ ἐκκλησιαίς ἐχάλασαν | καὶ Τζαμὰ ἐπεσαν κάτω, καὶ ἡ ἁγία Μονὴ εἰς ταῖς Μουρνιαῖς | ἐχάλασε καὶ τὰ περισσότερα σπύθια ἐράγισαν².

¹ Ἡ ἀναφερομένη βροχὴ φαίνεται ὅτι ὄντως ἦτο πρωτοφανής, διότι εὐρέθῃ καὶ ἔτερον ἐνθυμῆμα εἰς κώδικα τῆς μονῆς Γωνιάς ἀναφέρειν ταύτην: Κατὰ τοὺς 1838: Τῇ 10 Ἰουνίου ἔβρεξε μία ραγδαία βροχὴ μὲ ἀστραπᾶς καὶ βροντᾶς ὥσθαι ὅπου οἱ ποταμοὶ ἐξῆλθον ἀπὸ τὰ ὄροια των. Τὰ Ἰαλύνα παράθυρα εἰς τὰ Χανοῖα πολλὰ ὀλίγα ἔμειναν ἀπὸ τὸ χαλάξη οἱ καταράκται οἱ εἰς τὰ Χανοῖα δὲν ἠσχωρούσαν τὰ ὕδατα καὶ ἔπλευσαν τὰ εἰς τὰ μαγαζία πράγματα ἀπὸ τὰ πεδιάδας καὶ ἄλλων ἐπάρθησαν παρὰ τῶν ὑδάτων πάμπολα δεμάτια γεννημάτων καὶ βόδια πολλὰ ἐπνίγησαν εἰς τὰς πεδιάδας ἓνα παπῶρ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὰ Χανοῖα οὐβωνιάς του ἡ βροχὴ τὴ μηχανὴ ἐβούλισε. Ν. Β. Τωμαδάκη καὶ Σ. Π. Βογιατζάκη, Σημειώματα ἐκ τῆς ἱερᾶς μονῆς Γωνιάς. Χανιά 1931.

² Πρόκειται περὶ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ καταστρέψαντος κατὰ τὸ 1856 τὸ Ἡράκλειον (Μεγάλο Κάστρο). Ἁγία Μονὴ· μετόχιον τοῦ Ἁγίου Ὁρους παρὰ τὸ χωρίον Μουρνιαῖς.

Εἰς δὲ τὸ verso τοῦ αὐτοῦ φύλλου :

1834 Φεβρουαρίου 10.

Ἐκοιμήθη ἡ μακαρίτισσα ἡ μητέρα μου Ἄννη ἡμέρα | πέμπτη· καὶ
ὁ θεὸς νὰ τὴν ἀναπαύσῃ νὰ τὴν ἀναπαύσῃ | μετὰ τὸν Δικαίους ἐν
κόλποις ἄβραὰμ καὶ Ἰσαάκ.

[ἄλλο]

1770: ἠχμαλωτήσθησαν τὰ σφακιά· εἰς τὸ ὁποῖον ἔτος ἐγεννήθη ὁ πατέ-
ρας μου σπυριδων.

[ἄλλο]

1793: ἐσυνέπεσεν ἡ τοῦ Αγίου Γεωργίου ἑορτὴ τὸ μέγα Σάββατω εἰς
τὴν ὁποίαν ἡμέραν ἐγεννήθη ἡ μητρὸν μου ὀνόματι Μαρία.

[ἄλλο]

1834: Αὐγούστου 15 ἐστεφανοθῆκε ὁ πατὴρ καὶ δευτέραν γυναῖκα τὴν
ἄνωθεν Μαρία.

[ἄλλο]

1837: Νοεμβρίου: 17 ἡμέρα τετράδι εἰς τὰς δώδεκα ὥρας τῆς νυκτὸς
ἐσυγχωρέθηκε ὁ πατὴρ μου Σπυριδων· καὶ ὁ θεὸς συγχωρήσῃ αὐτόν.

11 (ἀρχαὶ 19^{ου} αἰῶνος).

Κῶδιξ ἀκέφαλος βυζαντινῆς μουσικῆς περιέχων διάφορα τροπάρια μελο-
ποιηθέντα ὑπὸ διαφόρων μελοποιῶν καὶ δὴ τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ
Πελοποννησίου. Διαστάσεων 0,19×0,137 μετὰ τῆς ὥας, ἄνευ δ' αὐτῆς
0,155×0,09· φύλλων 200, ἐξ ὧν 5 ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ 9 ἀπὸ τὸ τέλος ἀγραφα.
Ἐπὶ τοῦ πρώτου φύλλου τὸ ἐνθύμημα:

1850 μαῖου 23 ἡμέρα τρήτι | ἀρηβάρησε ὁ βασιλεὺς σουλτὰν ἀπὸ
τὴν Κοσταντινόπολιν καὶ τὸν ἐδέχθησαν | μὲ πολὴν παράταξιν ὅλη
οἱ ἄνθρωποι¹.

Καὶ οἱ κώδικες 8 μέχρις 11 εἶναι γεγραμμένοι διὰ χειρὸς Συμεὼν τοῦ
Ἱερομονάχου, ὁ χαρακτήρ εἶναι ὁ αὐτός.

12 (1830).

Κῶδιξ μουσικῆς βυζαντινῆς δεδεμένος διὰ δέρματος, μετὰ θηλυκοτήρων.
Διαστάσεων 0,215×0,15 μετὰ τῆς ὥας, ἄνευ δ' αὐτῆς 0,15×0,105. Καλλι-
γραφημένος· διὰ μελάνης μαύρης καὶ ἐρυθρᾶς. Σελίδων περίπου 200 μὴ
ἠριθμημένων.

¹ Εἶναι ἡ ἄφιξις τοῦ Σουλτὰν Μετζήτ εἰς Σουδαν.

Τίτλος: Σύντομον δοξαστάριον τοῦ ᾠοιδίμου Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ πελοποννησίου· μεταφρασθὲν κατὰ τὴν νέαν μέθοδον τῆς μουσικῆς τῶν μουσικολογιωτάτων διδασκάλων τοῦ νέου συστήματος.

Ἄρχεται: μὴν Σεπτέμβριος εἰς τὴν α΄ ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου ἤτοι τοῦ νέου ἔτους... εἰς τὸν ἔσπερινόν.

Λήγει: Τέλος καὶ τῷ θεῷ δόξα τὸ σύντομον δοξαστάριον τοῦ ᾠοιδίμου Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου· ἐγράφη παρ' ἐμοῦ Ἀλεξάνδρου Γεωργίου τοῦ Λιμναίου· τῇ 9: Μαΐου 1830. Σπέτζαις.

13 (1831).

Ἀκέφαλος καλλιγραφημένος μουσικὸς κῶδιξ δεδεμένος διὰ δέρματος· μὲ κοσμήματα ὡς προμετωπίδας καὶ μὲ μαύρην καὶ ἐρυθρὰν μελάνην. Διαστάσεων 0,202×0,14, ἄνευ δὲ τῆς ῥας 0,15×0,095. Ἄνευ ἀριθμῆσεως. Ἄρχεται: Τὰ παρόντα ἐμελουργήθησαν παρὰ τοῦ κυρίου Πέτρου πρωτοψάλτου τοῦ βυζαντίου: ἤχος πρῶτος Κύριε ἐκέκραξα...

Λήγει: Ἐγράφη διὰ χειρός· ἐμοῦ Ἀλεξάνδρου.

Γεωργίου τοῦ Λιμναίου

Τῇ 28: Ἰανουαρίου: 1831 Σπέτζαις

14 (19^{ος} αἰών).

Τίτλος: Κῶδιξ | τοῦ ἱεροῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ | Μοναστηρίου | τῆς Ἁγίας Ζωαρχικῆς | Τριάδος | Τῶν Τζαγκαρόλων.

Κῶδιξ χαρτῶς δεδεμένος διὰ δέρματος καὶ χαρτονίου. Διαστάσεων μετὰ τῆς ῥας 0,50×0,36 καὶ ἄνευ αὐτῆς 0,395-0,26. Μετὰ τὸ πρῶτον ἄγραφον φύλλον ἄλλο μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τὴν σημείωσιν κάτωθεν: «Διὰ χειρὸς ἐμοῦ, Χατζῆ· ἀναγνώστη ἀθακάκη ζογράφος ἀπὸ φραι.» Ἡ ζωγραφία ἀτεχνος. Εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον ὁ τίτλος τοῦ κῶδικος μὲ μέλανα καὶ ἐρυθρὰ γράμματα, ἐν συνέχεια δὲ τοῦ τίτλου: «Ἐν ᾧ σημειεῖται ἡ νῦν ἐνυπάρχουσα περιουσία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ταύτης καὶ τῶν Αὐτῇ ὑποκειμένων μετοχιῶν κινητῆ καὶ ἀκίνητος, ἣν κατεκτήσατο ἡ Ἱερά αὕτη Μονὴ πρῶτον ἀπὸ τοὺς ᾠοιδίμους κίτορας, ὡς προῖκα. Δεύτερον ἀπὸ φιλοθέους χριστιανοὺς ἀφιερωτάς. Τρίτον καὶ ἀπὸ πατρικὴν περιουσίαν καὶ κόπους τῶν ἐνασκουμένων Πνευματικῶν Αὐτῆς τέκνων Ἱερομονάχων Ἱεροδιακόνων, καὶ Μοναχῶν, ὧν τὰ ὀνόματα σὺν αὐτοῖς τοῖς ἀφιερώμασιν ἦσαν καταγεγραμμένα ἐν τοῖς Ἱεροῖς Μοναστηριακοῖς κῶδιξιν, οἵτινες ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἀποστασίας γεγόνασι πυρὸς παρανάλωμα ὅτε καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἀποσκευὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς καλλωπισμὸς κινητὸς καὶ στατὸς ἠρπάχθη καὶ κατεκάη ὑπὸ τῶν ὄμοιότατων Ἀγαρηνῶν. Κατὰ τὸ ἄνωκ' Ἰωάννηριον ἔτος ἐν Μηνί Ἰουνίου κατὰ τὴν β΄ ἐπὶ Ἡγουμενίας τοῦ Κυρίου Δαμασκηνοῦ».

Κατόπιν ακολουθεῖ ἡ ἱστορία τῆς μονῆς, τῆς ἰδρύσεως καὶ καταστροφῆς τῆς τὸ 1821. Τὰ ὀνόματα τῶν μέχρι τότε ἡγουμενευσάντων κτλ. εἰς σελίδας, ἠριθμημένας διὰ μολυβδίδος, 16.

Ἀκολουθεῖ «Κατάλογος τῶν κτημάτων τῆς ἐνταῦθα ἱερᾶς καὶ σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλων» ἀπὸ τῆς σελ. 20 μέχρις 88 γεγραμμένος ὑπὸ διαφόρων χειρῶν καὶ μὲ πολλὰς ἐνδιαμέσους κενὰς σελίδας καὶ φύλλα.

Ἀπὸ τῆς σελίδος 94 μέχρις 108 σημειοῦνται «οἱ ὅσοι ἀφιέρωσαν καὶ ἀφιερῶνουν εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν μονήν».

Τὰ πολλὰ ἀκολουθοῦντα φύλλα ἄγραφα.

Τὸ ὅτι ἡ πρώτη χεὶρ ἔγραψε μετὰ τὸ 1821 εἶναι φανερόν· ἔγραψεν ὅμως γραφὴν φαινομενικῶς παλαιότεραν, παρὰ δὲ τὴν ἐπιτηδευμένην γραφὴν φαίνεται ἡ προσπάθεια ἢ ἀναχρονιστικῆ.

15 (19^{ος} αἰών).

I

[Εἰς φύλλα συνδεδεμένα].

Τίτλος: Πρωτόκολλον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν ᾧ σημειοῦνται αἱ διάφοροι μεταρρυθμίσεις τῆς Μονῆς. Τὰ πρακτικὰ τῶν συνελεύσεων· αἱ πατριαρχικαὶ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ ἐπισήμων ἄλλων προσώπων· καὶ ἐπίσημοὶ τινες διορισμοὶ εἰς τὰς τὴν Μονὴν ἀφορώσας ἐπιστασίας.

Τὰ φύλλα ἀντεγράφησαν εἰς τὸν κώδικα, ὃν περαιτέρω περιγράφομεν, ἄνευ τίτλου].

II

Ἀχρονολόγητος (1862-1898) διαστάσεων 0,35 × 0,23 δεδεμένος, ἠριθμημένοι 810 καὶ ἐπέκεινα ἔτεραι 225.

Ἄρχεται: «Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἡγουμενείας τοῦ Πανοσιωτάτου Κυρίου Μελχισεδὲκ κατὰ τὴν εἰκοστὴν δευτέραν Ἰουλίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ δευτέρου ἔτους γενομένην...» Ἐν σελ. 88 κάτω καλλιγραφημένον σχέδιον εἰκόνας Ἁγ. Τριάδος καὶ οἱ τίτλοι. «Τέλος τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμενείας τοῦ Πανοσιωτάτου προηγουμένου κυρίου κυρίου Γρηγορίου». Ἐν δὲ τῇ σελίδι 89 τίτλος ἐπίσης καλλιγραφημένος «Ἄρχὴ τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμενείας τοῦ Πανοσιωτάτου Καθηγουμένου Κ. Κ. Μισαήλ».

Περιεχόμενα: Πρωτόκολλον, ἐν ᾧ καταχωρίζονται πάντα τὰ πατριαρχικά, ἐπισκοπικά, ἀποκαταστατικά καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα, καὶ τὰ τῆς Δημογεροντίας Χανίων, ἅτινα ἡ Ἱερὰ Μονὴ λαμβάνει καὶ αἱ ἀπαντήσεις εἰς αὐτὰ τοῦ Μοναστηρ. Συμβουλίου. Ἐπίσης κανονισμὸς τοῦ μοναστηρίου (1862), διορισμὸς τῆς Μοναστηριακῆς Συνελεύσεως τοῦ Τμήματος Χανίων (1876), εἰδήσεις περὶ τῆς Μονῆς, πρακτικὰ ἐκλογῆς ἡγουμένων, μικραὶ σημειώ-

σεις περὶ τῶν «περιστάσεων», ἐγκύκλιοι τοῦ Πατριαρχείου κ.τ. ὄ. Ἐν τέλει ἀλληλογραφία τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως ἢ σχετικῇ μὲ τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1896 - 8, ἔγγραφα καὶ κανονισμός.

III

Τίτλος: Πρακτικὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν Ζαγγωρόλων ἀρξάμενον τῇ 30 Ἰουλίου 1898.

Διαθέσεις 0,33 × 0,23.

Συνέχεια τῶν ἐγγράφων ὡς ἐν II. Ἡριθμημένον κατάστιχον μέχρι σελ. 164, ἐκεῖθεν γεγραμμένα σελίδες 43. Τὸ ὑπόλοιπον ἄγραφον καὶ μὴ ἠριθμημένον. Τελευταῖον ἔγγραφον πρακτικὸν 27 Σεπτεμβρίου 1905.

16 (19^{ος} αἰών).

Τίτλος: Βιβλίον ληψοδοσίας τοῦ ἡμετέρου Μοναστηρίου τῆς πρώτης Σεπτεμβρίου 1838.

Ἐπίτιτλος ἐσωτερικός: Κάσσα Μοναστηρίου.

Περιέχει δοῦναι - λαβεῖν τῶν ἐτῶν 1838 - 1849.

Διαστάσεων: 0,29 × 0,20. σελ. 69 ἠριθμημένα, αἱ περαιτέρω ἄνευ ἀριθμήσεως.

Σελὶς 26. «Ἐθεωρήθη τῇ 24 Αὐγούστου 1842 καὶ ὑπογράφεται παρὰ τοῦ ἡγουμένου Κυρίου Ἰωάσαφ».

† Ὁ πρόην Σμύρνης, καὶ ἔξαρχος τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Χρῦσανθος ἐπιβεβαιοῖ».

Σελὶς 31. Τῇ 14 Μαρτίου ἐθεωρήθη | ἡγούμενος Καλλιόπιος | Δαμασκηνὸς προηγούμενος | ἐθεωρήθη παρ' ἡμῶν ὁ ἄνωθεν λογαριασμός καὶ | εὐρέθη τακτικότητας (sic).

Ὁ Κρήτης Χρῦσανθος. (Τύπος Σφραγίδος).

Τὸ αὐτὸ ἐν σελ. 32 καὶ 40, ὅπου ἀντὶ ὑπογραφῆς μονόγραμμα.

(Ὁ Κρήτης Χρῦσανθος (1843 - 1850) ἦτο Λέσβιος, μανθάνομεν νῦν ὅτι προεξεργάτισε Σμύρνης).

Σελὶς 49 καὶ 50. Ἐν τῷ κατὰ τὴν Κυδωνίαν Ἱεροῦ Μοναστηρίου μας τῇ 21 Ἰουνίου 1846.

Πρόην ἡγούμενος Καλλιόπιος στέργω Ἐθεωρήθη ὁ ὡς ἄνωθεν
Δαμασκηνὸς προηγούμενος στέργω λογαριασμός ἀθημερόν
Ἰωακείμ προηγούμενος στεργῶ.

Ὁ Κυδωνίας καὶ Κισσάμου Κάλλιστος βεβαιοῖ

(πρόκειται περὶ τοῦ Καλλίστου Φυντίκη († 1858))

Αὐγούστου 18, 1843. Ἐδώσαμεν εἰς τὸν ἅγιον ἔξαρχον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας γρόσια 2000 (τὸ τακτικὸν 400 γρ.).

Σελὶς 37. 1844 Μάρτιος. Ἐδώκαμεν τοῦ ἁγίου Κρήτης Κυρίου Χρυσάνθου διὰ προσταγῆς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας βοήθειαν γρόσια 3000.

Ἐξοδα ὅταν ἐπῆγεν ὁ Καθηγούμενός μας Κύρ Καλλιόπιος πρὸς προσκύνησιν αὐτοῦ γρόσια 142,20.

Διαφωτιζόμεθα ἔξ αὐτοῦ διὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὰς κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἀνακαινίσεις τῆς Μονῆς ζητήματα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ σχολείου, ὅπερ αὕτη συνετήρει. Ἐπίσης διὰ τὰ ποσά, ἅτινα κατέβαλεν ἡ Μονὴ εἰς τὰ ἐν Χανίοις ἐκπαιδευτήρια, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως ὡς τακτικὰ δοσίματα καὶ εἰς τοὺς ἐκάστοτε μητροπολίτας ἐκτάκτως.

17 (19^{ος} αἰών).

Κατάστιχον δεδεμένον εἰς 4^{ον}. Καλλιγραφημένον εἰς σελίδας 1 - 202.

Τίτλος: Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς ἐπονομαζομένης τῶν Ζαγκαρόλων καὶ ἐν τῷ Ἀκρωτηρίῳ Μελέχα τῆς Κρήτης κειμένης ὑπὸ Γρηγορίου Παπαπετρίδου προηγουμένου τῆς αὐτῆς Μονῆς Ἀθήνησιν. Ἀντιγραφῆ Γεωργ. Ν. Στρατηγάκη 1878.

Χανία Αὐγουστος - Σεπτέμβριος 1932.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ